

audit FINANCIAR

4/2009

- **Exigențele controlului calității activității de audit financiar în contextul actualelor reglementări europene și naționale**

- **Implicații contabile ale crizei financiare**
- **Audit extern. Paralelă între auditul financiar și auditul performanței**
- **Perspective ale schimbărilor în activitatea de audit intern**
- **Standarde globale de audit și contabilitate: dificultățile implicate de adoptare și implementare**

Informații

În pregătire,

Al doilea Congres al CAFR, 26 iunie 2009, Cluj-Napoca

Acum când globalizarea este deja un fenomen generalizat și când dificultățile naționale pot genera crize la nivel internațional, avem convingerea că dialogul serios și continuu constituie un ajutor real pentru depășirea obstacolelor ce pot apărea în consolidarea profesiei de auditor financiar. În acest sens, Camera Auditorilor Financiari din România organizează cel de-al doilea Congres al CAFR, cu tema «**Național și internațional în profesia de audit financiar**», ce va avea loc în data de **26 iunie 2009** în municipiul **Cluj-Napoca**, România. Dorim ca acest eveniment să se constituie ca un veritabil dialog între Cameră, invitați cheie internaționali și naționali și membri CAFR, pentru identificarea problemelor întâmpinate de profesia de audit la nivel național și internațional.

Congresul va reuni circa 400 participanți, reprezentanți ai organismelor internaționale și naționale, ai mediului universitar și de afaceri, membri și stagiați ai CAFR.

Participarea va fi posibilă în măsura respectării datei de confirmare și a locurilor disponibile. Având în vedere numărul limitat de locuri, cei interesați să participe la Congres sunt rugați să acceseze site-ul www.cafr.ro, pentru a afla detaliile necesare în vederea înregistrării și să transmită cât mai repede opțiunea.

Federația Internațională a Contabililor (IFAC) a emis două noi ghiduri în ajutorul auditorilor și contabililor, în contextul actualei crize mondiale

La data de 6 martie 2009, IFAC a transmis un comunicat către toate organizațiile sale membre, prin care făcea cunoscut faptul că, prin intermediul Comitetului pentru Națiunile aflate în Dezvoltare, a emis un nou ghid referitor la buna practică, intitulat **Educația, Pregătirea și Dezvoltarea Tehnicienilor Contabili**. Ghidul promovează importanța existenței unor programe pentru tehnicienii contabili atât în țările dezvoltate, cât și în țările aflate în dezvoltare, pentru ca tehnicienii contabili să poată avea acces la educație și pregătire.

Ignatius Sehoole, președintele Comitetului pentru Națiunile aflate în Dezvoltare, a afirmat cu privire la acest ghid că „în economiile aflate în dezvoltare se întâmplă adesea ca oamenii să nu aibă resursele necesare pentru a se califica în profesiunea contabilă, cu toate că există o cerere mare, la nivel guvernamental și organizațional, de personal cu aptitudini foarte dezvoltate pentru a contribui la procesele de raportare financiară și de luare a deciziilor. Dezvoltarea profesională a contabililor tehnicieni este foarte necesară pentru a umple această lipsă din sistem și pentru a netezi calea pentru tehnicienii contabili calificați care trebuie să evolueze mai departe către statutul de profesioniști contabili”.

IFAC continuă munca sa de susținere a activității întreprinse de practicienii mici și mijlocii în condițiile crizei actuale care afectează întreaga lume. În context, IFAC a anunțat, la 9 martie 2009, publicarea unui ghid privind controlul calității pentru entitățile mici și mijlocii. Acest ghid nu este obligatoriu, ci se dorește a fi doar un mijloc de sprijin pentru ca practicienii să se aplece în posibilitatea de a înțelege și de a aplica mai ușor Standardul Internațional pentru Controlul Calității (ISQC1), controlul calității pentru firmele care efectuează auditul situațiilor financiare și alte servicii conexe și de asigurare, după cum au fost refăcute prin Proiectul de Clarificare al Comitetului pentru Stabilirea Standardelor de Audit și Asigurare. Cele două documente pot fi descărcate gratuit de pe pagina de internet a IFAC - www.ifac.org.

Ec. Alexandra JORA, expert relații publice

Contents

Cercetări în audit și raportări financiare

Drd. Monica BIZON

- Implicații contabile ale crizei financiare** 3
- *Accounting Implications Related to the Financial Crisis*

*Conf.univ.dr. Mirela CRISTEA, prof.univ.dr. Sorin DOMNIȘORU,
Asist.univ.dr. Sorin Sandu VÂNĂTORU*

- Aprecierea solvabilității și continuității companiilor de asigurări** ...9
- *Solvency and Continuity Estimation for Assurances Companies*

Prof. univ. dr. Ileana NIȘULESCU & drd. Mariana MARTIN DAVID

- Audit extern. Paralelă între auditul financiar și auditul performanței** 17
- *External Audit. A Parallel Between the Financial Audit and the Performance Audit*

Liviu MIHĂILEANU, Senior Consultant, PricewaterhouseCoopers

- Perspective ale schimbărilor în activitatea de audit intern** 26
- *Internal Audit Changing Expectations*

Auditul și raportările financiare de la teorie la practică

Urania MOLDOVANU, auditor financiar

- Exigențele controlului calității activității de audit financiar în contextul actualelor reglementări europene și naționale (I)** 36
- *The Requirements of the Quality Control of the Financial Audit Activity in the Context of the Current National and European Regulations (I)*

Aziz Tayyebi, director ACCA

- Standarde globale de audit și contabilitate: dificultățile implicate de adoptare și implementare** 43
- *Global Accounting and Auditing Standards: the Challenges of Adoption and Implementation*

Dr. docent Stoian STOIANOV

- Aspectele moderne în organizarea contabilității și auditului în Republica Bulgaria** 47
- *Modern Aspects Regarding the Organising of Accountancy and Audit in Bulgarian Republic*

Din activitatea CAFR

Prof.univ.dr. Ion MIHĂILESCU

- Probleme în actualitate, în atenția profesiei** 54
- *Present Interest Problems in the Attention of the Profession*

Revistă recunoscută de CNC SIS, categoria B+
Editor: *Camera Auditorilor Financiari din România*
Str. Sirenelor, nr. 67-69, sector 5, București

Consiliul științific

Acad. **Constantin IONETE**

Acad. **Iulian VĂCĂREL**

Prof. univ. **Alain BURLAUD**, Institut National des Techniques Economiques
et Comptables (INTEC) Paris

Prof.univ.dr. **Dumitru MATIȘ**, auditor financiar, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

Prof.univ.dr. **Ioan TALPOȘ**, auditor financiar, Universitatea de Vest din Timișoara

Prof.univ.dr. **Alexandru ȚUGUI**, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Prof.univ.dr. **Ion IONAȘCU**, auditor financiar, Academia de Studii Economice, București

Prof.univ.dr. **Veronel AVRAM**, auditor financiar, Universitatea din Craiova

Prof.univ.dr. **Vasile RĂILEANU**, auditor financiar, Academia de Studii Economice, București

Prof.univ.dr. **Constantin STAIKU**, auditor financiar, Universitatea din Craiova

Prof.univ.dr. **Tatiana DĂNESCU**, auditor financiar, Universitatea „Petru Maior” Târgu Mureș

Prof.univ.dr. **Victoria STANCIU**, auditor financiar, Academia de Studii Economice, București

Dr. **Alexandra LAZĂR**, auditor financiar, Consilier Ministerul Finanțelor Publice, București

Mircea BOZGA, ACCA, auditor financiar, București

Monica ȘTEFAN, ACCA, auditor financiar, București

Luminița CIOACĂ, ACCA, auditor financiar, București

Director științific

Prof.univ.dr. **Pavel NĂSTASE**, ASE București

Director editorial

Dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef

Cristiana RUS

Colectiv redacțional

Adriana COȘA, Alexandra JORA, Irina Cătălina PUNGARU, Daniela ȘTEFĂNUȚ, Angela TUDOR

Secretar de redacție: Cristina RADU; Marketing - publicitate: Stancu LICĂ

Prezentare grafică și tehnoredactare: Nicolae LOGIN

Consiliul științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul
articolelor publicate în revistă.

Telefon: (021) 410.74.43 interior 120; Fax: (021) 410.03.48; E-mail: revista@cafr.ro; http: revista.cafr.ro

Tipar: Universal Color S.A., str.Victoriei, bl. A2-A3, Pitești, tel.: +40 (248) 215788

ISSN 1844 - 8801

Implicații contabile ale crizei financiare

Monica BIZON*

Abstract

Accounting Implications Related to the Financial Crisis

In order to come up against the accounting implications of the financial crisis, the international body IASB (International Accounting Standards Board) has published in October 2008 a range of amendments brought to the international standards IAS 39 "Financial Instruments: Recognition and Measurement" and IFRS 7 "Financial Instruments: Disclosures".

Among others, amendments aims to reduce the differences between IFRS and US GAAP in the assessment and disclosure fields, with regard to the financial instruments.

Those amendments published by IASB were approved during the same month at level of the European Union, by issuing the Regulation (CE) no. 1004/2008.

Key words: financial crisis, financial instruments, assessment, fair value disclosure

Cuvinte cheie:

criza financiară, instrumente financiare, valoare justă, evaluare, informații de prezentat

Introducere

Ca și în celelalte sfere de activitate, și în domeniul contabilității și al raportării financiare subiectele de cea mai mare actualitate sunt cele aflate în strânsă relație cu criza financiară declanșată anul trecut, ceea ce a determinat luarea unor măsuri urgente în vederea gestionării implicațiilor negative ale acestui fenomen economic.

Astfel, ca urmare a *summit*-ului de la Paris dintre liderii principalelor puteri economice europene, care a avut loc în data de 4 octombrie 2008, una din măsurile agreate în vederea contracarării efectelor negative ale crizei financiare s-a referit la eliminarea dezavantajării instituțiilor financiare europene în raport cu competitorii internaționali, sub aspectul regulilor contabile și al modului de interpretare a acestora.

În acest sens, reacția Comisiei Europene a fost aceea de a întreprinde acțiunile necesare în cel mai scurt timp, respectiv până la sfârșitul lunii octombrie a aceluiași an, fapt confirmat și de Consiliul pentru Afaceri Economice și Europene (ECOFIN) reunit în data de 7 octombrie 2008.

Metodologia de cercetare

În scopul înțelegerii necesității de amendare a standardelor internaționale și a regulamentelor europene în domeniul contabilității, trebuie urmărite fenomenele economice care au condus la declanșarea crizei economice.

Modul de utilizare a instrumentelor financiare de către marile companii reprezintă un factor important în apariția crizei financiare.

* Doctorand, Ministerul Finanțelor Publice, e-mail: monica.bizon@mfinante.ro.

Sub aspectul reflectării în contabilitate a operațiunilor cu instrumente financiare și din punctul de vedere al transparenței informațiilor furnizate de companii în legătură cu aceste operațiuni, este importantă cunoașterea prevederilor internaționale¹ în acest domeniu. Pornind de la aceasta, se pot identifica premisele care au condus la luarea deciziilor de modificare a prevederilor din standarde, în scopul întăririi regulilor de reflectare în contabilitate și a regulilor de transparență, cu referire la instrumentele financiare.

Premisele emiterii amendamentelor la standarde

Vom începe cu prezentarea premiselor emiterii amendamentelor aduse standardelor internaționale referitoare la instrumentele financiare și adoptarea acestora de către Comisia Europeană.

Potrivit *regulilor contabile europene* (Standardele Internaționale de Raportare Financiară adoptate la nivelul Uniunii Europene), băncile trebuie să utilizeze valori de piață pentru cea mai mare parte a instrumentelor financiare aflate în portofoliul de tranzacționare. În condițiile actuale ce caracterizează piața, lichiditatea multor instrumente financiare a scăzut, determinarea prețurilor acestora a devenit un proces foarte dificil, iar băncile au fost nevoite să înregistreze diverse operațiuni cu valori semnificative.

În acest context, s-a constatat că puteau fi găsite din ce în ce mai puține referințe la piață, ceea ce a

condus la dificultăți în stabilirea valorilor instrumentelor financiare, având în vedere că standardele IFRS permit utilizarea altor valori decât cele determinate în funcție de piață doar dacă sunt îndeplinite o serie de condiții stricte.

În cadrul aceleiași problematici, în Statele Unite ale Americii s-a adoptat o metodă potrivit căreia guvernul va avea capacitatea de a stabili prețurile de piață pentru

...lichiditatea multor instrumente financiare a scăzut, determinarea prețurilor acestora a devenit un proces foarte dificil, iar băncile au fost nevoite să înregistreze diverse operațiuni cu valori semnificative

instrumentele financiare. Indirect, aceste prețuri vor deveni un referențial și pentru evaluările efectuate de către companiile europene.

În domeniul instrumentelor financiare, *regulile contabile americane*, cunoscute sub denumirea de US GAAP, prezintă o mai mare flexibilitate față de prevederile internaționale IFRS și, dacă nu s-ar fi adoptat măsuri imediate în condițiile crizei financiare, companiile europene ar fi ajuns în situația de a se confrunta cu un dezavantaj competițional în raport cu companiile americane.

Un motiv în plus ar fi și acela că băncile americane dispun de o flexibilitate mai mare de a reclasifica instrumentele financiare, din categoria registrului comercial (instrumente financiare deținute în vederea tranzacționării) în categoriile de instrumente deținute până la scadență sau împrumuturi.

Astfel, pentru băncile americane exista posibilitatea „înghețării” valorilor activelor la momentul reclasificării acestora, consecința fiind aceea că orice fluctuații viitoare ale pieței nu vor fi reflectate nici în evaluări, nici în situațiile financiare.

Spre deosebire de băncile americane, conform prevederilor IFRS așa cum au fost adoptate în Uniunea Europeană, băncile europene nu aveau posibilitatea efectuării de reclasificări, de la valoarea justă la cost.

Ca urmare, Comisia Europeană a propus organismului internațional IASB să amendeze IFRS, astfel încât regulile să permită asemenea reclasificări și, ca o consecință, să existe o mai mare flexibilitate în acest sens.

Amendamentele urmau a fi adoptate de urgență și la nivelul Uniunii Europene, fapt confirmat în scurt timp, prin publicarea unui regulament de amendare a standardelor.

În continuare, IASB a publicat un *comunicat de presa* în data de **13 octombrie 2008** prin care a anunțat emiteria, în aceeași zi, a amendamentelor aferente standardelor internaționale **IAS 39 „Instrumente financiare: Recunoaștere și Evaluare” și IFRS 7 „Instrumente financiare: Prezentări de informa-**

¹ În materie de instrumente financiare, standardele internaționale de contabilitate sunt: IAS 32 „Instrumente financiare: prezentare”, IAS 39 „Instrumente financiare: recunoaștere și evaluare” și IFRS 7 „Instrumente financiare: informații de furnizat”.

fi” . Aceste amendamente urmau să permită reclasificări în cazul anumitor instrumente financiare.

Potrivit comunicatului de presă al IASB, „*Este posibil ca deteriorarea piețelor financiare la nivel mondial care a intervenit în cel de-al treilea trimestru al anului 2008 să fi avut drept cauză unele din situațiile avute în vedere de amendamentele publicate. (...) Aceste amendamente reprezintă ultimul pas dintr-o serie pe care IASB i-a întreprins pentru a răspunde crizei financiare. În acest sens, IASB a colaborat cu un număr mare de organisme locale și internaționale, printre care și Forumul pentru Stabilitate Financiară (FSF), inclusiv în scopul identificării aspectelor de natura raportării financiare, asociate crizei de credit. Amendamentele au ca obiectiv reducerea diferențelor dintre IFRS și US GAAP, astfel încât să conducă la informații financiare de o înaltă calitate, necesare investitorilor de pe piața globală de capital.*”²

Data intrării în vigoare a amendamentelor emise de IASB la standardele IAS 39 și IFRS 7 este 1 iulie 2008³.

La nivel european, în data de 15 octombrie 2008, a fost publicat **Regulamentul (CE) nr. 1004/2008 al Comisiei**⁴, în scopul amendării celor două standarde, și anume Standardul Internațional de Contabilitate (IAS) 39 și Standardul Internațional de Raportare Financiară (IFRS) 7.

Reamintim faptul că, din punct de vedere al **cronologiei adoptării IFRS la nivelul Uniunii Europene**, primul

act normativ emis în acest sens a fost **Regulamentul (CE) nr. 1606/2002**⁵.

În baza **Regulamentului (CE) nr. 1606/2002**, Comisia Europeană a emis în continuare o serie de regulamente pentru aprobarea de noi standarde și interpretări (IAS, IFRS, SIC, IFRIC), precum și pentru aprobarea de amendamente și revizuri la aceste standarde și interpretări.

În România, având în vedere că **Regulamentul (CE) nr. 1606/2002** a fost preluat prin **Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1121/2006 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară**, orice noi standarde internaționale de contabilitate și interpretări adoptate la nivel european sunt aplicabile în mod direct în România, fără a fi necesară emiterea de noi acte normative în acest sens

Revenind la **Regulamentul (CE) nr. 1004/2008**, potrivit **părții introductive** a acestuia, amendamentele la IAS 39 și IFRS 7 permit reclasificarea anumitor instrumente financiare în afara categoriei „**deținute în vederea tranzacționării**” în situații de excepție, cum ar fi actuala criza financiară. Astfel, actuala criză financiară este considerată a fi o asemenea „**situație de excepție**”, care justifică utilizarea de către societăți a posibilității de reclasificare.

Dat fiind contextul crizei financiare și faptul că anumite instrumente financiare nu mai erau tranzacționate sau piețele deveniseră inactice sau se confruntau cu dificultăți, a fost necesar ca **Regulamentul (CE)**

nr. 1004/2008 să intre în vigoare în regim de urgență, respectiv în ziua următoare datei publicării în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene.

Conform amendamentelor aduse standardelor IAS 39 și IFRS 7, entităților li se permite în prezent să reclasifice activele financiare clasificate ca fiind deținute pentru tranzacționare, numai în următoarele situații:

- dacă activul financiar îndeplinește definiția unui împrumut sau a unei creanțe la data reclasificării, iar în prezent entitatea are intenția și capacitatea de a-l păstra pentru un viitor previzibil sau până la scadență;
- pentru alte active financiare, doar în circumstanțe de excepție.

La data reclasificării, valoarea justă a activului financiar reclasificat devine noul său cost sau cost amortizat, după caz.

Entităților li se interzice în continuare să reclasifice instrumentele financiare derivate, datoriile financiare nederivate și instrumentele financiare desemnate cu ocazia recunoașterii inițiale ca instrumente evaluate la valoarea justă prin profit sau pierdere.

De asemenea, după recunoașterea inițială, este interzisă orice reclasificare a instrumentelor financiare în categoria de instrumente evaluate la valoarea justă prin profit și pierdere.

Referitor la standardul IFRS 7, acesta fost amendat în scopul soli-

² IASB, Press Release, 13 October 2008, <http://www.iasb.org/News/PressReleases>.

³ Par. 44E, IASB, Amendamente la IAS 39 și IFRS 7.

⁴ **Regulamentul (CE) nr. 1004/2008 al Comisiei** de modificare a **Regulamentului (CE) nr. 1725/2003 de adoptare a anumitor standarde internaționale de contabilitate** în conformitate cu **Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 al Parlamentului European și al Consiliului**, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 275/37/16.10.2008

⁵ **Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 al Parlamentului European și al Consiliului din data de 19 iulie 2002 privind aplicarea standardelor internaționale de contabilitate**

citării de prezentări de informații extinse, cu privire la toate activele reclasificate, ca efect al amendamentelor aduse IAS 39.

Potrivit amendamentelor introduse la standardul IFRS 7, dacă entitatea a reclasificat un activ financiar în afara categoriei de instrumente evaluate la valoarea justă prin profit sau pierdere sau în afara categoriei, disponibil în vederea vânzării, atunci entitatea trebuie să prezinte o serie de informații, cum ar fi:

- valoarea reclasificată în și din fiecare categorie;

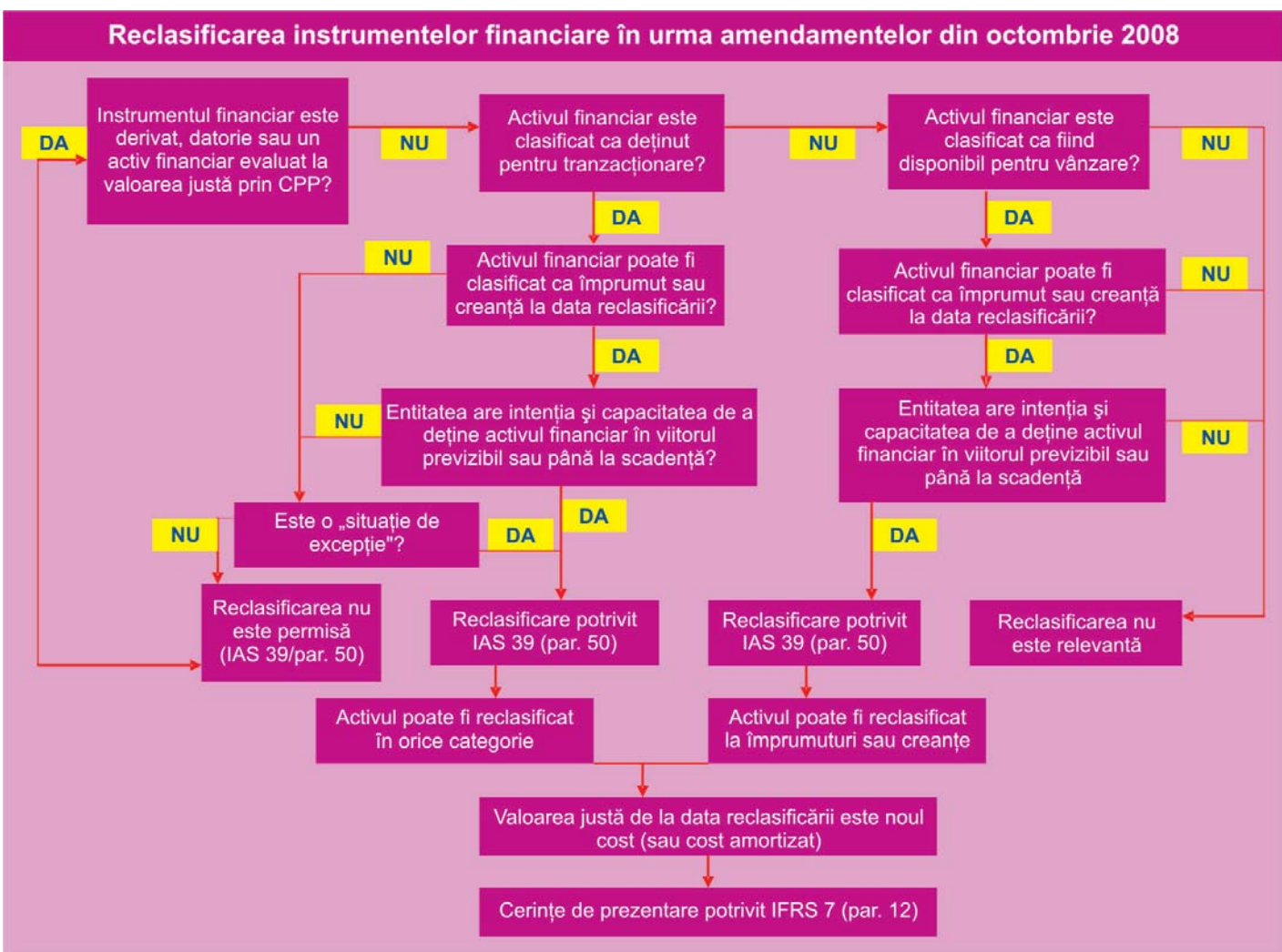
- pentru fiecare perioadă de raportare, până la de recunoaștere, valorile contabile și valorile juste ale tuturor activelor financiare care au fost reclasificate în perioada actuală și în perioadele anterioare de raportare;
- situația considerată a fi „de excepție”, precum și faptele și circumstanțele care indică faptul că situația este de excepție.

Schema prezentată mai jos sintetizează reclasificarea instrumentelor financiare, potrivit amendamentelor aduse standardelor⁶.

În urma introducerii amendamentelor la standarde, instituțiile financiare care utilizează cu preponderență instrumente financiare au ridicat numeroase probleme cu privire la modul de implementare a noilor prevederi.

Numărul mare de întrebări a determinat specialiștii în domeniu să elaboreze o serie de *răspunsuri utile*⁷ în procesul aplicării noilor prevederi.

În cadrul problematicii soluționate se regăsesc următoarele aspecte, frecvent abordate în întrebările lansate de companii:

⁶ Sursa: pagina „IFRS News”, <http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting>

⁷ Sursa: pagina web „IFRS News”, <http://www.pwc.com>, *Frequently asked questions on reclassification of financial assets*

- Potrivit noilor amendamente, este posibil ca activele financiare care, cu ocazia recunoașterii inițiale, au fost evaluate la valoarea justă prin profit sau pierdere, să fie reclasificate?

Răspuns: Nu. Conform prevederilor paragrafului 50 lit. (b) din IAS 39, companiilor le este interzis să reclasifice instrumentele financiare în afara categoriei „evaluate la valoarea justă prin profit sau pierdere”, dacă acestea au optat pentru încadrarea instrumentelor financiare în această categorie, cu ocazia recunoașterii inițiale.

- Activele financiare pot fi reclasificate în categoria „deținute pentru tranzacționare”? De exemplu, dacă un activ financiar este reclasificat în afara categoriei „deținute pentru tranzacționare” în luna septembrie 2008 ca urmare a deteriorării piețelor financiare la acel moment, acest activ financiar poate fi reclasificat din nou în aceeași categorie într-o perioadă următoare?

Răspuns: Nu. Prevederile paragrafului 50 din IAS 39 interzic entităților să reclasifice instrumentele financiare în categoria „evaluate la valoarea justă prin profit sau pierdere” după recunoașterea inițială.

- În circumstanțe rare, este posibil ca un activ financiar care nu mai este deținut cu scopul de a fi vândut în viitorul apropiat, să fie reclasificat în afara categoriei „evaluate la valoarea justă prin profit sau pierdere” și să fie inclus în categoria „deținute până la scadență”?

Răspuns: Da, dacă, la data reclasificării, sunt îndeplinite condițiile de încadrare a activului în categoria „deținute până la scadență”, iar

entitatea are intenția și capacitatea de a deține instrumentul până la scadență.

- Definiția împrumuturilor și creanțelor se referă la active financiare care nu sunt cotate pe o piață activă. Ce semnificație are expresia „nu sunt cotate pe o piață activă”?

Răspuns: Paragraful 71 din IAS 39 prevede că un instrument financiar

---

...furnizarea unui volum mare de informații referitoare la fluxurile de numerar prezintă o mare importanță, în special pentru că acesta este un indicator ce caracterizează prospekțiunile viitoare ale unei companii

---

este considerat ca fiind cotate pe o piață activă dacă prețurile de cotaie pot fi accesate și obținute în mod normal și fără dificultate de la un dealer, broker sau de la o agenție de reglementare, iar acele prețuri reprezintă tranzacțiile actuale și normale survenite pe piață. De exemplu, de regulă, instrumentele dobândite la data primei emisiuni sau la scurt timp după această dată, pentru care nu au existat tranzacții pe piață, nu sunt considerate ca fiind cotate pe o piață activă.

Pe lângă problema evaluării instrumentelor financiare, un alt aspect analizat în condițiile crizei financiare actuale se referă la **raportarea fluxurilor de trezorerie**.

În mediul actual, furnizarea unui volum mare de informații referitoare la fluxurile de numerar prezintă o mare importanță, în special pentru că acesta este un indicator ce caracterizează prospekțiunile viitoare ale unei companii.

Astfel, criza financiară actuală și asocierea acesteia cu criza globală de lichidități determină conducerea companiilor, dar și investitorii să acorde o atenție sporită trezoreriei.

În general, profitul reprezintă cea mai vizată cifră a unei afaceri, dar dacă profitul nu poate fi transformat în trezorerie, afacerea va înregistra un eșec.

În acest context, analiștii financiare au ridicat problema dacă nivelul actual de informații referitoare la fluxurile de trezorerie răspund în mod adecvat nevoilor utilizatorilor de situații financiare.

În contextul standardelor internaționale, raportarea fluxurilor de trezorerie se face în conformitate cu **IAS 7 „Situația fluxurilor de trezorerie”**.

Potrivit prevederilor acestui standard, fluxurile de trezorerie ale perioadei sunt împărțite pe activități de exploatare, investiții și finanțare.

Prevederile din standard cu privire la modul de încadrare a fluxurilor de trezorerie pe activități permit o anumită libertate de acțiune, ceea ce oferă companiilor capacitatea de a prezenta fluxurile de trezorerie adaptate la specificul afacerilor. Pe de altă parte, libertatea de acțiune poate conduce și la apariția unei diversități în practică, ceea ce determină scăderea comparabilității între companii.

Fluxurile de trezorerie din activitățile de exploatare pot fi raportate fie prin utilizarea metodei directe

(recomandată de standard), fie prin utilizarea metodei indirecte. Astfel, preparatorii de situații financiare au posibilitatea de a alege, însă în practică se constată un anumit grad de uniformitate pe arii geografice în ceea ce privește metoda utilizată pentru raportarea fluxurilor de trezorerie.

De exemplu, în Marea Britanie se utilizează în principal metoda indirectă.

Cercetările specialiștilor au evidențiat faptul că nevoile de informații ale utilizatorilor de situații financiare stau la baza alegerii metodei de raportare.

În ceea ce privește prezentările principale de informații, acestea se referă la suma dividendelor și dobanzilor încasate și plătite, impozitul plătit și schimburile valutare.

În contextul crizei actuale, unele companii au început deja să furnizeze prezentări de informații suplimentare față de cele cerute de IAS 7.

Pe aceeași linie, IAS 7 prevede și unele prezentări de informații la latitudinea companiilor⁸, care ar putea fi relevante pentru utilizatori în scopul înțelegerii poziției financiare și a lichidității unei companii.

Astfel de informații se referă la:

a) fluxurile de trezorerie prezentate pe segmente; O astfel de prezentare ar oferi posibilitatea de a obține o înțelegere mai bună a relațiilor dintre fluxurile de trezorerie ale societății și cele aferente părților sale componente, pe de o parte, și gradul de disponibilitate și variabilitate a fluxurilor de trezorerie pe segmente, pe de altă parte.

b) prezentarea separată a fluxurilor de trezorerie care reprezintă o creștere în activitatea de exploatare, față de fluxurile de trezorerie aferente menținerii capacității de exploatare.

Pe baza unor asemenea informații, utilizatorii ar putea aprecia dacă entitatea investește în mod adecvat în menținerea capacității sale de exploatare.

Deși aceste informații ar fi utile în luarea deciziilor economice de către utilizatori, s-a constatat că foarte puține companii au efectuat astfel de prezentări de informații optionale.

Concluzii

Pentru companiile care aplică IFRS, amendamentele aduse standardelor internaționale introduc posibilitatea de a efectua reclasificări ale instrumentelor financiare, fapt deja permis la nivelul companiilor

americane, potrivit standardelor contabile specifice (US GAAP).

În plus, odată cu aceste amendamente, entitățile trebuie să prezinte mai multe informații în notele explicative, în ceea ce privește instrumentele financiare.

De asemenea, ar trebui să se acorde o importanță mai mare informațiilor referitoare la fluxurile de trezorerie.

Prezentarea de informații suplimentare referitoare la fluxurile de trezorerie trebuie să aibă la bază identificarea nevoilor diferitelor categorii de utilizatori, ținând cont totodată de faptul că furnizarea unui volum mare de informații reduce impactul raportării financiare.

Companiile ar putea considera climatul economic actual ca un bun moment pentru reanalizarea informațiilor prezentate cu privire la fluxurile de trezorerie.

Bibliografie

Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 al Parlamentului European și al Consiliului European din data de 19 iulie 2002, privind aplicarea standardelor internaționale de contabilitate

Regulamentul (CE) nr. 1004/2008 al Comisiei de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1725/2003 de adoptare a anumitor standarde internaționale de contabilitate în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 al Parlamentului European și al Consiliului European, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 275/37/16.10.2008

***, International Financial Reporting Standards, including International Accounting Standards and Interpretations as approved at 1 January 2008, IASB

Pagina electronică a Comisiei Europene, http://ec.europa.eu/internal_market

Pagina electronică „IFRS News”, <http://www.pwc.com>

Pagina electronică IAS Plus, <http://www.iasplus.com/index.htm>

⁸ IAS 7 „Situația fluxurilor de trezorerie”, pag. 51-52.

Aprecierea solvabilității și continuității companiilor de asigurări

Mirela CRISTEA*, Sorin DOMNIȘORU** & Sorin Sandu VÎNĂTORU***

Abstract

Solvency and Continuity Estimation for Assurances Companies

Considering the actual economic situation at the world-wide level of economic and financial crisis, insurance companies, as well as all economic entities, must have a better control towards their financial stability in order to avoid insolvency or even bankruptcy, and auditors must apply their landings with high accuracy and exactness.

From this expectation, we consider that the result of exposed studies into this paper represents an useful tool both for the executive management of insurance companies, which through employment of such alternatives, they have the possibility to improve the underwriting activity and the prevention of insolvency risk, and also for companies' auditors, which on the basis of the exposed analytical examinations models, they can watch over the prudent management of insurance companies risks.

Key words: assurances, audit, portfolio efficiency, risk, examination, solvency, continuity

Cuvinte cheie:

asigurări, audit, optimizare portofoliu, risc, examinare, solvabilitate, continuitate

Introducere

Începând cu a doua jumătate a anului 2007, piețele financiare internaționale au fost marcate de problemele de pe piața ipotecară cu risc ridicat din SUA¹, manifestându-se înrăutățirea sensibilă a percepției asupra riscului investitorilor și diminuarea lichidității.

Cu toate acestea, piața asigurărilor din România, în expansiune și în etapa finală a armonizării cu legislația europeană, nu a fost foarte mult afectată de actualele turbulențe de pe piețele financiare, din motive ce țin de specificul asigurărilor și de gradul lor de dezvoltare și integrare cu piețele financiare externe. Aceasta nu înseamnă că firmele românești sunt, într-un mod miraculos, protejate de efectele crizei aflate încă în dezvoltare. Dimpotrivă, se impune o monitorizare atentă din partea managerilor și auditorilor financiari asupra activității societăților de asigurări. Pe acest fundal, considerăm că etalarea noastră, pe baza proiecțiilor de examinare posibile, poate contribui la îmbunătățirea diagnosticării din partea managerilor și auditorilor financiari.

Astfel, principalele aspecte ce impun o atenție deosebită în domeniul asigurărilor sunt creșterea ratei daunelor pentru asigurările generale și dinamica rentabilității portofoliului de active mobiliare pentru asigurările de viață. Esențial pentru o societate de asigurări este să calculeze riguros primele datorate de asigurați pentru a forma un fond de asigurare suficient de mare, necesar indemnizării pagubelor, diminuându-se astfel riscul de insolvabilitate.

* Conf.univ.dr., Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea din Craiova, cmirela@yahoo.com.

** Prof.univ.dr., Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea din Craiova, domnisorusorin@yahoo.com.

*** Asist.univ.drd., Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea din Craiova, vinatorus@yahoo.com.

1 Cunoscută sub denumirea de *criză subprime*.

Prin urmare, încrederea consumatorilor și, în ultimă instanță, a cetățeanului în stabilitatea financiară a sectorului asigurărilor este extrem de importantă, astfel că la nivelul Uniunii Europene s-a propus un indicator pentru măsurarea solvabilității societăților de asigurare, denumit **marjă de solvabilitate**, valabil pentru toate țările membre.

Marja de solvabilitate reprezintă suma cu care valoarea activelor depășește valoarea obligațiilor² și exprimă **capacitatea firmei de a-și acoperi obligațiile fără a apela la capitalurile proprii**.

Pentru fiecare categorie de asigurări, generale și de viață, se stabilesc modalități concrete de calcul al marjei de solvabilitate, criteriile privind evaluarea activelor și obligațiilor unui asigurător și categoria activelor și datoriilor care nu vor fi luate în considerare la stabilirea marjei de solvabilitate a asigurătorului sau care vor fi luate în considerare numai într-o anumită proporție.

În România, conform legislației în vigoare³ asigurătorii sunt obligați să își determine permanent **marja de solvabilitate disponibilă**, marja de solvabilitate **minimă și fondul de siguranță** pe baza datelor din raportările financiare și să transmită CSA, la sfârșitul fiecărui exercițiu financiar, un formular de raportare a acestora.

Marja de solvabilitate de care dispune asigurătorul reprezintă **marja de solvabilitate disponibilă** (activul net) și se compară cu marja de solvabilitate minimă, recomandată de către normele emise de CSA.

Determinarea marjei de solvabilitate minime se face diferit pentru activitatea de asigurări generale și pentru activitatea de asigurări de viață, după un algoritm de calcul prezentat în normele emise de CSA în acest sens.

O treime din marja de solvabilitate minimă a asigurătorului constituie **fondul de siguranță**. Valoarea minimă a fondului de siguranță pentru firmele ce practică asigurări generale, cât și pentru cei ce practică asigurări de viață reprezintă echivalentul în lei a 3,2 milioane euro. Pentru companiile care practică asigurări generale, exclusiv asigurări de răspundere civilă sau

asigurări de credite și garanții, valoarea fondului de siguranță este de 2,2 milioane euro⁴.

În acest context, asigurătorul este obligat să determine permanent marja de solvabilitate disponibilă, marja de solvabilitate minimă, precum și fondul de siguranță pe baza datelor din raportările financiare și să transmită Comisiei de Supraveghere a Asiguraților, semestrial, un formular de raportare privind marja de solvabilitate disponibilă, marja de solvabilitate minimă și fondul de siguranță.

Structura portofoliului de subscriere trebuie realizată atât prin analiza rentabilității, cât și prin analiza stabilității financiare a activității de asigurare. Astfel, asigurătorii trebuie să cerceteze modalitățile de fundamentare a tarifelor de prime, căile de atragere în asigurare pentru a realiza o structură optimă a portofoliului la un anumit nivel de stabilitate financiară dorit de societate.

În cele ce urmează am realizat analiza portofoliului de subscriere la nivelul unei companii de asigurare, din punct de vedere al numărului de bunuri cuprinse în asigurare și al cotei de primă netă, pentru ca societatea să aibă un anumit nivel de stabilitate financiară. Această analiză este necesară pentru fiecare asigurător întrucât optimizarea portofoliului de subscriere generează câștiguri mai mari pentru societate, îmbunătățește performanțele și diminuează riscul apariției falimentului.

Utilizându-se calculele matematice, se pot găsi soluții pentru optimizarea acestui portofoliu prin determinarea structurii optime a acestuia la un anumit grad de stabilitate dorit de societate. Pe de altă parte, apreciem că modelele de examinare analitică prezentate în lucrare pot fi aplicate în practică și de către auditorii firmelor de asigurări, constituindu-se într-o alternativă eficientă de apreciere independentă a solvabilității și continuității asigurătorilor.

Suport și metodologie de cercetare

Solvabilitatea reprezintă un aspect important în regulamentul de funcționare al unei societăți de asigurare,

² Ce reprezintă activul net al asigurătorului.

³ Comisia de Supraveghere a Asiguraților (CSA), Norme privind metodologia de calcul al marjei de solvabilitate de care dispune asigurătorul care practică asigurări generale și de viață, al marjei de solvabilitate minime și al fondului de siguranță, din 24/04/2008, MO nr. 346 din 06/05/2008.

⁴ Alte restricții prudențiale și detalieri ale acestora se găsesc în Normele privind metodologia de calcul al marjei de solvabilitate, MO nr. 346 din 06/05/2008.

astfel că auditorii sunt interesați să cunoască pentru fiecare an al perioadei următoare, anumite aspecte⁵:

- care este nivelul despăgubirilor pe care trebuie să le plătească;
- raportul în care se află acest nivel față de valoarea primelor nete încasate pentru fiecare categorie de bunuri;
- probabilitatea ca volumul despăgubirilor să fie mai mare decât volumul primelor încasate.

Față de media multianuală a indicatorilor de risc luată în calcul la fundamentarea primei nete⁶, interveni abateri reflectate în diferențele dintre daunele care trebuie plătite în perioada curentă față de perioada de referință.

Pentru a stabili cât de mare este diferența dintre daunele care trebuie plătite în perioada curentă și daunele înregistrate în perioada de referință se poate folosi **abaterea medie pătratică**:

$$\sigma = S \cdot \sqrt{n \cdot q(1-q)} \quad (1)$$

unde: S – suma asigurată a unui bun primit în asigurare;
 n – numărul bunurilor asigurate;
 q – probabilitatea de a se produce dauna;
 $(1-q)$ – probabilitatea ca dauna să nu se producă.

Intervalul în care va putea oscila despăgubirea este dat de relația:

$$D : [Pnt - \sigma; Pnt + \sigma] \quad (2)$$

Gradul de stabilitate financiară este dat de mărimea coeficientului K :

$$K = \frac{\sigma}{Pnt} \quad (3)$$

Cu cât K este mai mic, cu atât gradul de stabilitate financiară este mai mare (abaterea este mai mică).

Pentru a stabili **numărul de ani la care intervine un an nefavorabil** se determină a , astfel:

$$a = \frac{100}{\frac{K}{2} \cdot 100} = \frac{1}{P_{(D > Pnt)}} \quad (4)$$

Îmbunătățirea gradului de stabilitate financiară se poate obține prin: creșterea numărului de bunuri asigurate; majorarea cotei de primă netă; sau cedarea în reasigurare.

Pentru a ști dacă se impune sau nu cedarea în reasigurare, se calculează suma asigurată maximă pentru fiecare risc asigurat (X), pe care ar trebui să o păstreze asigurătorul pentru a obține un grad de stabilitate corespunzător:

$$X = 2K^2 \cdot Pnt \quad (5)$$

în care, K este coeficientul mediu de stabilitate financiară, pentru toate riscurile, iar Pnt este prima netă la nivelul societății de asigurare.

Este binecunoscut faptul că societățile de asigurări apelează la reasigurare pentru a-și proteja clienții atunci când riscurile preluate sunt prea mari. Prin reasigurare⁷, o companie capătă o stabilitate financiară mai mare și, în plus, crește și capacitatea de acceptare a noilor riscuri. Una dintre funcțiile reasigurării este impusă de către instituțiile de supraveghere și control ale pieței de asigurări din fiecare țară prin respectarea unui grad minim de solvabilitate.

Pentru a aplica acești „piloni” ai examinării analitice, considerăm o companie de asigurări pentru care determinăm gradul de stabilitate financiară în funcție de fluctuația nivelului cotei de primă netă și a numărului de bunuri cuprinse în asigurare. Astfel, societatea comercială a primit în asigurare 920 bunuri dintr-o anumită grupă, asigurate pentru o sumă medie asigurată de 23.000 euro, cu o cotă de primă de 1,3%.

Rezultate și discuții

Considerând datele prezentate mai sus, auditorii societății de asigurări pot face o analiză asupra fluctuației stabilității sale financiare, pentru diverse situații ce pot apărea în practică.

⁵ Aceste aspecte sunt studiate și analizate și de către actuarii societăților de asigurări.

⁶ Prima netă servește la formarea fondului necesar achitării despăgubirilor sau indemnizațiilor de asigurare. Pentru a obține prima brută totală datorată de către asigurați, la prima netă se adaugă adaosul la primă ce acoperă cheltuielile asigurătorului, cât și obținerea unui profit.

⁷ Reasigurarea intervine dacă suma asigurată pentru un risc sau un grup de riscuri depășește limita pe care o societate de asigurări o poate suporta fără a afecta protecția celorlalți asigurați.

1) Atunci când cota de primă netă se majorează, de exemplu la 1,6%, gradul de stabilitate financiară al societății se va modifica într-un sens sau altul.

Având în vedere relația (3), se cunoaște relația de calcul a coeficientului de stabilitate financiară ce arată gradul de stabilitate financiară:

$$K = \frac{\sigma}{Pnt}$$

Pentru situația inițială,

$$\begin{aligned} K_0 &= \frac{\sigma_0}{Pnt_0} = \frac{S \cdot \sqrt{n \cdot q_0 (1 - q_0)}}{q_0 \cdot S \cdot n} = \\ &= \frac{23.000 \cdot \sqrt{920 \cdot 0,013 \cdot (1 - 0,013)}}{0,013 \cdot 23.000 \cdot 920} = \frac{79.023}{275.080} = 0,287. \end{aligned}$$

Pentru cazul în care se dorește majorarea cotei de primă netă, coeficientul de stabilitate financiară devine:

$$\begin{aligned} K_1 &= \frac{\sigma_1}{Pnt_1} = \frac{S \cdot \sqrt{n \cdot q_1 (1 - q_1)}}{q_1 \cdot S \cdot n} = \\ &= \frac{23.000 \cdot \sqrt{920 \cdot 0,016 \cdot (1 - 0,016)}}{0,016 \cdot 23.000 \cdot 920} = \frac{87.535}{338.560} = 0,259 \end{aligned}$$

Se determină indicele modificării coeficientului de stabilitate financiară:

$$\begin{aligned} I_K &= \frac{K_1}{K_0} \cdot 100 = \frac{0,259}{0,287} \cdot 100 = 90,24\% \Rightarrow \\ \Rightarrow \% \Delta_K &= |90,24 - 100| = 9,76\%. \end{aligned}$$

Ca atare, creșterea cotei de primă netă de la 1,3% la 1,6%, în condițiile în care numărul de bunuri asigurate și valoarea sumei asigurate nu se modifică, va conduce la o creștere a gradului de stabilitate financiară cu 9,76%, dată de scăderea coeficientului de stabilitate financiară K de la 0,287 la 0,259. Desigur, această situație se va înregistra dacă piața, respectiv concurența o va permite. Pe de altă parte, nu trebuie pierdut din vedere că, în viitorul previzibil, deciziile investiționale și de afaceri sunt mult mai dificil de luat. Companiile sunt reținute, chiar refractare, la a investi într-o perioadă în care cererea consumatorilor, inclusiv a celor de asigurări, este în „cădere liberă”, firmele confruntându-se la momentul actual cu

imense incertitudini. În funcție de situația concretă determinată de auditori pe parcursul misiunilor efective, se pot face aprecieri, de la liniștitoare până la îngrijorătoare, în legătură cu trendul activității firmelor evaluate.

2) Atunci când numărul de bunuri asigurate, crește cu 50%, iar cota de primă netă de 1,3% și valoarea sumei asigurate rămân neschimbate, gradul de stabilitate financiară al societății de asigurare va suporta modificări.

Numărul inițial de bunuri asigurate, n_0 , a fost de 920 și se dorește majorarea acestuia cu 50%, respectiv n_1 devine 1.380 bunuri.

Modificarea coeficientului de stabilitate financiară este dată de:

$$\begin{aligned} I_K &= \frac{K_1}{K_0} \cdot 100 \Rightarrow \\ \Rightarrow I_K &= \frac{S \cdot \sqrt{n_1 \cdot q \cdot (1 - q)}}{q \cdot S \cdot n_1} \cdot \frac{q \cdot S \cdot n_0}{S \cdot \sqrt{n_0 \cdot q \cdot (1 - q)}} \\ \Rightarrow I_K^2 &= \frac{n_1 \cdot q \cdot (1 - q) \cdot n_0^2}{n_1^2 \cdot n_0 \cdot q \cdot (1 - q)} = \frac{n_0}{n_1} = \frac{920}{1.380} = 0,6666 \\ \Rightarrow I_K &= \sqrt{0,6666} \cdot 100 = 0,8165 \cdot 100 = 81,65\% \Rightarrow \\ \Rightarrow \% \Delta_K &= |81,65 - 100| = 18,35\%. \end{aligned}$$

În condițiile în care concurența nu permite majorarea cotei primei nete, societatea de asigurare va depune eforturi pentru creșterea numărului de clienți prin majorarea numărului de bunuri asigurate. *Atragerea în asigurare a 50% peste numărul inițial de bunuri asigurate implică o creștere a gradului de stabilitate financiară* cu 18,35%, situație favorabilă pentru societatea de asigurări.

3) Mergând mai departe cu aprofundarea analizei, profesioniștii își pot pune întrebarea - care va fi numărul de bunuri ce trebuie atrase în asigurare pentru a crește gradul de stabilitate financiară cu un anumit procent, de exemplu cu 40% față de situația inițială?

Creșterea gradului de stabilitate financiară cu 40% implică reducerea coeficientului K cu 60%, dată de I_K , astfel:

$$I_K = 60\% \Rightarrow I_k = 0,60 \Rightarrow I_K^2 = 0,36 \Rightarrow \frac{n_0}{n_1} = 0,36$$

$$\Rightarrow n_1 = \frac{n_0}{0,36} = \frac{920}{0,36} = 2.555 \text{ bunuri.}$$

Se verifică rezultatul obținut:

$$K_1 = \frac{\sigma_1}{Pnt_1} = \frac{S \cdot \sqrt{n_1 \cdot q \cdot (1-q)}}{q \cdot S \cdot n_1} = \frac{23.000 \cdot \sqrt{2.555 \cdot 0,013 \cdot (1-0,013)}}{0,013 \cdot 23.000 \cdot 2.555} = 0,172.$$

$$\% \Delta_K = \left| \frac{K_1}{K_0} \cdot 100 - 100 \right| = \left| \frac{0,172}{0,287} \cdot 100 - 100 \right| = 40\%.$$

Astfel, pentru a crește gradul de stabilitate financiară cu 40%, societatea de asigurări trebuie să majoreze numărul bunurilor asigurate de aproape 3 ori, de la 920 bunuri asigurate, la 2.555 bunuri.

Situația în care firma de asigurări și-a propus un astfel de obiectiv, iar rezultatele obținute de către auditorii acesteia nu sunt suficient de apropiate de modelul prezentat, abaterea semnificativă reprezintă un semnal, o sesizare ce atrage noi examinări. Devin necesare investigații suplimentare pentru declararea rezultatelor ca acceptabile sau inacceptabile de către aceștia și, prin intermediul lor, de către întregul „univers” al asigurătorului.

4) În condițiile în care numărul bunurilor asigurate nu poate fi majorat⁸, pentru a crește gradul de stabilitate financiară cu 40% față de nivelul inițial, asigurătorul poate recurge la majorarea cotei de primă netă. *Se pune întrebarea: care va fi nivelul cotei primei nete pentru a asigura un anumit coeficient al stabilității financiare?*

Ca și în cazul precedent, creșterea gradului de stabilitate financiară cu 40% implică reducerea coeficientului K cu 60%, dată de I_K , astfel:

$$I_K = 60\% \Rightarrow I_k = 0,60 \Rightarrow I_K^2 = 0,36.$$

În condițiile în care se va modifica numai cota de primă netă, devine:

$$I_K^2 = \frac{n \cdot q_1 \cdot (1-q_1) \cdot q_0^2}{q_1^2 \cdot n \cdot q_0 \cdot (1-q_0)} = \frac{q_0 \cdot (1-q_1)}{q_1 \cdot (1-q_0)} = \frac{0,013 \cdot (1-q_1)}{q_1 \cdot (1-0,013)} = 0,36 \Rightarrow q_1 = 0,0353 = 3,53\%.$$

Ca atare, *pentru a permite creșterea gradului de stabilitate financiară cu 40%, societatea de asigurări trebuie să majoreze cota de primă netă de aproape 3 ori*, de la 1,3%, la 3,53%, ceea ce reprezintă o valoare destul de mare și dificil de realizat dacă se are în vedere media pieței. În plus, la cota de primă netă se adaugă și o anumită sumă ce reprezintă cheltuielile și profitul asigurătorului, iar pe o piață concurențială societatea de asigurări nu poate menține neschimbat numărul bunurilor asigurate în condițiile creșterii atât de mari a cotei primei nete.

Sintetizând cele patru situații, o societate de asigurare poate obține rezultatele prezentate în Tabelul 1.

Analizând situațiile obținute, pentru un grad de stabilitate financiară cât mai mare, asigurătorul ar trebui să opteze fie pentru creșterea cotei de primă netă atât cât îi permite concurența, fie pentru creșterea numărului bunurilor asigurate din aceeași categorie de risc. Dar, în practică, portofoliul societăților de asigurări, pentru aceeași clasă de obiecte asigurate, cuprinde mai multe grupe de risc.

Considerând că, pe lângă situația inițială de mai sus ce se încadrează într-o grupă de risc (considerăm grupa risc I), societatea de asigurare dispune pentru aceeași clasă de trei grupe risc (a se vedea Tabelul 2), managerul poate adopta decizii în funcție de o serie de situații ce pot apărea.

Astfel, pentru *a cuantifica gradul de stabilitate financiară la nivelul întregii clase asigurate, respectiv la nivelul întregii societăți de asigurare*, mai întâi se determină coeficientul de stabilitate financiară pentru celelalte grupe de risc (grupele II și III).

Pentru grupa II de risc:

$$K_{II} = \frac{\sigma_{II}}{Pnt_{II}} = \frac{S_{II} \cdot \sqrt{n_{II} \cdot q_{II} \cdot (1-q_{II})}}{q_{II} \cdot S_{II} \cdot n_{II}} =$$

⁸ De pildă, piața este saturată sau din orice alte motive.

Tabel 1 - Situațiile pe care le poate înregistra societatea de asigurare

Situația	Nr. bunuri asigurate	Cota de primă netă	Mărimea coeficientului K
Inițială	920	1,3%	0,287
1	920	1,6%	0,259
2	1.380	1,3%	0,234
3	2.555	1,3%	0,172
4	920	3,53%	0,172

Tabel 2 - Portofoliul societății de asigurare pentru o clasă de trei grupe de risc

Grupa de risc	Nr. bunuri asigurate	Suma medie asigurată (euro)	Cota de primă netă (%)
I	920	23.000	1,3
II	1.200	20.000	1,1
III	1.360	15.000	0,9

$$= \frac{20.000 \cdot \sqrt{1.200 \cdot 0,011 \cdot (1 - 0,011)}}{0,011 \cdot 20.000 \cdot 1.200} = 0,274.$$

Pentru grupa III de risc:

$$K_{III} = \frac{\sigma_{III}}{Pnt_{III}} = \frac{S_{III} \cdot \sqrt{n_{III} \cdot q_{III} (1 - q_{III})}}{q_{III} \cdot S_{III} \cdot n_{III}}$$

$$= \frac{15.000 \cdot \sqrt{1.360 \cdot 0,009 \cdot (1 - 0,009)}}{0,009 \cdot 15.000 \cdot 1.360} = 0,285.$$

Gradul de stabilitate financiară la nivelul întregii clase sau al întregului portofoliu al societății de asigurare se determină astfel:

$$K_T = \frac{\sigma_T}{Pn_T}$$

unde:

$$\sigma_T = \sqrt{\sum_{i=1}^n \sigma_i^2};$$

$$Pn_T = \sum_{i=1}^n Pnt_i;$$

i – numărul de grupe de risc.

Astfel, K_T devine:

$$K_T = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n \sigma_i^2}}{\sum_{i=1}^n Pnt_i} = \frac{\sqrt{\sigma_I^2 + \sigma_{II}^2 + \sigma_{III}^2}}{Pnt_I + Pnt_{II} + Pnt_{III}} =$$

$$= \frac{\sqrt{79.023^2 + 72.263^2 + 52.242^2}}{275.080 + 264.000 + 183.600} = 0,165.$$

În plus, societatea de asigurări poate determina **numărul de ani (a) la care intervine un an nefavorabil pentru fiecare grupă de risc, respectiv pentru întregul portofoliu** al societății de asigurări, în baza relației 4.

$$a_I = \frac{100}{\frac{k}{2} \times 100} = \frac{1}{P(D > P_m)};$$

$$a_I = \frac{100}{14,35} = 6,968 \approx 7 \text{ ani};$$

$$a_{II} = \frac{100}{13,7} = 7,299 \approx 7 \text{ ani};$$

$$a_{III} = \frac{100}{14,25} = 7,017 \approx 7 \text{ ani};$$

$$a_T = \frac{100}{8,25} = 12,121 \approx 12 \text{ ani}.$$

Pentru a preveni pierderi pe care nu le poate suporta, societatea de asigurări poate ceda în reasigurare o parte din contractele încheiate. **Pentru a ști dacă se**

impune sau nu cedarea în reasigurare, se compară suma asigurată maximă pentru fiecare risc asigurat (X) cu suma asigurată pe fiecare risc. Dacă suma asigurată este mai mică decât suma asigurată maximă, asigurătorul poate suporta singur riscurile atrase și nu trebuie să le cedeze în reasigurare (relația 5).

$$X_I = 2K_I^2 \cdot Pnt_I = 2 \cdot 0,287^2 \cdot 275.080 = 45.316;$$

$$X_{II} = 2 \cdot 0,274^2 \cdot 264.000 = 39.640;$$

$$X_{III} = 2 \cdot 0,285^2 \cdot 183.600 = 29.826;$$

$$X_T = 2K_T^2 \cdot Pnt_T = 2 \cdot 0,165^2 \cdot 722.680 = 39.350.$$

Observăm că $X_I > S_I$ ($45.316 > 23.000$), $X_{II} > S_{II}$, $X_{III} > S_{III}$, $X_T > S_T$. În consecință, societatea de asigurare nu trebuie să cedeze în reasigurare întrucât poate suporta în totalitate riscurile preluate.

Având în vedere criza piețelor financiare externe, unul dintre asigurătorii afectați de aceasta este și American International Group (AIG), cel mai mare asigurător al lumii, ce a înregistrat reduceri considerabile ale valorii activelor sale. Una dintre modalitățile prin care AIG a urmărit să nu afecteze stabilitatea sa financiară a fost reducerea tarifelor de primă la polițele de asigurare a proprietăților comerciale, în încercarea de a mai câștiga cotă de piață. Astfel, prețurile la acest tip de asigurări au scăzut cu 11% din iunie 2007 până în iunie 2008.

Pornind de la premisa că asigurările reprezintă produse ce permit protejarea împotriva riscurilor cu impact financiar asupra asiguraților, atunci când fac aprecieri auditorii nu vor pierde din vedere contextul general. Astfel, în iulie 2007, Comisia Europeană a lansat un proces amplu de revizuire a regulamentului UE privind asigurările, proces cunoscut sub numele de inițiativa „Solvency (Solvabilitate) II”. Potrivit definiției date procesului „Solvency II” de către CEIOPS⁹ acesta reprezintă poziția de echilibru între necesitatea stabilității financiare și optimizarea costurilor de capital.

Cea mai importantă caracteristică a Solvency II constă în faptul că se bazează pe evaluarea de risc, cerințele

de capital fiind legate de profilul de risc al asigurătorului, astfel încât riscurile mai mari vor conduce la necesități crescute de capital.

Propunerea de directivă Solvabilitate II este în prezent dezbătută în Consiliul Uniunii Europene și al Parlamentului european. Adoptarea directivei este prevăzută pentru anul 2009, iar transpunerea sa în legislația statelor membre ar trebui să se finalizeze înainte de 2012¹⁰.

Sistemul Solvency II definește indicatorii cu privire la cerințele de capital, și anume: SCR (Solvency Capital Requirement), cerința care stabilește nivelul de capital pentru un asigurător pentru a acoperi un eveniment care se poate produce odată la 200 de ani și care ar apărea în următoarele 12 luni și, respectiv, cerința mai mică de capital - MCR (*Minimum Capital Requirement*).

Potrivit proiectului de directivă Solvency II, așa cum a fost aprobat de Comisia Europeană în 2007, acest regim de solvabilitate se va aplica **obligatoriu** societăților care raportează prime brute subscrise de peste 5 milioane euro. Potrivit datelor aferente anului 2007, pe piața românească existau 25 de societăți care îndeplineau acest criteriu (dintre care 18 societăți mici și 7 societăți medii)¹¹.

În ce privește România, impactul turbulențelor de pe piețele financiare externe asupra sectorului asigurărilor este limitat, fără a genera riscuri ce pot afecta stabilitatea financiară a acestuia. Ritmul de creștere aferent activității de subscriere în România a fost depășit pe ansamblul pieței de dinamica daunelor plătite, care au avut un avans de 27,7% comparativ cu cel de 25% înregistrat de primele subscrise, ceea ce poate avea implicații negative asupra stabilității financiare a sectorului pe termen mediu (Raportul asupra stabilității financiare, BNR, 2008). Această evoluție a fost cauzată în special de segmentul asigurărilor auto, unde costurile tot mai ridicate cu reparațiile au făcut ca primele solicitate să fie neadecvate acoperirii riscurilor asumate.

Potrivit CSA, la nivelul anului 2007, firmele de asigurări au înregistrat o pierdere netă de circa 75 de milioane de euro, în principal din cauza daunelor mari plătite pentru asigurări auto și de credite.

⁹ Comitetului European al Supraveghetorilor din Asigurări și Pensii Ocupaționale.

¹⁰ http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/solvency/index_en.htm.

¹¹ Angela Toncescu - președinte CSA, „Impactul estimat al Solvency II asupra pieței locale. Raportul de țară QIS4”, seminar „Impactul Solvency II asupra pieței românești de asigurări”, 26 noiembrie 2008. Limitele pentru clasificarea societăților pentru asigurătorii care practică asigurări generale sunt: asigurători mari, în cazul în care primele de asigurare brute subscrise sunt peste 1.000 milioane euro; mijlocii, pentru asigurătorii ale căror prime brute subscrise sunt între 100 milioane euro – 1.000 milioane euro; asigurători mici, pentru prime brute subscrise mai mici de 100 milioane euro.

În cazul în care rezultatele tehnice negative nu pot fi compensate cu profituri din activitatea de investiții, companiile de asigurări trebuie să efectueze majorări de capital pentru a-și menține solvabilitatea. Principala provocare pe termen mediu și lung a acestei piețe financiare rămâne ajustarea tarifelor de primă, astfel încât să se asigure o gestiune a riscului adecvată pentru îmbunătățirea rezultatelor obținute.

Concluzii

Având în vedere multiplele posibilități de abordare a subiectului și îndeosebi principalele probleme cu care, la momentul actual și de perspectivă, se confruntă mediul și auditul financiar, la nivelul firmelor, dar și al Uniunii Europene, dezvoltarea utilizării analizei economico-financiare în cadrul auditului poate duce, sub aspect teoretic și practic, la perfecționarea rezultatelor obținute de toate părțile interesate.

Astfel, considerăm că lucrarea, pe de o parte, prin studiile și analizele realizate, iar, pe de altă parte, prin contextul socio-economic general, propune un instrument util atât pentru societățile de asigurări, care au posibilitatea de a-și îmbunătăți activitatea de subscriere, de investiții și, ca atare, stabilitatea financiară, cât și pentru auditorii acestora care, pe baza unor astfel de analize și examinări, își pot stabili și argumenta mai bine diagnosticul și ajutorul oferit companiilor în gestionarea riscurilor.

Prezentarea noastră, analiza portofoliului de subscriere, se constituie într-o alternativă de examinare mai mult decât rezonabilă, chiar performantă, întrucât furnizează o serie de probe de audit fiabile privind solvabilitatea și continuitatea firmelor de asigurări. În măsura în care rezultatele calculelor exemplificate corespund așteptărilor pozitive ale auditorilor financiari, se poate concluziona că activitatea clientului de audit este una durabilă. Altfel, devin necesare aprofundări cu ieșiri dintre cele mai diverse. Bineînțeles că toate se vor interpreta în contextul economic existent la momentul raportării și cele estimate din viitorul perceptibil.

În fine, apreciem că prin utilizarea, prezentarea și considerarea riguroasă a unor astfel de evaluări, se asigură inevitabil ridicarea nivelului de responsabilitate publică a managerilor și auditorilor din domeniul asigurărilor, precum și creșterea încrederii investitorilor, consumatorilor și cetățenilor din sau conectați la acest univers.

Bibliografie

- Arens, A. și Loebbecke J., *Audit – o abordare integrată*, Editura Arc, Chișinău, 2003;
- Alexandru, F. și D. Armeanu, *Asigurări de bunuri și persoane*, Editura Economică, București, 2003;
- Bomhard, N., *Risk and Capital Management in Insurance Companies*, The Geneva Papers on Risk and Insurance—Issues and Practice, 30/2005, 52–59, doi:10.1057/palgrave.gpp.2510008;
- Ioța Ghizari și colab., *Auditul situațiilor financiare în entitățile economice*, Editura RA Monitorul Oficial, București, 2006;
- Vochița, L., Găină, A., *The International Financial System and the Financial Vulnerability in a Global Market*, Conferința Ecotrend, 21-22 nov 2008, Universitatea Constantin Brâncuși, Tg. Jiu;
- ECB — Banca Centrală Europeană, *EU Banking Sector Stability*, Noiembrie/2007, <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/eubankingsectorstability2007en.pdf>;
- Asociația Internațională de Actuarial, *Report of Solvency – Working Party*, Comitetul de Reglementare în Asigurări, Februarie/2002;
- Banca Națională a României, *Raportul stabilității financiare*, București, 2008, www.bnr.ro/RO/Pubs/RSF/RSF2008.pdf;
- Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, *Norme privind metodologia de calcul al marjei de solvabilitate de care dispune asiguratorul care practică asigurări generale și de viață, al marjei de solvabilitate minime și al fondului de siguranță*, din 24/04/2008, MO nr. 346 din 06/05/2008, <http://www.csa-isc.ro/>;
- Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, *Seminar „Impactul Solvency II asupra pieței românești de asigurări”*, 26 noiembrie 2008, http://www.csa-isc.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=471&Itemid=85;
- Federația Internațională a Contabililor și Camera Auditorilor Financiari din România, *Standarde internaționale de audit. Codul etic*. CAFR și Editura Irecson, București, 2007 și www.cafr.ro;
- World Economic and Financial Surveys, *Global Financial Stability Report, Financial Market Turbulence Causes, Consequences, and Policies* Oct. 2007, Fondul Monetar Internațional, Washington DC.

Audit extern. Paralelă între auditul financiar și auditul performanței

Ileana NIȘULESCU* & Mariana MARTIN DAVID**

Abstract

External Audit. A Parallel Between the Financial Audit and the Performance Audit

This paper envisages a comparative study of the financial and performance audit through a parallel analysis of the basic concepts and the operation manner of the two audit types. We consider that an approach from this perspective is significant and up-to-date, due to the fact that there is not in our country a tradition of audit practicing and, especially, of the performance audit and, therefore, there is no diversified research literature addressing audit. In this context, it is worth mentioning the effort of the Chamber of Financial Auditors in Romania that acted for the alignment of the financial audit in Romania to the International Audit norms and standards, effected through national assimilation of the audit international norms and of the ethic conduct code issued by the International Federation of Accountants, a fact that largely opened the gates to knowledge and to the enforcement of the financial audit in our country.

This paper is meant to represent a contribution to understanding the performance audit and, consequently, we have considered opportune to approach it by comparing the performance audit with the financial audit, because the financial audit, being better known, may stand as a landmark, and thus, by reference to it, a better understanding of the performance audit is possible.

At the same time, we thought that, taking into account that in recording and processing accounting information most entities rely on information technologies, it is appropriate to make several remarks on the impact of information media both in financial audit missions and in reference to the performance audit.

Key words: financial audit, performance audit, economy, efficiency, effectiveness

Cuvinte cheie:
auditul financiar,
auditul performanței,
economicitate, eficiență,
eficacitate

Introducere

Noțiunea de *audit* are origini latine, *audire* însemnând *a asculta*, însă în timp a îmbrăcat noi înțelesuri; astfel, în limba engleză *audit* semnifică *a verifica*, semnificație care este cea mai apropiată de obiectivele sale actuale. Astfel *auditul*, într-o accepțiune generală reprezintă o activitate independentă și obiectivă de analiză și evaluare a diferitelor domenii de activitate și emiterea unei opinii responsabile și independente cu privire la domeniul auditat. Referitor la audit, semnificativă este aprecierea formulată de N. Feleagă, care, în prefața lucrării *Audit. Concepte și practici. Abordare națională și internațională*, afirmă: „Procese contemporane demonstrează că practica de audit tinde să se generalizeze într-o serie de domenii care nu au un raport direct cu sistemul contabil al întreprinderii. Ea se plasează, atunci, în perimetrul diagnosticului de organizare și de gestiune și, mai ales, în cel al controlului procedurilor. Interesul cade asupra modului în care organizațiile își desfășoară activitățile în raport cu obiectivele lor¹”, deci activitatea de audit se practică în orice domeniu.

Dintre toate domeniile cărora se adresează activitatea de audit, ne vom referi la auditul din zona economicului, respectiv la audit ca parte componentă a sistemelor de control financiar. Referitor la acesta, în literatura de specialitate există mai multe puncte de vedere

* Prof. univ. dr., ASE București, e-mail: nisulescu.ileana@yahoo.com.

** Drd., ASE București, e-mail: marianadavid_cici@yahoo.com.

1 Dobroțeanu L. și Dobroțeanu C.L., *Audit. Concepte și practici. Abordare națională și internațională*, Ed. Economică, București, 2002, p. 10.

cu privire la modul de sistematizare a formelor de audit, fiind clasificat de mai mulți specialiști în domeniu, fiecare autor folosind diferite criterii, dintre care redăm clasificările efectuate de autorii L. Dobroțeanu și C. L. Dobroțeanu², potrivit cărora un criteriu de clasificare a auditului este cel *în funcție de obiectivul urmărit*, conform căruia se disting: *a) auditul financiar* (sau auditul situațiilor financiare), *b) auditul de conformitate* și *c) auditul operațional (auditul performanței)*.

Un alt criteriu de clasificare a auditului, propus de aceiași autori, îl constituie cel *în funcție de afilierea auditorilor*, potrivit căruia se disting: *a) auditul extern*, *b) auditul intern* și *c) auditul guvernamental* (audit efectuat de angajații instituțiilor publice specializate ca Ministerul Economiei și Finanțelor etc.).

Metodologia de cercetare

Pentru realizarea cercetării s-a efectuat o informare și documentare pe baza literaturii de specialitate, a actelor legislative, a diferitelor analize și studii privind auditul performanței și auditul financiar, culegerea și prelucrarea informațiilor necesare pentru definirea contextului domeniilor abordate. S-a urmărit identificarea elementelor relaționale reprezentate de conceptele de bază și modul de operare a celor două tipuri de audit, în vederea unei mai bune înțelegeri a auditului performanței, prin prisma comparării acestuia cu auditul financiar, deoarece auditul financiar, având o mai largă cunoaștere, poate servi ca reper pentru demersul urmărit.

Considerații în urma unei analize comparative

În continuare, ne propunem o analiză comparativă a două dintre tipurile de audit extern, respectiv *auditul financiar* și *auditul performanței*³ (efectuat în România de Curtea de Conturi), prin prisma asemănarilor și deosebirilor referitoare la caracteristicile, conceptele de bază și modul de operare ale celor două tipuri de audit. Din această perspectivă, fără a considera că le-am abordat în mod exhaustiv, considerăm că asemănările și deosebirile cele mai importante, dintre cele două tipuri de audit, sunt cele pe care le prezentăm mai jos.

1. Asemănările

- a) Atât în cadrul misiunilor de audit financiar, cât și în cazul auditului performanței se utilizează metode și tehnici similare de colectare a datelor, definite drept „probe de audit”.
- b) Ambele tipuri de audit includ examinarea auditului intern, precum și a sistemului de control intern al entității, examinări ce permit auditorului să obțină probe de audit și, în același timp, să identifice zonele unde există disfuncționalități.
- c) În cazul ambelor tipuri de audit, documentele de lucru sunt „dosarele permanente” și „dosarele curente”, cu mențiunea că, în conținutul acestora, există unele diferențe. Totodată, menționăm că în cazul auditului financiar se mai utilizează, ca document de lucru, *foile de lucru*.

- d) În general, standardele internaționale de audit care reglementează activitatea auditului financiar constituie repere și pentru auditul performanței, în acestea existând unele prevederi similare referitoare la: planificarea auditului; colectarea probelor de audit; documentarea auditului; asigurarea calității etc.
- e) Unele tipuri de probe de audit și tehnici de obținere a acestora, deși la prima vedere par că sunt similare pentru ambele tipuri de audit (documentare, observare, chestionare etc.), totuși, la o atentă observare, se constată că atenția auditorului se focalizează asupra unor aspecte diferite în cazul auditului financiar față de obiectivele urmărite în cazul auditului performanței.

2. Deosebirile pot fi sintetizate ca fiind cele referitoare la:

a) Scopul auditului

- Scopul urmărit în cazul *auditului financiar* este acela de a oferi o încredere rezonabilă a utilizatorilor în informațiile contabile prezentate prin situațiile financiare și constă în exprimarea unei opinii privind măsura în care situațiile financiare prezintă o *imagine fidelă*.
- Scopul efectuării *auditului performanței* este de a evalua dacă un anumit program sau o activitate s-a planificat și desfășurat în condiții de performanță și de a identifica posibilitățile de îmbunătățire. În cazul în care obiectivele unui program sau ale unei activități nu au fost îndeplinite sau au fost realizate parțial, auditorii trebuie să iden-

² Dobroțeanu, L., Dobroțeanu, C. L. *op.cit.*, pag. 34-38.

³ Alămîie D., Popa Șt., Dan V., Frățilă A., „Manualul - Auditul Performanței”, elaborat de Curtea de Conturi a României, 2005.

tifice efectele și să stabilească cauzele care au generat această situație și în același timp să formuleze recomandări de îmbunătățire a performanței.

În acest context, *auditul financiar* este orientat spre trecut, în timp ce *auditul performanței* vizează performanțele de perspectivă.

b) Obiectivul urmărit în cadrul misiunii de audit

- În cadrul unei misiuni de *audit financiar*, obiectivul urmărit este de evaluare a situațiilor financiare din două puncte de vedere: dacă s-a respectat referențialul contabil general acceptat (standarde, legi, norme și proceduri); dacă situațiile financiare prezintă *fidel* rezultatele și poziția financiară a entității. Deci auditul financiar se focalizează asupra situațiilor financiare, urmărind dacă operațiunile sunt „corecte” sau „incorecte”, „legale” sau „nelegale” și dacă respectivele situații financiare reflectă realitatea, precum și dacă acestea sunt conforme cu standardele contabile de raportare financiară. Fixarea obiectivelor auditului se efectuează, de regulă, în funcție de ciclurile situațiilor financiare.
- Obiectivul *auditului performanței* este de a evalua performanța politicilor manageriale, a programelor și activităților, prin prisma celor „3E” respectiv: economicitate, eficiență, eficacitate, urmărindu-se nu numai dacă banii au fost cheltuiți cu respectarea legii, dar, mai ales, dacă prin modul de cheltuire a banilor s-au atins obiectivele preconizate; de asemenea, în cadrul misiunii de audit se identifică dacă, prin aplicarea unor

alte politici, resursele puteau fi mai bine utilizate. Deci o sarcină aparte pentru auditul performanței o constituie evaluarea sistemelor de măsurare a performanței activităților și programelor, sub aspectul implementării și funcționării eficiente și eficace a acestora, în condiții de economicitate.

În cadrul auditării performanței se realizează: • *evaluarea deciziei prin care s-a ales varianta optimă pentru derularea unui program sau a unei activități* și dacă au fost stabilite sau nu criteriile corespunzătoare pentru alegerea variantei optime în vederea atingerii obiectivelor stabilite; • *analizarea modului de administrare a unui program sau a unei activități și evaluarea sistemului de măsurare a performanței*. Dacă pentru programul sau activitatea auditată au fost stabiliți indicatori de performanță, se analizează în ce măsură aceștia au fost corespunzător proiectați și monitorizați și dacă au fost luate toate măsurile necesare pentru realizarea lor.

Aceste examinări permit auditorului să obțină probe de audit și în același timp să identifice zonele unde este necesară întreprinderea unor acțiuni de remediere. Dispunând de evaluările menționate, precum și de datele și informațiile colectate, auditorii, prin exercitarea raționamentului profesional, pot stabili: • dacă entitatea are în vedere îndeplinirea unor obiective măsurabile, care să permită atingerea scopului propus; • dacă entitatea își planifică sistematic, pe termen scurt, mediu și lung, modalitățile de realizare a obiectivelor; • dacă planurile entității sunt implementate corespunzător în practică; • dacă entitatea monitorizează și evaluează performanța; • dacă

entitatea identifică posibilitățile îmbunătățirii performanței, stabilește prioritățile și elaborează un plan de implementare a acestora.

Potrivit Standardelor Internaționale de Audit emise de INTOSAI și Liniilor Directoare de aplicare a acestora, auditul performanței presupune *auditul economicității, auditul eficienței și auditul eficacității*.

- *Auditul economicității privind gestionarea activităților administrative* ale entităților publice, în conformitate cu principiile și practicile unui management performant urmărește *minimizarea costurilor resurselor alocate pentru atingerea rezultatelor estimate ale unei activități, cu menținerea calității corespunzătoare a rezultatelor respective*. Pentru evaluarea economicității se utilizează diferite criterii, cum ar fi: • existența unor reglementări adecvate și cuprinzătoare privind organizarea și funcționarea activităților din domeniile auditate; • alocarea de fonduri suficiente și la momentul optim pentru organizarea și funcționarea în bune condiții a serviciilor publice; • existența unei limite de preț stabilite în cadrul unei anumite politici interne; • compararea unui preț cu un altul practicat într-o tranzacție similară; • compararea valorii medii a indicatorului „costuri” cu cea realizată de entități cu activitate similară etc. Pe baza analizei acestor criterii auditorii pot formula recomandări menite să conducă la reducerea costurilor fără a afecta cantitatea și calitatea produselor obținute și a serviciilor prestate.
- *Auditul eficienței utilizării resurselor financiare, umane și de altă natură*, are în vedere *maximizarea*

rezultatelor unei activități în relație cu resursele utilizate, eficiența fiind exprimată ca raportul dintre ieșiri („outputs”) (respectiv rezultatele obținute sub forma bunurilor, serviciilor) și resursele („inputs”) utilizate pentru producerea lor, iar atunci când rezultatul raportului este egal sau mai mare decât „1”, se poate considera că situația este favorabilă.

$$\text{Eficiența} = \frac{\text{Rezultate obținute (ieșiri)}}{\text{Rezultate utilizate (intrări)}}$$

Subiectul central, în cazul unui audit al eficienței, îl constituie examinarea resurselor utilizate, urmărindu-se obținerea răspunsului la întrebări de genul „*în urma acțiunilor întreprinse se obține rezultatul optim din punct de vedere al calității și cantității?*”. O activitate eficientă maximizează rezultatele obținute cu aceeași cantitate de resurse sau minimizează resursele în condițiile în care se obține rezultatul stabilit. Pentru evaluarea eficienței, se efectuează diferite analize, cum ar fi: ● analiza „cost-eficacitate” (cost-beneficiu) cu ajutorul căreia se evaluează relațiile dintre costurile programului sau activitățile entităților auditate și rezultatele obținute, care pot fi exprimate prin costul obținut pentru realizarea unui anumit beneficiu (rezultat proiectat); ● momentul la care au fost obținute rezultatele față de momentul optim care ar fi maximizat impactul (beneficiu sau rezultatul proiectat) etc. Ulterior, aceste analize se compară cu un set de criterii prestabilite, cum ar fi: ● standardul de eficiență adoptat de entitatea auditată (dacă există - stabilită de o reglementare internă sau

de politica programului referitor la valoarea indicatorilor de eficiență); ● indicatori de eficiență realizați de entități cu activitate similară; ● indicatorii de eficiență realizați de către cea mai performantă entitate care funcționează în domeniul auditat; ● cele mai „bune practici”, în cazul în care problemele sunt complexe și nu există standarde în domeniu; ● procedurile de control și de monitorizare instituite de management; ● indicatorii de performanță realizați de entitate pentru activități similare, în perioade de timp diferite.

● *Auditul eficacității, referitor la îndeplinirea obiectivelor* de către entitățile auditate, precum și auditul impactului efectiv al activităților entităților, comparat cu impactul proiectat, abordează *gradul de îndeplinire a obiectivelor programate, pentru fiecare activitate și raportul dintre efectul proiectat și rezultatul efectiv al activității respective*, eficacitatea fiind exprimată prin raportul dintre rezultatele obținute și rezultatele programate.

$$\text{Eficacitatea} = \frac{\text{Rezultate obținute}}{\text{Rezultate programate}}$$

Eficacitatea este nivelul la care pot fi atinse scopurile entității (obiective, rezultate). Deci eficacitatea se referă la atingerea obiectivelor fixate, în timp ce eficiența vizează resursele folosite pentru atingerea respectivelor obiective. O entitate poate lucra economic și eficient, dar poate fi ineficace. Eficacitatea în sectorul public este foarte greu de evaluat, mai ales din cauza problemelor de definire a obiectivelor și de măsurare a rezultatu-

lui final. Având în vedere nivelul datelor cunoscute, în ce privește măsurarea sau evaluarea bunăstării sociale, pot exista multe sfere unde scopurile sunt greu de specificat, fiind foarte greu de evaluat impactul unui program guvernamental asupra bunăstării sociale⁴. Ca urmare, auditorul nu trebuie să se limiteze numai la a determina eficacitatea prin compararea rezultatelor (impactul) cu scopurile stabilite, ci este recomandat ca la auditarea eficacității să se încerce și determinarea măsurii în care acțiunile întreprinse au contribuit la atingerea obiectivelor, acesta fiind sensul „real” al eficacității. În acest context este necesară obținerea de dovezi din care să reiasă că „ieșirile” (rezultatele) observate sunt cu adevărat consecința măsurilor întreprinse de entitate, în direcția atingerii obiectivelor politicii sale și nu rezultatul altor factori. Pentru aceasta, auditorii pot evalua eficacitatea, comparând rezultatele cu scopurile prevăzute prin obiectivele politicii manageriale, abordare cunoscută ca analiză privind „*atingerea scopului*”. Astfel, auditorii au posibilitatea de a aprecia măsura în care practicile de management utilizate au contribuit, în fapt, la realizarea rezultatelor. Această abordare presupune obținerea de probe din care să rezulte că obiectivele politicii manageriale au fost atinse mai degrabă ca urmare a practicilor manageriale utilizate și nu datorită influenței altor factori.

În realizarea auditului eficacității, auditorul, prin examinările sale, încearcă să găsească răspunsuri la următoarele genuri de întrebări: ● *sunt atinse obiectivele de politică managerială cu mijloacele utilizate,*

⁴ Grimwood M., Tomkins C., “Value for Money Auditing – Towards Incorporating a Naturalistic Approach”, “Financial Accountability and Management”, 1986.

respectiv sunt obținute rezultatele programate?;

- mijloacele utilizate și rezultatele obținute sunt compatibile cu obiectivele politicii manageriale?;
- reprezintă impacturile programate un rezultat concret al politicii manageriale și nu unul datorat altor circumstanțe?

Deși, așa cum am prezentat mai sus, auditul performanței urmărește examinarea „celor 3E”, totuși nu presupune în mod obligatoriu analizarea concomitentă a economicității, eficienței și eficacității, profunzimea examinărilor „celor 3E” depinzând în mare măsură de obiectivele auditului.

Trebuie precizat că, în ultimul timp, în practica de audit al performanței, „celor 3E” li se adaugă o nouă componentă, respectiv auditul impactului unui program, proiect sau activitate asupra mediului înconjurător (environment) și, în acest context, auditul performanței tinde să se extindă de la examinarea și evaluarea „celor 3E” la examinarea și evaluarea „celor 4E”.

c) *Perioada care se cuprinde în acțiunea de audit*

- În cadrul unei misiuni de *audit financiar*, de regulă, perioada auditată este cea a unui singur exercițiu financiar chiar dacă auditorii pentru această analiză au în vedere și exercițiul anterior pentru a verifica utilizarea, de către entitate, a acelorași tratamente contabile și, de asemenea, chiar dacă au în vedere eventualele evenimente ulterioare.
- În cazul *auditului performanței*, de regulă, se cuprinde o perioadă de mai mulți ani (cca. 3 ani) pentru a se putea analiza trendul unui program și a se putea evalua evoluția sa ulterioară și,

de asemenea, deficiențele apărute pe parcursul derulării acestuia. Mai există și cazuri când se poate cuprinde în audit un singur an, atunci când se face o evaluare comparativă a unui segment similar din activitatea mai multor entități.

d) *Entitățile la care se efectuează și cui aparține inițiativa efectuării auditului*

- *Auditul financiar* se efectuează atât la companii, societăți comerciale care obțin profit, cât și la entități guvernamentale, referitor la gradul de fidelitate al situațiilor financiare, iar inițiativa efectuării acestuia aparține fie managerilor, fie asociaților, fie este obligatorie prin lege.
- *Auditul performanței* se efectuează, de regulă, la instituțiile guvernamentale. Acestea nu obțin profit, iar performanța se poate evalua asupra unor programe, prin prisma beneficiilor aduse cetățenilor. De regulă, inițiativa de a efectua auditul performanței aparține Curții de Conturi, ca reacție la interesul manifestat de cetățeni, mass-media sau la solicitarea altor factori de decizie, asupra unor domenii relevante.

e) *Tipuri de probe de audit și tehnicile de obținere a probelor de audit*

Deși unele tipuri de probe de audit și tehnici de obținere a acestora sunt similare pentru ambele tipuri de audit (cum ar fi: documentare, observare, chestionare etc.), totuși, se disting mai multe deosebiri de abordare, astfel:

- În cazul *auditului financiar*, cu ocazia colectării probelor de audit, atenția auditorilor este focalizată preponderent asupra informațiilor relevante cu privire la *fidelitatea situațiilor*

financiare. Pot fi probe de audit, pe lângă documentele contabile reflectate în situațiile financiare, și: mărturiile verbale ale persoanei auditate sau ale unei terțe persoane, corespondența cu terțe persoane din afara unității, precum și observațiile proprii ale auditorului, probele de audit fiind obținute prin următoarele metode: 1) *documentarea*; 2) *observarea*; 3) *examinarea fizică*; 4) *chestionarea*; 5) *confirmarea*; 6) *reconstituirea*; 7) *proceduri analitice*.

- În cazul *auditului performanței*, accentul este pus pe aspecte relevante pentru aprecierea performanțelor în implementarea și derularea programelor sau activităților, probele de audit fiind utilizate pentru a stabili dacă managementul și personalul entității auditate au acționat în conformitate cu principiile operaționale stabilite prin strategiile, politicile și standardele adoptate și dacă resursele au fost utilizate în mod economic, eficient și eficace.

Pot fi probe de audit:

- a) *fizice* (fotografii, diagrame, hărți grafice și alte forme și reprezentări);
- b) *verbale* care în mod frecvent reprezintă răspunsuri la interviuri, sondaje etc.;
- c) *documentare* obținute pe bază de documente, cum ar fi: scrisori sau memorandumuri primite de entitatea auditată, facturi de la furnizori, înregistrări contabile, politici și proceduri interne, corespondență externă, contracte de închiriere, alte contracte, rapoarte ale auditorilor externi, alte rapoarte, precum și scrisori de confirmare din partea unor terți;

d) *analitice* care presupun, în principal: evaluări efectuate de către entitatea auditată sau de către organisme autorizate cu privire la indicatori de performanță sau trenduri. Acestea pot fi: *numerice*, dar pot fi și *non-numerice*. De asemenea, auditul performanței folosește pentru documentare și rapoartele auditului financiar extern.

Tehnicile de obținere a probelor de audit, în cazul auditului performanței, sunt: 1) *examinarea documentelor*; 2) *observarea directă*; 3) *chestionarul*; 4) *interviul*; 5) *rezumatele*; 6) *eșantionarea*; 7) *grupurile de dezbateri*.

Se observă că două dintre metodele de obținere a probelor de audit folosite de auditul financiar, respectiv *reconstituirea și procedurile analitice*, nu sunt utilizate în cazul auditului performanței, nefiind relevante în acest caz.

f) *Caracteristicile probelor de audit*

- În cazul *auditului financiar*, auditorii sunt preocupați să obțină probe conclusive (da/nu, corect/greșit, adevărat/fals, legal/ilegal). Auditorul trebuie să obțină *suficiente* probe de audit *adevrate* pentru a putea emite concluzii rezonabile pe care să și bazeze opinia de audit. Probele de audit sunt obținute prin efectuarea de *teste de control* și *proceduri de fond asupra operațiunilor*.
- În *auditul performanței*, auditorii operează în mod obișnuit cu probe persuasive („conduc la concluzia că...”), iar probele sunt nu numai valorice sau numerice, ci și descriptive. În acest context, auditorii trebuie să folosească, de asemenea, raționa-

mentul profesional pentru selectarea celor mai adecvate metode de auditare pentru a obține astfel de probe.

g) *Modalități de analiză și interpretare a datelor și informațiilor*

- În cazul *auditului financiar*, analizele se efectuează prin *testarea mecanismelor* de control și *testarea de fond a operațiunilor* în scopul de a oferi o *asigurare rezonabilă* privind prezența sau absența unor prezentări *eronate semnificativ* în situațiile financiare.
- În cazul *auditului performanței* analiza se efectuează pornind de la realitatea demonstrată, iar auditorii, utilizând raționamentul profesional, vor trebui ca, prin analiza probelor colectate, să răspundă la următoarele întrebări: • *Ce este?* • *Ce ar trebui să fie?* • *Ce trebuie făcut în continuare?* În funcție de răspunsurile la aceste întrebări, auditorii trebuie să evalueze efectele și cauzele care le-au generat, efectuând o *analiză cauză-efect*. Analiza cauzelor și efectelor se efectuează după sintetizarea și analiza probelor de audit, utilizându-se un „procedeu” care presupune luarea în considerare a patru elemente esențiale:
  - *Criteriile* - „*Ce ar trebui să fie?*” – ceea ce planifică o entitate să obțină.
  - *Condiția* - „*Ce este?*” - situația deja existentă determinată, evaluată și documentată pe parcursul realizării auditului.
  - *Cauza* - fenomenul sau complexul de fenomene, care precede situației existente și care în condiții determinate, provoacă apariția unui alt fenomen, denu-

mit efect și căruia îi servește ca punct de plecare.

- *Efectul* - fenomenul care rezultă în mod necesar dintr-o anumită cauză, aflându-se într-o legătură indestructibilă cu aceasta.

După identificarea cauzelor și efectelor se poate utiliza o *matrice proces-efect*, pentru a înțelege cum un anumit proces determină (influențează) efectul. În cadrul acestei matrice se descriu sau se testează:

- probele de audit care susțin că efectul este determinat sau este influențat de proces;
- probele de audit care nu susțin că efectul este determinat sau influențat de proces;
- relațiile proces-efect, în cazul probelor de audit care dau naștere la îndoieli.

Auditorii trebuie să identifice și să analizeze efectele cele mai importante pe care le vor compara cu costurile și beneficiile programelor și ținând cont de alte efecte neașteptate.

În practică, dacă se constată că atât cauza, cât și efectul apar în mod repetat în timpul implementării unui program sau al realizării unei activități se poate formula o concluzie.

Pentru o corectă interpretare a informațiilor obținute pe baza probelor de audit colectate pot fi utilizate mai multe metode, cum ar fi:

- completarea unor tabele și proiectarea unor reprezentări grafice, pentru a sintetiza datele și informațiile de ordin cantitativ;
- calcularea indicatorilor de performanță (ex: costul pe unitatea de produs etc.);
- desenarea și analizarea unor diagrame;

- analizarea legăturilor dintre variabile;
- descrierea și analizarea proceselor din cadrul unei diagrame;
- completarea unei matrice și efectuarea de comparații între criterii și condiții;
- analizarea unui eșantion de cazuri (studii de caz) pentru a scoate în evidență exemplele bune și exemplele rele.

Rezultă deci că analiza pe care auditorii o efectuează în cazul auditului performanței este mult mai creativă și sugestivă (sunt utilizate grafice, diagrame etc.) decât în cazul auditului financiar.

h) Criterii de evaluare folosite în audit

- În cazul *auditului financiar*, care examinează dacă operațiunile sînt corecte sau incorecte, legale sau ilegale, aceste criterii sunt de obicei definite chiar prin legislația ce guvernează entitatea controlată și prin norme și proceduri. Ca urmare, auditul financiar respectă standarde relativ fixe, creativitatea auditorilor exercitându-se într-o pondere mai redusă decât în cazul auditului performanței.
- În cazul *auditului performanței* criteriile de evaluare sunt diferite de la caz la caz, în funcție de specificul entității sau al programelor auditate, iar evaluarea este bazată preponderent pe creativitatea și profesionalismul auditorului, luând, în multe cazuri, ca reper pentru evaluare, „bunele practici” identificate ca reprezentative pentru domeniul auditat. Ca urmare, în cazul auditului performanței este necesar ca auditorii să aibă o foarte mare competență, necesară atât

pentru a formula constatările, dar mai cu seamă pentru a face recomandările adecvate.

i) Scopul evaluării controlului intern, în cadrul misiunii de audit

Deși ambele tipuri de audit efectuează o evaluare a controlului intern, totuși abordarea acestuia este diferită, astfel:

- În cazul *auditului financiar*, scopul principal al evaluării și testării mecanismelor de control intern este de a determina riscul de control și, în funcție de acestea, profunzimea testelor de audit care ar trebui efectuate, precum și volumul probelor de audit. Evaluarea controlului intern, în acest caz, se focalizează asupra aspectelor care pot afecta imaginea fidelă a situațiilor financiare.
- În cazul *auditului performanței* scopul principal al evaluării și testării mecanismelor de control intern este de a evalua eficiența și eficacitatea controlului intern, urmărindu-se dacă obiectivele controlului intern vizează prevenirea obținerii unei performanțe slabe, precum și pentru a formula recomandări destinate managerilor în vederea îmbunătățirii activității controlului intern. Aspectele la care se raportează evaluarea controlului intern, în cazul auditului performanței, vizează practic orice mecanisme de control intern care pot afecta economicitatea, eficiența sau eficacitatea entității.

j) Etapele misiunii de audit

- Pentru efectuarea unui *audit financiar* auditorul trebuie să realizeze o serie întregă de activități ce sunt structurate în literatura de specialitate⁵ în patru

faze, care trebuie parcurse într-o succesiune logică, astfel: (1) *planificarea și definirea unei metode de auditare*; (2) *efectuarea testelor mecanismelor de control și a testelor de fond asupra operațiunilor*; (3) *efectuarea procedurilor analitice și a testelor de detaliu asupra soldurilor conturilor*; (4) *finalizarea auditului și emiterea unui raport de audit*.

- Procesul auditului performanței, conform Standardelor internaționale de audit și celor mai bune practici în domeniu, se realizează în cadrul unui proces ciclic, care presupune parcurgerea, într-o succesiune logică, a următoarele etape: 1) *elaborarea strategiei*; 2) *planificarea misiunii de audit*; 3) *execuția – examinarea propriu zisă*; 4) *elaborarea proiectului raportului de audit*; 5) *clarificarea sau „punerea de acord” cu entitatea auditată*; 6) *publicarea raportului*; 7) *transmiterea raportului la Parlament*; 8) *răspunsul factorilor guvernamentali*; 9) *urmărirea impactului recomandărilor*.

După cum observăm, există mai multe diferențe între cele două tipuri de audit referitoare la etapele auditului, dar cea pe care dorim să o evidențiem este „urmărirea impactului recomandărilor”, etapă regăsită numai în cazul auditului performanței.

Monitorizarea ulterioară se practică în auditurile performanței, atunci când se fac recomandări la adresa managerilor în scopul de a determina dacă recomandările au fost operate și, dacă nu, a se verifica de ce.

k) Conținutul documentelor de lucru

Atât auditul financiar, cât și auditul performanței utilizează ca docu-

5 Arens, A., Loebbecke, J, „Audit. O abordare integrată”, ediția a 8-a, Chișinău, editura ARC, 2003, pag. 437.

mente de lucru „dosarul permanent” și dosarul curent însă, în ce privește conținutul acestora, există unele diferențe, respectiv:

- *Referitor la dosarul permanent*, se remarcă faptul că, în cazul *auditului performanței*, acesta conține, pe lângă datele comune utilizate în cazul auditului financiar, și grafice, scheme logice, rezultatele relevate de auditurile anilor precedenți, care sunt utilizate pentru stabilirea trendului realizării unui program sau a unei activități.
- *Referitor la dosarul curent*:
  - În cazul *auditului financiar*, dosarul curent se divide în secțiuni, capitole și paragrafe, ținând cont de funcțiile bilanțului, datele și documentele cuprinse în acest dosar fiind preponderent referitoare la situațiile financiar-contabile. Totodată, în acest dosar sunt incluse „*foile de lucru*”.
  - În cazul *auditului performanței* sunt cuprinse preponderent informații și documente referitoare la gradul de îndeplinire a indicatorilor de performanță și documente care susțin concluziile și recomandările auditului.

l) Redactarea raportului de audit

- În cazul *auditului financiar*, prin raport se exprimă o opinie conform standardelor, asupra imaginii fidele a situațiilor financiare, respectiv: • *fără rezerve*; • *fără rezerve, cu paragraf explicativ*; • *cu rezerve*; • *nefavorabil* sau • *refuz de a exprima o opinie*. Practica în țările europene, și nu numai, este ca acest raport să fie publicat împreună cu situațiile financiare, mai cu seamă pentru companiile listate la bursă. La noi

însă, această practică nu se respectă, raportul, de regulă, fiind păstrat la entitatea auditată și prezentat organelor fiscale și, de asemenea, poate fi prezentat la bancă atunci când entitatea solicită un credit.

- În cazul *auditului performanței* raportul de audit cuprinde constatări, concluzii și recomandări în legătură principiile economicității, eficienței și eficacității activității din domeniul auditat. Structura rapoartelor este variată și nu standard. Practica, în majoritatea țărilor europene, este ca acest raport să fie publicat în Monitorul Oficial, însă în România aceste rapoarte se publică numai pe site-ul Curții de Conturi.

m) Utilizatorii raportului de audit

- În cazul *auditului financiar*, raportul este, de regulă, util numeroșilor utilizatori ai situațiilor financiare, cum ar fi:
  - *Investitorii*, pentru a decide dacă investesc sau nu într-o entitate;
  - *Guvernul*, care are nevoie de informații în scopuri fiscale și statistice;
  - *Managerii unităților*, pentru a-i ajuta în buna administrare a entității;
  - *Autoritățile fiscale*;
  - *Angajații*, care sunt preocupați de mărimea profitului, modul de repartizare al acestuia etc.;
  - *Furnizorii*, pentru a anticipa volumul activității viitoare cu o anumită entitate și valoarea comenzilor posibil de obținut;
  - *Clienții*, pentru estimarea perspectivelor activității par-

tenerilor de afaceri în vederea protejării propriei afaceri;

- *Creditorii*, cum ar fi băncile, pentru analiza premergătoare unei creditări;
- *Alți utilizatori externi*, cum ar fi firmele concurente, consumatorii etc.

În cazul *auditului performanței*, Raportul de audit se înaintează la:

- *Comisia specializată a Parlamentului* pentru analiză și dezbateri, care întocmește un raport propriu cuprinzând concluzii și recomandări pe care îl trimite Executivului spre luarea măsurilor;
- *Executioul*, care aduce propriile opinii și adoptă măsurile propuse;
- *Ministerul Finanțelor*, care în colaborare cu entitățile implicate trebuie să pregătească un răspuns sub forma unei „minute” în cuprinsul căreia vor fi evidențiate recomandările acceptate, însoțite de măsurile de implementare a acestora;
- *Entitatea auditată* pentru implementarea recomandărilor;
- *Monitorul Oficial* spre publicare, pentru a fi adus la cunoștința publicului;
- *Terții interesați* (alte instituții publice).

Concluzii

Concluzionând cele de mai sus, se poate afirma că auditul financiar și auditul performanței, chiar dacă au unele asemănări, sunt în fapt domenii diferite, fiecare având propriile tehnici și proceduri de lucru.

Aceste diferențe se evidențiază

chiar prin scopul și obiectivele fiecăruia dintre cele două tipuri de audit, precum și din modul cum se redactează rapoartele ce se întocmesc la finele misiunii.

Totodată, se remarcă faptul că dacă, în cazul auditului financiar, culoarul în care se desfășoară este foarte standardizat, în cazul auditului performanței activitatea trebuie să fie mult mai creativă, iar analizele îmbracă de multe ori o reprezentare sugestivă (sunt utilizate grafice, diagrame etc.).

De asemenea, deși ambele tipuri de audituri utilizează probe de audit și tehnici de obținere a acestora, similare, totuși accentul avut în vedere este diferit.

Astfel, în cazul auditului financiar, atenția auditorilor este focalizată asupra situațiilor financiare, spre deosebire de auditul performanței, care pune accentul pe economicitatea, eficiența și eficacitatea din domeniul auditat.

Totodată, este oportun de precizat faptul că, deoarece majoritatea

entităților se bazează pe tehnologii informatice pentru înregistrarea și prelucrarea informațiilor contabile, acest fapt a impus necesitatea integrării, în contextul activității de audit (atât în cazul auditului financiar, cât și în cazul auditului performanței), a auditului IT (*Information Technology* - auditul în mediile informatizate), cu propriile sale mijloace și tehnici de lucru.

Această abordare - deși practic, în lume, este utilizată - în țara noastră este destul de puțin aplicată. Ca urmare, considerăm că viitorul auditului în România (atât în cazul auditului financiar, cât și în cazul auditului performanței) impune de asemenea integrarea, în misiunile de audit, a auditului IT.

Aceasta motivat de faptul că dezvoltarea societății informaționale, caracterizate prin integrarea și automatizarea proceselor și controalelor, dar și prin creșterea dependenței față de acestea, însoțită, de asemenea, de creșterea necesităților de informare corectă și operativă, creează necesitatea unor

noi abordări ale procedurilor de auditare din domeniul financiar și domeniile conexe.

Prin urmare, recunoscând această ipoteză, accepțiunea autorilor Ș. Popa și C. Ionescu este aceea că *auditarea în condițiile prezenței sistemelor informatice* și, în egală măsură, *auditarea sistemelor informatice* ca atare reprezintă nici mai mult, nici mai puțin decât o *auditare normală*, care ia act însă în mod special de *problematica asociată tehnologiei informației*⁶. Prin urmare, considerăm necesar ca, în cazul în care informațiile necesare auditului sunt furnizate de aplicații sau sisteme complexe informatice, în cadrul echipei de audit să fie cooperat unui specialist IT, care să evalueze sistemul și să colaboreze cu auditorii în scopul înțelegerii semnificației și complexității procedurilor informatice, al prelucrării datelor furnizate de sistemul informatic, precum și pentru înțelegerea sistemului de control intern, în scopul planificării și abordării auditului, adecvate la noile tehnologii.

Bibliografie

Alămîie D., Popa Șt., Dan V., Frățilă A., *Manualul - Auditul Performanței*, finanțat de Uniunea Europeană, elaborat Curtea de Conturi a României, 2005

Arens A., Loebbecke J., *Audit. O abordare integrată*, ediția a 8-a, Chișinău, Editura ARC, 2003

Dobroțeanu L. și Dobroțeanu C.L., *Audit. Concepte și practici. Abordare națională și internațională*, Ed. Economică, București, 2002

Grimwood M., Tomkins C., „Value for Money Auditing – Towards Incorporating a Naturalistic Approach”, *Financial Accountability and Management*, 1986

Munteanu, V., Zuca, M., Zuca, Ș. *Control și audit financiar-contabil*, Editura Universul Juridic, București, 2005

M.Dobrotă (coordonator), *Dicționar de economie*, Editura Economică, București, 1999

Munteanu, V., *Control și audit financiar*, Editura Lucman Serv, București, 1998

Oprean, I., *Întocmirea și auditarea bilanțului contabil*, Editura Intelcredo Deva, 1997

Popa, Ș., Ionescu, C., *Audit în medii informatizate*, Editura EdExpert, București, 2005

http://www.addegem-asso.fr/PapiersDMM2008/claudia_ionescu_DMM2008.pdf, „Advances and open problems in auditing the e-government systems”, Autor: Claudia Ionescu, *Doctoral Meeting of Montpellier*, DMM 2008, February 27-29 2008, Montpellier, France

6 Popa, Ș., Ionescu, C. – „Audit în medii informatizate”, Editura EdExpert, Buucurești, 2005.

Perspective ale schimbărilor în activitatea de audit intern

Liviu MIHĂILEANU*

Abstract

Internal Audit Changing Expectations

Rapid change is quickly transforming the practice of internal audit raising significant issues for audit leaders and their chief stakeholders. As this study indicates, there is a clear gap between the current focus of many internal audit functions and where they need to set their sights in order to deliver greater value to their stakeholders.

The author shows that, since the passage of the Sarbanes-Oxley Act (2002), internal audit groups have been concentrating on financial and compliance risks, traditional areas of focus where their confidence levels are typically high. Consequently, to address the rising expectations of their chief stakeholders, internal audit groups tend to sharpen their focus on strategic, operational, and business risks. The author also makes remarks of the Romanian internal audit environment and crisis impact over the internal audit function.

Throughout the next years, the value of controls-focused approach is expected to diminish as internal audit tends to adopt a risk-centric mindset. Study results indicate that five identifiable trends - globalization, changes in risk management, advances in technology, talent and organizational issues and changing internal audit roles - will have the greatest impact on internal audit in the coming years.

Key words: internal audit, Sarbanes-Oxley Act, risk management, internal controls

Cuvinte cheie:

audit intern, legea Sarbanes-Oxley, managementul riscului, controale interne

Introducere

Încă de pe vremea când Regina Elisabeta I institua atribuții formale pentru auditarea plăților din visteria regală (1559), istoria economică marchează conturarea unei relații între auditori și auditați, obiectivul auditorilor fiind acela de a atesta realitatea situațiilor financiare, în vederea evitării erorilor și a fraudei. În prima jumătate a secolului XX, auditul era realizat de profesioniști aleși din rândul specialiștilor în contabilitate sau în drept, iar lucrările erau comandate de stat sau de acționari.

Termenul de „audit” (lat. „audire” – a asculta) a fost popularizat pe continentul european în anii '60 de către firmele specializate anglo-saxone, iar în România activitatea de audit s-a dezvoltat exponențial după anii '90, odată cu apariția pe piață atât a multinaționalelor din grupul Big4, cât și a firmelor locale specializate.

Auditul intern s-a dezvoltat concomitent cu cel extern, ca o măsură preventivă a organizației pentru corectarea erorilor și reducerea riscului de fraudă. În momentul de față, conform definiției date de Institutul Auditorilor Interni (IIA), acesta constă într-o asigurare independentă și obiectivă a eficienței controalelor interne, desemnată să îmbunătățească operațiunile unei organizații.

Conform aceleiași definiții, auditul intern sprijină organizația în atingerea obiectivelor printr-o abordare sistematică în evaluarea și îmbunătățirea eficacității proceselor de guvernare, control și management al riscului.

Metodologia de cercetare

Articolul se fundamentează pe studii anuale privind auditorii interni și pe analiza evoluției profesiei de auditor intern, a comitetelor de audit și a atribuțiilor acestora, realizate de PricewaterhouseCoopers între 2004 și 2008.

Chestionarele includ răspunsurile a 674 de profesioniști în audit intern; dintre respondenți, 86% au funcții de manageri sau directori de audit. Pentru a determina tendințele auditului intern până în 2012 au fost chestionați 82 de manageri și directori de audit intern și au fost intervievate 19 persoane din zone reprezentative pentru populația chestionată.

* Senior Consultant, PricewaterhouseCoopers Audit, e-mail: liviu.mihailianu@ro.pwc.com.

Figura 1: Schimbările intervenite în activitățile funcției de audit intern

Dinamica activității de audit intern

Studiile efectuate în ultimii patru ani arată o creștere a numărului de membri ai comitetelor de audit intern. Unele comitete aduc membri expatriați (profesioniști alocați pentru anumite perioade de timp în alte țări în cadrul aceleiași organizații) pentru a îmbunătăți expertiza financiară, în timp ce altele aduc membri cu experiență specifică într-un anumit domeniu din afara organizației pentru a sprijini strategia companiei. Se manifestă astfel o tendință de folosire extinsă a bunelor practici obținute din experiența auditului intern, iar o consecință directă a acestui lucru este stabilirea unor ținte din ce în ce mai mari pentru auditul intern. Mai mult, comitetele de audit și top managementul companiilor pun o presiune din ce în ce mai mare asupra auditului intern pentru a acorda o atenție sporită riscurilor strategice și operaționale care cauzează declinul valorii acțiunilor.

Conform rezultatelor unui studiu¹ există o discrepanță între zonele pe care se concentrează activitățile actuale de audit intern și zonele spre care ar trebui să-și îndrepte atenția pentru a crește valoarea auditului intern pentru factorii interesați. Dacă după începerea implementării reglementărilor Sarbanes-Oxley activitățile de audit s-au concentrat asupra riscurilor financiare și de conformitate, studiul relevă faptul că auditul intern va trebui să-și îndrepte eforturile în egală măsură către riscurile strategice, operaționale și ale afacerii în ansamblu. De asemenea, vor trebui identificate modalități de scurtare a timpului necesar ciclului de audit și de încorporare a activi-

tăților care pot genera reducerea costurilor de producție și creșterea satisfacției clienților în același timp.

O consecință directă a acestor noi cerințe în reformarea activităților de audit intern este identificarea setului de aptitudini necesar evaluării riscurilor non-financiare și a oamenilor calificați pentru îndeplinirea noilor cerințe.

În timpul realizării studiilor s-a observat faptul că în prezent s-au îmbunătățit activitățile de control intern și există o monitorizare mai bună a controalelor interne. Mai mult, s-a observat faptul că managementul companiilor începe să observe avantaje în folosirea unei abordări unitare a guvernantei, riscului și conformării (GRC). Cei care au încercat noi metode în acest sens au indicat că au căutat să obțină un echilibru mai bun între risc și oportunitate, să controleze riscul și costurile conformării și să-și susțină funcțiile de management prin creșterea capacității de previzionare și planificare.

După cum arată studiile realizate, auditul intern a trecut de la verificarea controalelor interne pe baza unor planuri ciclice de audit la verificarea controalelor bazate pe un plan de audit realizat în funcție de riscuri, cu preponderență după apariția Legii Sarbanes-Oxley (2002). Efectele acestei legi asupra companiilor listate la bursa de la New York sau a celor care au implementat benevol reglementările, ca model de bune practici, au permis îmbunătățirea procesului de prevenire a fraudelor, îmbunătățirea corelării proceselor în cadrul afacerii și eliminarea proceselor redundante identificate în urma documentării acestora.

¹ PwC, „State of the internal audit profession study. Targeting key threats and changing expectations to deliver greater value”, 2008

Tendința observată în urma studiilor realizate este ca auditul intern să preia funcția de evaluare a eficienței procesului de management al riscului, atât asupra raportării financiare, cât și asupra strategiilor și operațiunilor companiei. În cadrul unora dintre companiile chestionate această abordare a fost deja implementată, iar pentru altele această schimbare va interveni în timp, pe măsură ce procesul de control al riscului ajunge la un grad mai mare de maturitate în cadrul companiei.

Caracteristicile actuale ale auditului intern

Conform cu studiul citat anterior, auditorii interni au clasificat comunicarea eficientă ca fiind al doilea indicator, în ordinea importanței, a valorii auditului intern pentru comitetele de audit, după asigurarea eficienței controalelor interne, clasată în mod evident pe primul loc. Capacitatea de a gestiona riscurile financiare și de conformitate s-au clasat pe locurile trei și patru, reflectând abordarea specifică conformării Sarbanes-Oxley din ultimii ani.

Calitatea personalului din echipele de audit intern și aptitudinile acestora s-au clasat în mod surprinzător doar pe locul cinci. Totuși, remarcăm faptul că tocmai calitatea echipei de audit intern și aptitudinile acestora

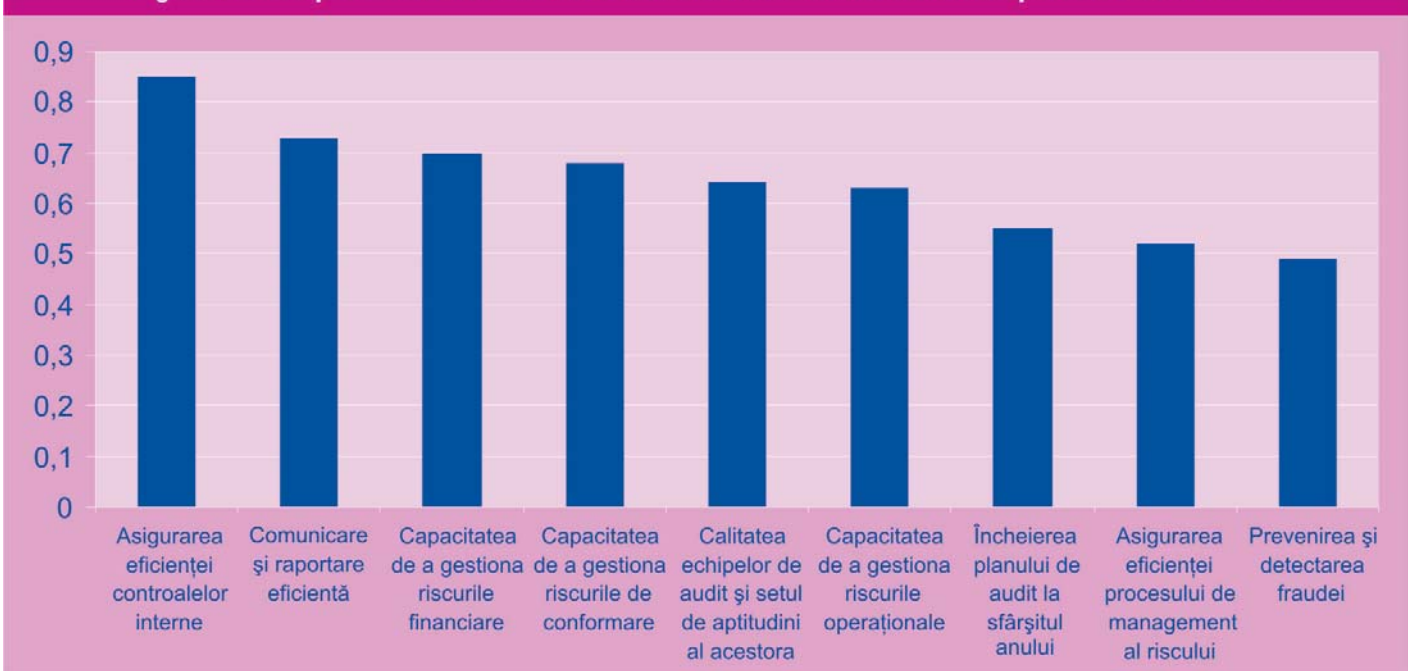
influențează direct acoperirea unor arii complexe de activități și implicit calitatea rezultatelor comitetelor de audit.

Pe de altă parte, 63% dintre respondenți consideră riscurile operaționale ca fiind de importanță majoră pentru comitetele de audit. Faptul că două treimi dintre respondenți consideră că riscul operațional este important, sugerează o creștere a însemnătății acordate riscurilor strategice, operaționale și ale afacerii companiei atât de către membrii comitetelor de audit, cât și de liderii echipelor de audit intern.

Așa cum reiese și din studiul realizat, în multe privințe calitatea relației dintre echipele de audit intern și comitetele de audit depinde de o comunicare eficientă. Mulți lideri ai echipelor de audit intern consideră că sunt foarte importante întâlnirile regulate dintre aceștia și comitetele de audit; spre exemplu, 81% dintre chestionarele primite de la companii Fortune 500 și 64% dintre ceilalți respondenți au inițiat discuții trimestriale sau chiar mai frecvente cu membrii comitetelor de audit în timpul anului precedent. Studiul realizat arată și faptul că:

- 86% din totalul respondenților au linii de comunicare deschise între echipele de audit intern și comitetele de audit;
- 62% dintre liderii echipelor de audit au contribuit la stabilirea agendei comitetelor de audit;

Figura 2: Ce apreciază cel mai mult comitetele de audit de la echipele de audit intern

- 66% dintre companiile Fortune 500 și 61% dintre celelalte companii respondente furnizează comitetelor de audit informații care depășesc cadrul strict al rapoartelor auditului intern.

Cu privire la modul în care se comunică rezultatele activității de audit intern către comitetele de audit:

- 13% dintre companiile Fortune 500 și 40% din restul companiilor furnizează rapoarte complete de audit intern;
- 46% dintre companiile Fortune 500 și 41% din restul companiilor furnizează un sumar al rapoartelor de audit intern;
- 19% din totalul respondenților trimit strict rapoartele care conțin probleme semnificative;
- 31% dintre companiile Fortune 500 și 11% din restul companiilor furnizează o listă a rapoartelor de audit disponibile;
- 2% din totalul respondenților oferă acces intranet la rezultatele activității de audit intern în locul rapoartelor tipărite.

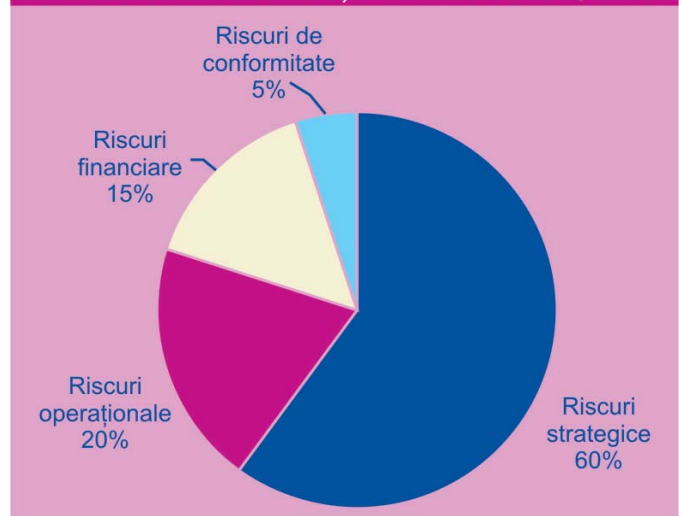
Studiul asupra profesiei auditorului intern din 2007 a scos în evidență presiunile crescânde asupra auditorilor interni de a se concentra mai mult asupra practicilor de management al riscului. În mod concomitent, respondenții din cadrul echipelor de audit au afirmat că dețin o mai mare capacitate de a gestiona problemele legate de raportarea financiară și conformitate, însă se considerau nepregătiți să evalueze riscuri strategice sau riscuri legate de fraudă și tehnologie. Comparativ, rezultatele studiului din 2008 au arătat faptul că:

- 60% din totalul respondenților au implementat un proces anual de evaluare a riscurilor cu posibilitatea actualizării și a adaptării constante a riscurilor la evoluția și cerințele contextului afacerii;
- 87% dintre respondenți au identificat riscuri strategice în procesul de evaluare a riscurilor, pe lângă cele financiare;
- 52% din totalul respondenților au declarat că au evaluat deja riscuri strategice în cadrul ultimelor raportări.

Încercarea de a determina natura riscurilor strategice și operaționale este una dintre cele mai mari provocări pentru auditul intern al anului 2008. În ultimii ani auditorii interni și-au focalizat atenția asupra

riscurilor financiare și de conformitate, în momentul de față existând o abordare dezechilibrată față de abordarea holistică a managementului riscului unei afaceri. Necesitatea abordării holistice se observă cu atât mai pregnant cu cât 80% din cadrul riscurilor care pot să scadă valoarea acțiunilor sunt riscuri strategice și operaționale, așa cum reiese din studiul realizat în 2008.

Figura 3 - Ponderea riscurilor care pot să scadă valoarea acțiunilor unei companii

În momentul de față, cei mai mulți manageri ai departamentelor de audit intern realizează faptul că dețin resursele necesare departamentului însă acestea nu au aptitudinile necesare abordării riscurilor non-financiare, neglijate de accentul predominant asupra riscurilor legate de raportarea financiară cerut de Sarbanes-Oxley. Mai mult, instruirea din ultimii patru ani a auditorilor interni s-a orientat exclusiv spre controalele interne asupra raportării financiare, fiind neglijată dezvoltarea unor aptitudini complementare. În cadrul rezultatelor pentru anul 2007, auditorii interni au subliniat lipsa din piața muncii a personalului calificat pentru a gestiona riscurile strategice, precum și riscurile tehnologice și de fraudă. Rezultatele din 2008 arată că în ultimul an nu s-au schimbat foarte multe în acest sens:

- 98% din respondenți consideră prioritate medie spre majoră aptitudinile analitice, 87% considerându-le ca prioritate majoră pentru un auditor intern;
- 95% din respondenți consideră prioritate medie spre majoră aptitudinile de management al riscului, 55% considerându-le ca prioritate majoră pentru un auditor intern;

- 83% din respondenți consideră prioritate medie spre majoră aptitudinile tehnologice, de investi-gare și detectare a fraudei.

Toate acestea sunt aptitudini necesare auditorilor interni în vederea gestionării riscurilor strategice și operaționale, precum și în realizarea unor evaluări holistice a riscurilor companiei, auditarea unui mediu IT complex și monitorizarea indicatorilor de risc.

Auditorii interni care au răspuns studiului realizat în 2008 au considerat de prioritate majoră și alte aptitu-dini, precum:

- Aptitudini de comunicare scrisă și orală;
- Cunoștințe de contabilitate financiară;
- Aptitudini și cunoștințe de management de proiect;
- Aptitudini în managementul informației;
- Aptitudini în îmbunătățirea performanței și în im-plementarea sistemului de management Six Sigma.

Aceste aptitudini, considerate de importanță majoră în cadrul studiului din 2008, este de așteptat să fie considerate ca atare și în anii următori.

Studiul a mai scos în evidență și o serie de riscuri legate de dezvoltarea resurselor umane din cadrul departamentelor de audit intern:

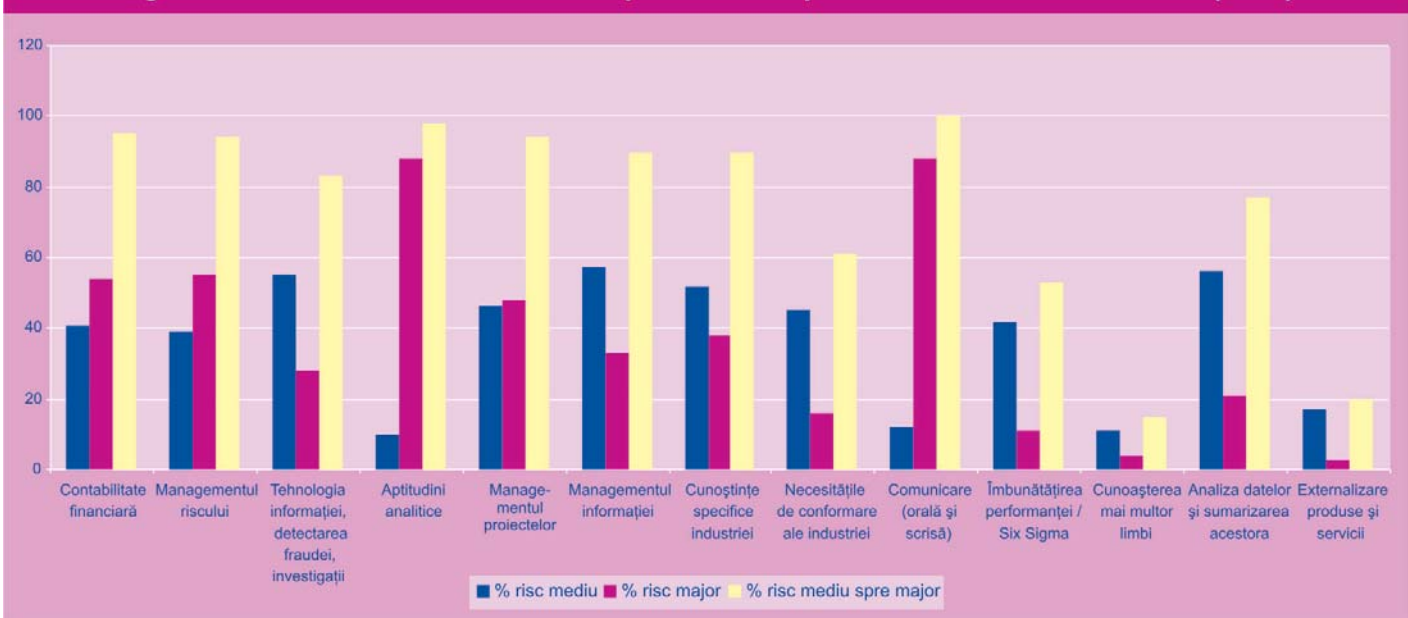
- În cursul anului 2007, 30% din totalul respon-denților aveau poziții vacante pentru care nu au găsit resursele potrivite într-o perioadă de șase luni sau mai mare, comparativ cu 32% declarat în cursul anului 2006;
- 74% din totalul respondenților consideră lipsa de personal adecvat cerințelor actuale ale auditului intern ca fiind un risc mediu spre major;
- 71% din totalul respondenților consideră lipsa de aptitudini în auditul sistemelor informatice ca fiind un risc mediu spre major;
- 68% din totalul respondenților consideră incapaci-tatea de a anticipa riscuri în evoluția afacerii ca fiind un risc mediu spre major;
- 36% din totalul respondenților consideră incapaci-tatea de a acoperi extinderea geografică a afacerii ca fiind un risc mediu spre major.

Printre exemplele de riscuri care pot afecta afacerile companiilor și, implicit, valoarea acțiunilor acestora, se pot regăsi:

Riscuri legate de strategia companiei

- Lipsa unui proces de monitorizare a modului în care obiectivele pe termen lung ale companiei sunt atinse;
- Lipsa unui proces de diminuare a riscurilor în cadrul planificării strategice;

Figura 4: Clasificarea riscurilor corespunzătoare aptitudinilor auditorilor interni (2008)

- Apariția unor noi competitori pe piață sau acțiuni din partea competitorilor existenți care ținesc mărirea cotei de piață proprii;
- Apariția unor noi reglementări în cadrul industriei care pot restrânge avantajele competitive sau îi pot amenința existența;
- Incapacitatea de a profita de avansul tehnologic pentru îmbunătățirea produselor și serviciilor oferite comparativ cu competitorii de pe piață;
- Gestionarea neadecvată a companiei privind resursele de energie, materie primă sau personal calificat care pot afecta capacitatea companiei de a oferi produse de calitate la prețuri competitive într-un timp cât mai scurt;
- Incapacitatea de a anticipa necesitățile clienților cu repercusiuni asupra cotei de piață deținute;
- Orientarea spre materii prime ieftine și de calitate mai slabă ceea ce poate duce la deficiențe în fiabilitatea produselor și, implicit, un impact negativ asupra reputației companiei sau a brand-ului de produs.

Riscuri organizaționale

- Practici și politici neadecvate de management al riscului din cauza cărora companiile nu reușesc să identifice și să prevină în mod eficient riscurile;
- Practici inadecvate de recrutare și retenție de personal, ceea ce cauzează inexistența unui set adecvat de aptitudini necesar auditorilor interni;
- Acordarea de stimulente nealiniată obiectivelor pe termen lung ale companiei.

Riscuri financiare

- Fluctuații în prețurile mărfurilor sau ale serviciilor, cu impact direct asupra marjei de profit;
- Expunerea la pierderi financiare ca urmare a defecțiunilor tehnice ale produselor;
- Acces limitat la capital, cu impact negativ asupra ratei de creștere a companiei;
- Fluctuații majore ale ratelor de schimb, cu impact asupra ratei profitabilității;
- Incapacitatea capitalizării oportunităților de reducere a fiscalității, cu impact negativ asupra profitului obținut.

Riscuri operaționale

- Lipsa unui mediu de lucru sănătos, cu un impact negativ asupra reputației companiei și creșterea costurilor de compensare a angajaților afectați;
- Lipsa unei capacități de producție corespunzătoare necesităților pieței, cu impact negativ asupra posibilității de a întruni așteptările clienților;
- Capacitate prea mare de producție, cu impact negativ asupra ratei profitului obținut;
- Canale slabe de distribuție, ceea ce scade accesibilitatea clienților pentru produsele sau serviciile oferite;
- Deficiențe de conformitate ale operațiunilor companiei cu reglementările existente pe piață, ceea ce duce la penalizări, afectarea imaginii sau chiar la urmărirea penală;
- Dependența de furnizori care nu își respectă obligațiile contractuale.

Situația auditului intern din România în perspectiva crizei economice

Evoluția auditului intern în cadrul companiilor din România nu comportă diferențe majore față de evoluția globală datorită faptului că cele mai mari companii sunt filiale ale unor corporații multinaționale, în mare parte listate la bursa de la New York. Acestea au fost obligate să implementeze atât reglementările interne ale grupului, cât și reglementările externe, precum Sarbanes-Oxley, departamentele de audit intern căpătând astfel aptitudini în implementarea controalelor, în special asupra raportării financiare.

Perspectivile crizei economice ar putea însă avea efecte nefaste pe termen lung, cauzate de abordări neadecvate ale semnificației auditului intern în cadrul companiei. Printre capcanele în care pot cădea companiile în această perioadă, cu privire la activitatea departamentelor de audit intern, remarcăm:

- Eliminarea programelor de perfecționare continuă a angajaților departamentelor de audit intern ca politică de reducere a costurilor. Pe termen lung, aptitudinile angajaților nu vor face față cerințelor mediului în care compania își desfășoară activi-

tatea, riscurile nu vor mai fi acoperite într-un mod eficient, iar toate acestea se vor reflecta negativ în competitivitatea și profitabilitatea companiei.

- Angajarea de personal „ieftin” aduce implicit deficiențe în aptitudinile și nivelul de experiență al acestora. Acest lucru poate duce la implementarea unor soluții neadecvate companiei și mediului de afaceri, reducerile de costuri cu personalul reflectându-se negativ prin scăderea competitivității sau chiar a creșterii în fapt a costurilor operaționale.
- Realizarea activității de audit intern strict pentru conformarea la reglementările impuse companiei se reflectă negativ la nivel strategic, întrucât sunt eliminate posibilitățile de îmbunătățire a performanțelor operaționale și financiare pe care echipele de audit intern le-ar putea identifica în cursul misiunilor.

Perspectivile activității de audit intern în următorii ani

Studiile realizate arată faptul că auditul intern este la răscruce de drumuri și până în 2012 se va contura o nouă abordare strategică, bazată pe gestionarea holistică a aspectelor de management al riscului. În ultimii ani, departamentele de audit intern și-au îmbunătățit simțitor capacitatea de gestionare a riscurilor financiare însă se văd în fața unor noi provocări din partea pieței și din partea acționarilor: alinierea activităților la nivelul actual de maturitate a managementului riscurilor.

Pe baza studiilor realizate, putem afirma că valoarea potențială a funcției auditului intern într-o companie este dată de două coordonate: natura orientării principale pe care o are departamentul de audit intern și nivelul de maturitate al proceselor de management al riscului din cadrul companiei respective, așa cum reiese din Figura 5.

Rezultatele studiilor identifică cinci tendințe care vor modela viitorul auditului intern până în 2012:

- (1) schimbări în managementul riscurilor,
- (2) schimbări în rolurile auditorului intern,
- (3) tendințele dezvoltării resurselor umane din departamentele de audit intern,

(4) globalizarea

(5) tehnologia.

Schimbările intervenite în modul de abordare a managementului riscurilor se datorează faptului că managementul companiilor și acționarii acestora tind să formalizeze aceste activități, mai mult de jumătate dintre cei chestionați fiind convinși de faptul că un proces de planificare anuală bazat pe evaluarea holistică a riscurilor va fi mult mai important în 2012. Interviuurile realizate au relevat un consens asupra faptului că riscurile legate de fraudă vor fi considerate din ce în ce mai importante în planificările departamentelor de audit intern.

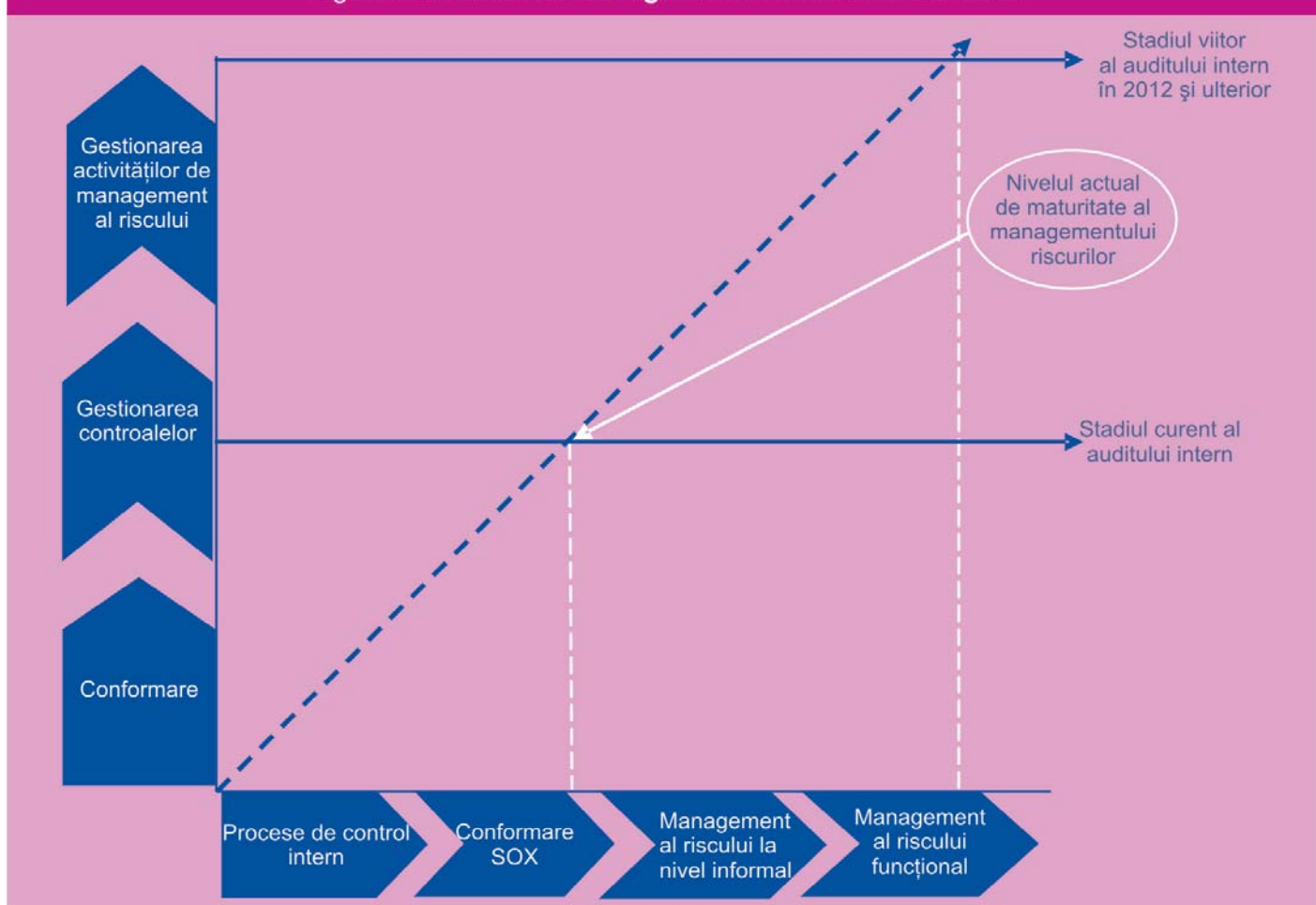
Cu privire la modificări în rolurile auditorului intern, respondenții consideră că, în următorii ani, vor fi predominante aspecte legate de: tehnologie (95%), noi reglementări (88%), managementul riscului (87%), guvernanta (84%), etică și conformitate (77%). Alți factori care vor influența natura activității auditorilor interni sunt legați de auditarea securității sistemelor informatice, auditarea compensațiilor primite de managementul companiei, auditarea eficienței operaționale, precum și instruirea managementului și a personalului companiei.

Tendențele în dezvoltarea resurselor umane din departamentele de audit intern arată faptul că aptitudinile legate de contabilitate și audit vor rămâne în continuare importante, însă fără acestea nu vor fi suficiente pentru a face față noilor provocări la care va trebui să facă față auditul intern. În acest sens, 63% dintre respondenți consideră că departamentele de audit intern vor absorbi până în 2012 profesioniști din domenii precum tehnologia informației, conformare și managementul riscului.

Persoanele intervievate consideră că globalizarea va avea un impact semnificativ asupra auditului intern al următorilor ani. Datorită extinderii operațiunilor multor companii în afara granițelor țării de origine, auditorii interni vor trebui să evalueze riscuri specifice diverselor zone geografice în care își desfășoară activitatea compania, să înțeleagă mediul cultural al noilor locații și să își asigure suficiente resurse pentru a le putea acoperi cu succes.

Respondenții prevăd structura departamentului de audit intern al anului 2012 din cadrul companiilor în care lucrează în felul următor:

Figura 5: Orientarea strategică a auditului intern în 2012

- Ca funcție centrală în țara de origine – 37%
- Funcția de bază în țara de origine cu sateliți operaționali în teritoriu – 54%
- Funcții minore în țara de origine cu funcții predominante în teritoriu – 9%

Impactul tehnologiei în următorii ani a fost o temă predominantă în rezultatele studiilor realizate. Participanții anticipează schimbări majore în ceea ce privește și modul în care se face auditul intern ca urmare a evoluțiilor tehnologice și în special a tehnologiei informației, precum și a aptitudinilor necesare în acest sens. Toți participanții la studiu se așteaptă ca gradul de utilizare a tehnologiei să crească, printre aptitudinile în tehnologia informației de cea mai mare importanță fiind considerate cele legate de sisteme de planificare a resurselor organizației (ERP), securitatea rețelelor și gestionarea stocurilor de date.

Printre strategiile identificate de participanții la studiu în domeniul tehnologiei informațiilor se numără creșterea nivelului de cunoștințe și aptitudini

în tehnologia informației la auditorii interni (75%), achiziția de aplicații mai sofisticate pentru a gestiona riscurile legate de tehnologia informației (68%) și achiziția de experți în tehnologia informației pentru activitățile de audit intern (60%).

Concluzie

Prin intermediul acestui material, am încercat să surprindem tendințele activităților de audit intern pe baza studiilor realizate de PricewaterhouseCoopers din 2004 până în prezent, precum și a interviurilor realizate pentru a contura tendințele următorilor ani.

Ca urmare a realizării studiilor, s-a observat îmbunătățirea activităților de control intern și faptul că managementul companiilor începe să observe avantaje în folosirea unei abordări holistice a managementului riscurilor. După cum arată studiile realizate, în prezent auditul intern a trecut de la verificarea controalelor interne pe baza unor planuri ciclice de

audit la verificarea controalelor bazate pe un plan de audit realizat în funcție de riscuri.

Studiile realizate arată faptul că până în 2012 se va contura o nouă abordare, bazată pe gestionarea holistică a aspectelor de management al riscului. Mai mult, rezultatele studiilor identifică cinci tendințe care vor modela viitorul auditului intern: schimbări în managementul riscurilor, schimbări în rolurile auditorului intern, tendințele dezvoltării resurselor umane din departamentele de audit intern, globalizarea și tehnologia, printre aptitudinile IT de cea mai mare importanță fiind considerate cele legate de evaluarea sistemelor ERP (Enterprise Resource Planning), securitatea rețelelor și gestionarea stocurilor de date.

Bibliografie

- PricewaterhouseCoopers – *Internal Audit 2012. A study examining the future of internal auditing and the potential decline of a controls – centric approach*, septembrie 2007
- PricewaterhouseCoopers – *Global Internal Audit Services*, februarie 2007
- PricewaterhouseCoopers – *State of the internal audit profession study. Targeting key threats and changing expectations to deliver greater value*, iunie 2008
- PricewaterhouseCoopers – *State of the internal audit profession study: Pressures build for continual focus on risk*, iunie 2007

Din viața organismelor internaționale

Sub egida IFAC, dezbateri pe tema crizei globale

New York, 24 februarie 2009. IFAC a convocat 40 de lideri ai institutelor contabile și organizațiilor de contabilitate regionale la Ședința anuală a directorilor executivi ai organismelor membre.

În acest cadru s-au purtat discuții între liderii profesiei contabile din toată lumea despre criza globală a creditelor, necesitățile IMM-urilor și despre modalitățile în care profesioniștii contabili pot contribui la reconstrucția stabilității economice.

Printre altele, directorul executiv al IFAC, Ian Ball a declarat: "Comitetele noastre independente pentru stabilirea standardelor, în mod special Comitetul pentru Stabilirea Standardelor pentru Audit și Asigurare și Comitetul pentru Stabilirea Standardelor pentru Contabilitatea Sectorului Public, accelerează munca depusă cu privire la standardele și ghidurile care vor fi de folos contabililor care lucrează în practica publică și în guvern, ca aceștia să poate face față problemelor curente ale mediului."

Multe dintre subiectele de discuție abordate de Comitet s-au referit la problemele provocate de criză care-i afectează atât pe practicienii mici și mijlocii, cât și IMM-urile. Membrii Comitetului au aprobat demararea unui proces prin care să se determine modalitățile cele mai eficiente prin care IFAC ar putea să sprijine acest sector important al economiei globale, urmând să se întrunească în iunie pentru a dezbate problemele în profunzime.

Datorită importanței acestui sector, IFAC va invita toți membrii asociați, toate organizațiile contabile regionale, toate firmele și profesioniștii contabili să colaboreze pentru găsirea unor soluții.

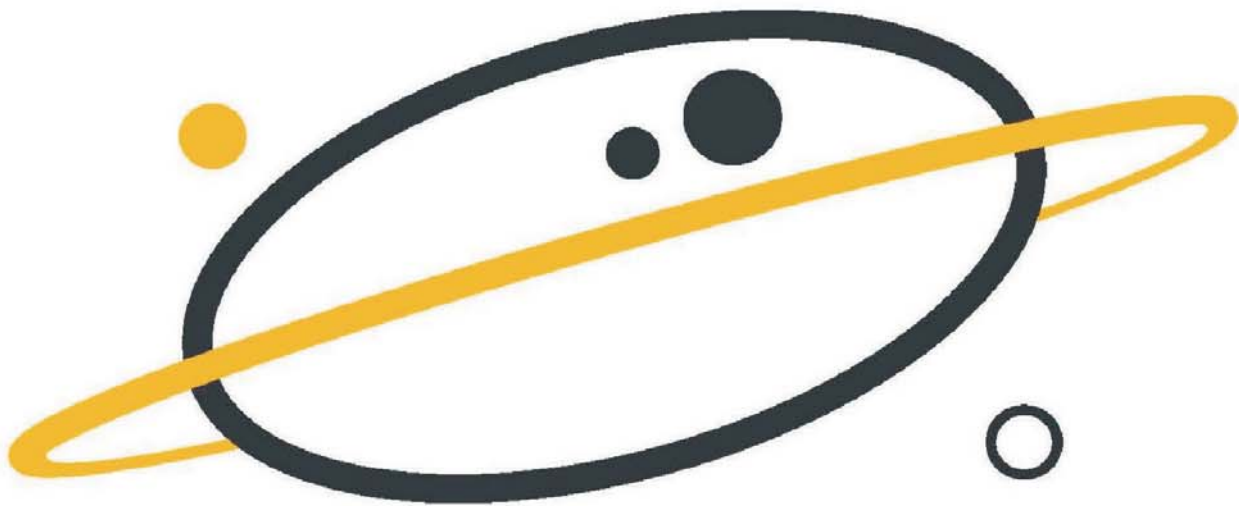
Mai mult decât atât, Comitetul a aprobat un document prioritar referitor la lanțul de furnizare al raportării financiare. Având la bază un studiu realizat cu ajutorul organismelor membre, noua publicație, "Evoluții cu privire la lanțul de furnizare al raportării financiare: rezultatele studiului global realizat cu organisme membre ale IFAC", face cunoscut că s-au înregistrat progrese, dar și faptul că este nevoie să se acorde o mai mare atenție în câteva direcții, precum:

governanța corporativă, raportarea financiară și, mai ales, adoptarea celor mai eficiente standarde de raportare pentru întreprinderile mici și mijlocii, dar și în privința eficienței raportărilor financiare. [Alexandra JORA, expert relații publice]

IAASB finalizează proiectul de clarificare

Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate și Audit (IAASB), organism de normalizare independent care funcționează sub auspiciile Federației Internaționale a Contabililor (IFAC), a finalizat Proiectul de Clarificare prin publicarea ultimelor șapte Standarde Internaționale de Audit (ISA), în urma analizei și aprobării de către Consiliul de supraveghere a interesului public (PIOB). În prezent, auditorii din întreaga lume au acces la 36 de noi standarde ISA, actualizate și clarificate și la un Standard Internațional de Control al Calității clarificat. Standardele rezultate în urma Proiectului de clarificare pot fi găsite pe pagina de internet a IAASB, prin accesarea site-ului <http://www.ifac.org>.

**ACCA is the largest
and fastest-growing
global professional
accountancy
qualification**

The world needs
three-dimensional
accountants

accaglobal.com/3D

For more information please contact the local ACCA office: +40(21) 312 79 45 or info@ro.accaglobal.com

Exigențele controlului calității activității de audit financiar în contextul actualelor reglementări europene și naționale (I)

Urania MOLDOVANU*

Abstract

The Requirements of the Quality Control of the Financial Audit Activity in the Context of the Current National and European Regulations (I)

The quality control of the financial audit activity is one of the fundamental requirements promoted throughout the national law regulating the profession, and, more recently throughout the Emergency Ordinance no. 90/2008 on "The financial audit of individual financial statements and consolidated financial statements", transposing the EU Directive 43/2006 in the national legal framework. In the context of the international events, the credit crisis affecting our economy, the expectations of the public interest regarding the audit profession are not only legitimate but absolutely necessary in an investment market, which suffers as a result of the credit crisis.

This material represents a synthesis of the researches undertaken during the inspections and implied the analysis of the annual reports of the department issued between 2006 - 2008, the analysis of the data base records regarding the results of the inspections performed during this period, the inspection notes of the auditors which failed to perform an audit according with ISAs, an overview of the disciplinary files made by the DMCP inspectors as a result of investigating certain aspects of the financial auditors performance drawn to our attention by the State authorities or other State's agency and in some circumstances by the audit clients. In this regard, some examples are provided.

Key words: monitoring, inspections, errors, professional standards, audit engagements, contracts, collaboration subcontract

Cuvinte cheie:

monitorizare, inspecție, erori, standarde profesionale, misiuni de audit, contracte și subcontracte de colaborare

Introducere

Asigurarea calității misiunilor de audit financiar este una din cerințele fundamentale promovate prin actele normative care reglementează profesia, precum și, mai recent, prin Ordonanța de Urgență nr. 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate, care transpune, în legislația națională, prevederile Directivei Europene 2006/43. În contextul evenimentelor internaționale din ultimul timp, al crizei economice mondiale care reverberează și în țara noastră, așteptările interesului public privind exercitarea cu profesionalism a activității de audit sunt nu numai legitime, dar și absolut necesare

* Auditor financiar, Coordonator al Departamentului de Monitorizare și Competență Profesională, CAFR, e-mail: monitorizare@cafr.ro; Comunicare susținută la seminarul profesional cu tema "Abordări ale auditului financiar" - 14 februarie 2009 la Râmnicu Vâlcea.

într-o piață a investițiilor, a finanțării aflată în contracție.

Organismul profesional român, Camera Auditorilor Financieri, are obligația legală de a realiza – printr-un departament specializat – monitorizarea executării misiunilor de audit, spre a impune respectarea strictă a standardelor și a moralei profesiei.

Metodologia de cercetare

Rezultatele inspecțiilor nu rămân undeva în sertar, limitate la eventuala sancționare a unor neregularități. Consiliul Camerei le analizează periodic, spre a stabili cele mai potrivite măsuri pentru îndreptarea aspectelor negative și întărirea calității profesionale a activității de audit.

Lucrarea de față reprezintă o sinteză a cercetărilor întreprinse cu ocazia inspecțiilor efectuate și a presupus studierea rapoartelor de activitate ale Departamentului în perioada 2006-2008, examinarea bazei de date cuprinzând rezultatele inspecțiilor efectuate în aceeași perioadă, analiza notelor de inspecție încheiate la auditorii financieri care au prezentat rezultate mai slabe, extragerea unor date și fenomene reprezentative din dosarele disciplinare și din procesele verbale încheiate de către inspectorii DMCP cu ocazia investigării unor aspecte sesizate de diferite organe de supraveghere și control sau de către unii clienți în legătură cu munca unor auditori financieri. În acest sens, sunt date exemple și sunt prezentate, succint, câteva studii de caz.

De la bun început, trebuie remarcat trendul general pozitiv al creșterii

consistente a calității exercitării activității de audit financiar, ca o dovadă a creșterii prestigiului și recunoașterii profesionalismului acestuia în România și pe plan internațional. Considerăm că la o asemenea imagine pozitivă a contribuit și monitorizarea atentă în permanență a activității auditorilor, care a permis adoptarea operativă, în cunoștință de cauză a măsurilor de îndreptare care se impun.

În acest spirit este elaborată și comunicarea ce urmează, în care prezentăm unele aspecte negative constatate în inspecții, având încredințarea că ele vor da de gândit în primul rând practicienilor, auditorilor care sunt chemați să tragă învățămintele necesare și să nu greșească.

Categoriile de erori constatate cu ocazia inspecțiilor de calitate

I. Erori datorate neînțelegerii cadrului contractual și a naturii serviciului pe care îl dorește clientul de audit:

Deosebim erori ale auditorului, dar și erori care aparțin clientului misiunii:

1. Clientul de audit a efectuat o achiziție publică, încredințând unei firme de non-audit, contractul pentru un pachet de servicii, incluzând servicii de management comercial, consultanță juridică, precum și de audit financiar. Pentru cea din urmă prestație, firma de non-audit încheie separat un sub-contract cu o firmă de audit. Conducerea entității se adresează Camerei pentru soluționarea neînțelegerii, în situația în care AGA nu semnează situațiile financiare, ne-recunoscând valabilitatea Raportu-

lui auditorului independent, care a fost semnat de firma non-audit.

Abordarea cazului de către Camera:

- Camera nu este în drept să administreze modul de aplicare, de către entitățile auditate, a prevederilor legale referitoare la achizițiile publice și nu este abilitată să soluționeze un conflict etic.
- În conformitate cu prevederile secțiunii 290 din Codul etic pentru auditorii profesioniști, furnizarea unor servicii de consultanță comercială, juridică și financiară unui client de audit poate reprezenta o amenințare la adresa independenței auditorului financiar, fiind necesară aplicarea unor măsuri de protecție, pentru a elimina amenințarea sau pentru a o reduce până la un nivel acceptabil, cum sunt:
  - politici și proceduri pentru a interzice persoanelor care asigură clientul de audit să ia decizii manageriale în numele clientului;
  - utilizarea auditorilor profesioniști care nu sunt membri ai echipei de asigurare pentru a presta serviciul;
  - implicarea altor persoane cum ar fi, spre exemplu, experți independenți.
- Singura soluție legală ar fi măsura de încredințare a prestațiilor de audit financiar în exclusivitate firmei de audit, condiționat de:
  - aplicarea măsurilor exemplificate, care nu au un caracter exhaustiv,
  - semnarea raportului de audit numai de către firma de audit, urmând ca rapoartele și celelalte documente afe-

rente serviciilor de diagnostic în domeniile comercial, juridic și financiar să fie asigurate de către firma non-audit.

2. În unele cazuri nu sunt clarificate de către auditor, în cadrul ofertei și a scrisorii de angajament, aria de cuprindere a contractului și concordanța acesteia cu standardele profesionale relevante

- Regula de aur este: „Nu transformați totul în audit financiar!”
- Mai întâi, înțelegeți intențiile clientului :
  - are o obligație legală de auditare a situațiilor financiare anuale sau consolidate?
  - dacă nu are o astfel de obligație legală, la ce vrea să folosească raportul de audit?

- Odată ce ați primit răspuns la aceste întrebări, stabiliți cerințele căror standarde profesionale sunt aplicabile misiunii și procedați la întocmirea contractelor de prestări servicii în acord cu acestea.
- Termenii angajamentelor diferă în funcție de natura misiunilor contractate, respectiv de cerințele standardului aplicabil, așa cum se observă din datele prezentate în tabelul următor.

Exemplificări:

- a) **Misiunile de audit al utilizării fondurilor europene (Phare)** se încadrează, prin conținutul lor economic, în categoria *auditului cu scop special*.
- Unii membri au întocmit contractele de audit potrivit forma-

tului standard Phare al contractelor de furnizare de servicii, fără a conține sau a defini corect clauzele necesare, potrivit cerințelor ISA 210 „Termenii angajamentului” și ISA 800 „Raportul auditorului asupra angajamentelor de audit cu scop special”, cum sunt:

- riscul de nedetectare și limitările inerente,
- responsabilitatea conducerii pentru informațiile financiare auditate.
- La sesizarea Ministerului Administrației și Internelor privind derularea necorespunzătoare a contractelor în cauză s-a răspuns că, potrivit Standardelor Internaționale de Audit, auditorii financiari nu sunt responsabili de nedetectarea unor erori

AUDIT FINANCIAR (asigurare)	AUDIT CU SCOP SPECIAL (asigurare)	REVIZUIRE SITUAȚII FINANCIARE (asigurare negativă)	PROCEDURI CONVENITE (non asigurare)
<p>ISA 210 „Termenii misiunilor de audit”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obiectivul auditului situațiilor financiare; - Responsabilitatea conducerii pentru situațiile financiare; - Aria de aplicabilitate a auditului (legislația, reglementările în vigoare: Standardele de audit, hotărârile CAFR); - Limitările inerente ale sistemului contabil și de control intern și riscul de nedetectare a unor erori ; - Rapoarte întocmite (ISA 700 „Raportul auditorului independent cu privire la un set de situații financiare cu scop general”; ISA 701 „Modificarea raportului auditorului”) 	<p>ISA 800 „Raportul auditorului asupra angajamentelor cu scop special”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Natura angajament <ul style="list-style-type: none"> - un set complet de situații financiare în conform. cu o altă bază contabilă cuprinzătoare; - o componentă a situației financiare, - conformarea cu acordurile contract; - Structura rapoartelor: <ul style="list-style-type: none"> - raportul auditorului conform ISA 800, - raportul solicitat de client (predeterminat); - Scopul pt. care vor fi folosite informațiile; - Limitările în distribuirea și utilizarea raportului de audit cu scop special. 	<p>ISRE 2400 „Angajam. de revizuire a situațiilor financiare”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obiectivul angajam. de revizuire a situațiilor financiare; - Natura serviciului; - Responsabilitatea conducerii pt. situațiile financiare; - Sferă angajament; - Raportul preconizat conf. ISRE 2400, conținând declarația negativă a auditorului; - Faptul că misiunea nu se poate baza pe acte ilegale/fraude sau delapidări; - Declarația că nu se desfășoară un audit și nu va fi exprimată o opinie de audit 	<p>ISRS 4400 „Angajam. pt efectuarea proced. convenite privind informațiile financiare”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Natură angajament; - Faptul că procedurile convenite nu constituie audit sau revizuire și că nu va fi exprimată nici o asigurare; - Scopul declarat al angajamentului; - Identificarea informațiilor financiare pentru care se aplică procedurile; - Forma anticipată a raportului constatărilor efective; - Limitările existente în distribuirea și utilizarea raportului.

semnificative, din cauza caracterului de test a muncii de audit, bazată pe eșantioane statistice, iar răspunderea pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare conform cerințelor reglementărilor contabile naționale, precum și a cadrului specific de raportare financiară revine conducerii beneficiarului.

- Rapoartele de audit întocmite erau numai în formatul predefinit, solicitat de procedurile Phare. La solicitarea echipei de inspecție, auditorii au întocmit rapoarte separate conform ISA 800, cuprinzând opinia asupra informațiilor financiare auditate.
- Alți auditori clasifică forțat misiunea de auditare a fondurilor Phare în cadrul misiunilor privind proceduri convenite, conform ISRS 4400, tocmai în dorința de a nu exprima o opinie cu privire la imaginea fidelă a informațiilor financiare auditate.

b) Prestarea unor servicii de audit intern unui client de audit financiar a constituit o abatere frecventă constatată în 2008:

- Un auditor financiar a încheiat un contract de prestări servicii pentru activitatea de audit intern, misiune de non-asigurare. Auditorul a acționat în judecată entitatea pentru neplata onorariului de audit intern.
- La finele anului a întocmit și Raportul auditorului independent, prin care a exprimat o opinie fără rezerve asupra situațiilor financiare la 31.12.2007, fiind în curs încheierea contractului de audit pentru 2008.
- Faptele descrise generează amenințări la adresa independenței

auditorului, prevăzute de secțiunea 290 din Codul etic, astfel:

- *o amenințare de auto-revizuire*, întrucât auditorul a realizat activitatea de audit intern clientului de audit,
- *o amenințare de interes personal și familiaritate*, întrucât firma de audit este în litigiu cu clientul de asigurare, putând ocupa poziții adverse în cadrul litigiului, ceea ce afectează relația normală de sinceritate și transparență privind informațiile financiare și afacerile clientului.
- Singura măsură prevăzută de Codul etic (secțiunea 290), care ar putea fi avută în vedere, este retragerea auditorului financiar din misiunea de asigurare pentru anul 2008.
- Ca urmare a constatărilor inspecției, Consiliul CAFR a hotărât sancționarea auditorului, prin suspendarea pe o perioadă de 6 luni a calității de membru al CAFR, conform art. 94(1) litera C din ROF. Sancțiunea a fost contestată.

c) Prestarea unor servicii de elaborare a situațiilor financiare unui client de audit financiar

- Un partener al firmei de audit a coordonat efectuarea misiunii de audit statutar al situațiilor financiare ale unei entități pentru exercițiul încheiat la 31 decembrie 2007. Desfășurarea misiunii și elaborarea raportului auditorului independent s-au făcut în următoarele circumstanțe specifice:
  - contractul de prestări servicii încheiat a avut ca obiect **auditul intern**. Totuși, la 30 aprilie 2008, auditorul financiar a emis și semnat, în

numele firmei, un raport de **audit asupra situațiilor financiare** la 31 decembrie 2007, conform ISA 700 „Raportul auditorului independent cu privire la un set de situații financiare cu scop general”

- la data de 30 noiembrie 2007, auditorul financiar a încheiat cu entitatea un **contract de muncă** pe o perioadă nedeterminată, pentru funcția de șef serviciu contabilitate
- în trimestrul I - 2008, până la data emiterii situațiilor financiare și a semnării raportului auditorului independent, s-a declanșat un litigiu între membrii conducerii entității, în sensul că:
  - ♦ directorul economic al entității, acționar semnificativ care deține 30% din capitalul social, a fost înlăturat din funcție;
  - ♦ în locul acestuia a fost încadrat auditorul financiar care a efectuat auditul statutar.

Circumstanțele descrise generează următoarele amenințări la adresa independenței:

- *o amenințare semnificativă de interes personal, familiaritate și intimidare*. potrivit criteriilor de evaluare prevăzute de secțiunea 290 din Codul etic, generată de angajarea auditorului financiar la clientul de audit;
- *o amenințare de auto-revizuire* întrucât *auditorul financiar* a întocmit registrele contabile și situațiile financiare și a prestat servicii de audit intern clientului de audit financiar.

- Singura măsură prevăzută de Codul etic care ar putea fi avută în vedere pentru eliminarea sau reducerea la un nivel rezonabil al amenințărilor prezentate este înlăturarea auditorului din echipa de asigurare.
  - Constatările investigațiilor efectuate de echipa de inspecție au fost analizate de Consiliul CAFR, care a hotărât excluderea din Cameră a auditorului financiar.
- d) **În cadrul subcontractelor de audit/contractelor de colaborare** nu sunt stabilite în mod clar obiectivele încredințate subcontractorului, delimitarea obligațiilor părților în ceea ce privește secțiunile, foile de lucru, rapoartele ce revin în sarcina subcontractorului, bugetul de timp alocat etc., ceea ce atrage imposibilitatea separării responsabilităților și a evaluării activității de audit financiar desfășurată de acesta.

II. Acceptarea unor onorarii neconforme reglementărilor Camerei privind numărul mediu minim de ore pentru finalizarea unei misiuni de audit financiar

- Începând cu data de 1 iulie 2006, specialiștii DMCP au efectuat

verificări privind respectarea de către auditorii financiari a prevederilor Normelor privind stabilirea numărului mediu minim de ore pentru finalizarea unei misiuni de audit financiar, aprobate prin Hotărârea nr. 44/23.03.2005 a Consiliului CAFR.

- Printre procedurile aplicate se regăsesc:
  - inspectarea programului calendaristic de desfășurare a misiunii de audit financiar;
  - verificarea faptului dacă bugetul de timp stabilit asigură efectuarea de către echipa de audit a numărului mediu de 240 ore, pentru finalizarea unei misiuni de audit;
  - evaluarea, pe baza consultării situațiilor financiare ale clientului, a justificării reducerii cu maxim 25% a numărului mediu de ore pentru audit, la entități considerate de auditorul financiar că ar prezenta un grad mai mic de complexitate a activității;
  - compararea nivelului mediu orar al onorariului încasat, având în vedere bugetul de timp efectiv stabilit prin programul de activitate, în raport cu cel calculat față de bugetul de timp minim sta-

bilit prin H 44/2005;

- verificarea alocării, din bugetul de timp, membrilor echipei de audit, a cel puțin 180 ore, corespunzătoare procedurilor de fond (120 ore) și evaluării controlului intern și riscului legat de control (60 ore);
  - obținerea de informații financiare în legătură cu onorariile acordate auditorilor și altor specialiști atrași, care au format echipa de audit.
- În anul 2008 au fost cuprinși în verificare 245 auditori, din care 202 firme de audit și 43 auditori - persoane fizice. Nu s-au cuprins în evaluarea conform Hotărârii 44/2005 un număr de 32 firme de audit și 21 auditori - persoane fizice, care fie nu au derulat misiuni de audit financiar, fie au derulat subcontracte, nerăspunzând de întreaga misiune. Din evaluările efectuate s-au reținut următoarele:
    - Situația onorariilor calculate pe baza datelor declarate de auditorii financiari, pentru angajamentele de audit inspectate, derulate în perioada anilor 2006-2007, se prezintă potrivit datelor din tabelul următor¹.

Valori/ angajament	Anul 2008				Anul 2007			
	Persoane fizice		Firme de audit		Persoane fizice		Firme de audit	
	Lei	Echival. Euro	Lei	Echival. Euro*	Lei	Echival. Euro	Lei	Echival. Euro
Onorariul maxim	64.600	17.568	686.108	186.589	60.000	17.742	215.000	63.577
Onorariul mediu	15.479	4.210	33.914	9.223	10.690	3.161	25.958	7.646
Onorariul minim	1.800	489	1.036	282	9.600	2.838	200	59

¹ La echivalarea valorilor în euro s-a luat în considerare cursul de încheiere a exercițiului la 31 decembrie 2007 de 3,6771 lei/euro și respectiv la 31 12 2006 de 3,3817 lei/euro, publicate de BNR

Valori/ oră-om	Anul 2008				Anul 2007			
	Persoane fizice		Firme de audit		Persoane fizice		Firme de audit	
	Lei	Echival. Euro	Lei	Echival. Euro	Lei	Echival. Euro	Lei	Echival. Euro
Onorariul maxim	230,71	62,74	533,79	145,17	115,87	34,26	268,70	79,45
Onorariul mediu	64,20	17,45	97,23	26,44	32,52	10,50	49,00	14,48
Onorariul minim	9,84	2,67	5,76	1,56	4,67	1,38	2,45	0,72

- Se constată creșterea, față de anul 2007, a onorariului mediu cu 1577 euro (20%) la firmele de audit și respectiv cu 1.049 euro (33%) în cazul auditorilor persoane fizice. Cu toate acestea, au fost acceptate de către unii auditori financiari onorarii nesemnificative, minimele înregistrate la firmele de audit fiind de 1.036 lei sau 282 euro în echivalent și respectiv la persoanele fizice de 1.800 lei sau 489 euro.
  - Având în vedere numărul de persoane utilizate pentru realizarea misiunilor de audit, precum și fondul de timp declarat, onorariile orare se prezintă ca în tabelul de mai sus.
  - *Valoarea minimă a onorariilor orare* realizate de firmele de audit, de 5,76 lei/ om - oră, respectiv în echivalent 1,56 euro, a fost constatată în anul 2008 la o persoană juridică evaluată cu calificativul C, corespunzător unui angajament derulat cu o valoare contractată de 1.036 lei (282 euro), realizat de o singură persoană, în cadrul unui buget de timp de 180 ore.
  - De asemenea, o persoană fizică a realizat o medie orară de 9,84 lei (2,68 euro) la derularea unui angajament în sumă de 1.800 lei, cu un buget de timp de 183 ore, atribuit unei singure persoane.
  - *Onorariul maxim contractat* pentru derularea unui angajament de audit financiar - de 686.108 lei (186.589 euro) - a fost constatat la o persoană juridică evaluată cu calificativul A, care a raportat un buget de timp neobișnuit, de 3.638 ore (echivalentul a 454 zile muncă cu o durată de 8 ore), atribuit unui număr de 4 persoane, rezultând un tarif orar de 47 lei/ persoană (12,78 euro).
  - *Onorariul maxim orar* de 533,79 lei/om-oră (145,17 euro) a fost constatat în 2008 la o persoană juridică evaluată cu calificativul A, corespunzător unui angajament cu o valoare contractată de 277.545 lei (75.479 euro), în cadrul unui buget de timp de 520 ore, atribuit unui număr de 4 persoane.
  - O persoană fizică a realizat o medie orară de 230,71 lei (63,03 euro) la derularea unui angajament în sumă de 64.600 lei, cu un buget de timp de 280 ore, atribuit unei echipe formate din două persoane.
  - Unii din auditorii financiari inspectați manifestă o grijă prioritară pentru respectarea numărului minim de ore conform cerințelor Hotărârii 44/2005, fără a le păsa că uneori aceasta duce la calcularea unui tarif orar penibil, de 72 cenți, așa cum s-a arătat.
- Cazurile prezentate denotă necesitatea emiterii de către organismul abilitat prin lege a unor norme privind *nivelele minime ale onorariilor pe naturi de activități și sancțiunile care pot fi aplicate* în cazul convenirii unor onorarii de dumping.
  - OUG nr. 90/2008 cu privire la auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate prevede la art. 27, în legătură cu onorariile de audit, următoarele:
- „În aplicarea prezentei ordonanțe de urgență, organismul de supraveghere publică prevăzut la titlul II emite norme corespunzătoare care să prevadă că onorariile pentru auditurile statutare:**

  - a) nu sunt influențate sau determinate de oferirea de servicii suplimentare entității auditate;
  - b) nu se pot baza pe niciun fel de condiționări, așa cum prevede Codul etic;
  - c) sunt adecvate pentru activitatea care urmează să fie efectuată.”

Concluzie

Categoriile de erori constatate de inspecții și prezentate sunt, după cum se observă, datorate unor abateri de la normele stan-

dardelor și eticii care guvernează auditul.

În a doua parte a comunicării, care va fi publicată într-un număr următor, vor fi punctate cele mai

semnificative erori depistate în documentarea auditului financiar, în fundamentarea probelor de audit și în întocmirea dosarelor de audit.

Bibliografie

Reglementări în domeniul auditului

- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, republicată, cu modificările și completările ulterioare (publicată în *Monitorul Oficial al României Partea I nr. 598/22 august 2003*);
- Hotărârea Guvernului nr. 983/2004 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Camerei Auditorilor Financiar din România, modificată prin Hotărârea Consiliului CAFR nr. 89/2007 (publicată în *Monitorul Oficial al României Partea I nr. 634/13 iulie 2004*);
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate, (publicată în *Monitorul Oficial al României Partea I nr. 481/30 iunie 2008*);
- OUG nr. 90/2008 transpune prevederile Directivei 2006/43/CE din 17 mai 2006 a Parlamentului European și a Consiliului privind auditul statutar al conturilor anuale și al conturilor consolidate, de modificare a directivei Consiliului 78/660/CEE și 83/349/CEE și de abrogare a Directivei 84/253/CEE a Consiliului, publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 157 din 9 iunie 2006*.

Alte acte normative în vigoare referitoare la activitatea auditorilor financiar

Standardele Internaționale de Audit

- Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiar din România nr. 81/2007 privind adoptarea Standardelor de audit 2006 și a Codului de etică pentru auditorii profesioniști (Monitorul Oficial al României nr. 354 din 24 mai 2007).
- S-a adoptat versiunea 2006 a Standardelor Internaționale de Audit, asigurare și etică pentru auditorii profesioniști emise de Federația Internațională a Contabililor Autorizați (IFAC). Standardele internaționale de audit, asigurare și etică se vor aplica în România sub denumirea de Standarde de audit, respectiv Codul de Etică, în conformitate cu traducerea oficială a acestora, publicată în volumul „Audit financiar 2006”, apărut sub editarea Camerei Auditorilor Financiar din România și a IRECSON.

Asigurarea calității

- Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiar din România nr. 70/2006 pentru aprobarea Normelor privind controlul calității activității de audit financiar și a serviciilor conexe (Monitorul Oficial al României Partea I nr. 786/18 septembrie 2006);

- Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiar din România nr. 73/2006 pentru aprobarea Procedurilor privind controlul calității activității de audit financiar și a serviciilor conexe (Monitorul Oficial al României Partea I nr. 904/20 septembrie 2006), completată prin Hotărârea nr. 98/2007 (Monitorul Oficial al României Partea I nr. 685/09 octombrie 2007);
- Hotărârea nr. 82/2007, completată prin Hotărârea nr. 100/2007 pentru aprobarea procedurilor pentru aplicarea art. 29 din Normele privind controlul calității activității de audit financiar și a serviciilor conexe;
- Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiar din România nr. 44/2005 pentru aprobarea Normelor privind stabilirea numărului mediu minim de ore pentru finalizarea unei misiuni de audit financiar (Monitorul Oficial al României Partea I nr. 288/06 aprilie 2005);
- Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiar din România nr. 69/2006 privind modul de programare și desfășurare a inspecțiilor de calitate a activității de audit financiar.

Combaterea spălării banilor

- Hotărârea nr. 91/2007 privind aplicarea legislației specifice privind combaterea și prevenirea operațiunilor de spălare a banilor și de finanțare a actelor de terorism de către auditorii financiar (Monitorul Oficial al României Partea I nr. 525/02 august 2007)

Pregătirea profesională continuă

- Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiar din România nr. 110/2008 pentru aprobarea Normelor privind pregătirea profesională continuă a auditorilor financiar (Monitorul Oficial al României Partea I nr. 130/19 februarie 2008)

Risc profesional

- Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiar din România nr. 45/2005 pentru aprobarea Normelor privind asigurarea pentru risc profesional (Monitorul Oficial al României Partea I nr. 339/21 aprilie 2005)

Taxe și cotizații

- Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiar din România nr. 28/2004 privind cotizațiile fixe și variabile datorate CAFR pentru onorariile obținute din exercitarea profesiei de auditor financiar.

Standarde globale de audit și contabilitate: dificultățile implicate de adoptare și implementare

Aziz TAYYEBI*

Abstract

Global Accounting and Auditing Standards: the Challenges of Adoption and Implementation

In this article there are briefly presented the implications caused by the adoption and implementation of the global accounting and auditing standards. There is also analyzed the impact these standards have on individual economies and the manner in which these economies try to diminish it.

Robust standards in auditing, ethics and financial reporting underpin the trust that investors place in financial information and therefore, are pivotal in contributing to a country's economic prosperity and financial stability.

The benefits of a global financial reporting framework are numerous. Greater degree of comparability of financial information, lower cost of capital and increased investment across borders provide a chain of often quoted examples.

In conclusion, there can be stated without any doubt that the benefits of global standards in accounting and auditing are bountiful. For these benefits to come to fruition and for them to be accepted internationally, the professional auditors and accountants from all organisations which settle and regulate these standards must work together.

Key words: international financial reporting standard, small and medium enterprises(SME), international standard audit and assurance, International Accounting Standards Board, International Federation of Accountants

Cuvinte cheie:

standard internațional de raportare financiară, întreprinderi mici și mijlocii (IMM), standard internațional de audit și asigurare, Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate, Federația Internațională a Contabililor

Introducere

În acest articol vor fi prezentate, pe scurt, implicațiile legate de adoptarea și implementarea standardelor globale de audit și contabilitate. Va fi analizat impactul pe care aceste standarde globale îl au asupra economiilor individuale, precum și modul în care acestea încearcă să îl diminueze. De asemenea, vor fi

trecute în revistă și beneficiile care pot fi obținute în urma adoptării și implementării standardelor globale de audit și contabilitate.

Un sistem solid de raportare financiară, sprijinit de standarde de înaltă calitate și cadre de guvernare și reglementare adecvate, este parte integrantă din procesul de dezvoltare economică. Standarde robuste în

* Director ACCA însărcinat cu raportarea financiară, e-mail: info@ro.accaglobal.com.

audit, etică și raportare financiară întăresc încrederea pe care investitorii o au în informațiile financiare și, prin urmare, contribuie substanțial la prosperitatea și stabilitatea financiară a unei țări. Forțele globalizării cuplate cu piețele de capital transfrontaliere au determinat din ce în ce mai multe țări să înțeleagă beneficiile obținute în urma investițiilor străine. Într-adevăr, având în vedere faptul că afacerile în sine s-au extins în afara granițelor, a existat din ce în ce mai mult o recunoaștere a importanței unor cadre de contabilitate de comun acord stabilite, sprijinite de standarde solide de audit care sunt global acceptate.

Standarde globale solide: promovarea creșterii economice și a stabilității financiare

Beneficiile unui cadru global de raportare financiară sunt numeroase. Gradul mai mare de comparabilitate al informațiilor financiare, costurile de capital mai mici și investițiile crescute în afara granițelor sunt doar câteva dintre exemplele des menționate.

Investitorii și creditorii vor fi mai mult decât bucuroși să își diversifice activitățile și în afara granițelor dacă vor fi capabili să se încreadă în informații financiare bazate pe un set cunoscut de standarde. Prin urmare, aderarea la standarde internaționale, cum ar fi cele dezvoltate de către Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (International Accounting Standards Board – IASB) și de către Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (International Audit and Assurance Standards Board – IAASB) au adus beneficii atât naționale, cât și internaționale.

Pe lângă faptul că acestea furnizează o platformă pentru creștere economică, standardele globale promovează stabilitatea financiară internațională prin facilitarea luării de decizii bine fondate cu privire la planurile de investiții și de creditare, îmbunătățind integritatea pieței și reducând riscul de a suferi pierderi financiare.

În orice caz, implementarea standardelor internaționale în sine nu este suficientă pentru a asigura stabilitate financiară, întrucât acestea sunt doar simple mijloace de promovare a sistemelor financiare solide și a creșterii economice susținute. Acestea trebuie revizuite continuu pentru a rămâne relevante în raport cu circumstanțele în continuă schimbare. Importanța relativă a diferitelor standarde pentru sis-

teme economice individuale depinde de structurile financiare ale acelor țări și de alte circumstanțe interne. Implementarea standardelor trebuie să se constituie ca parte a strategiei generale a țării cu privire la dezvoltarea sectorului economic și financiar, luând în calcul nivelul ei de dezvoltare, nivelul capacității instituționale, precum și alți factori interni.

Standarde globale de succes: satisfacerea tuturor celor implicați

Un proces reușit de normalizare pentru adoptarea și implementarea standardelor internaționale trebuie obligatoriu să înceapă cu dezvoltarea și angajamentul tuturor deținătorilor de interese naționale. Ei sunt cei care ar trebui să demonstreze obiectivele și beneficiile aduse de convergență, subliniind rolurile și responsabilitățile lor pentru a ajuta la stabilirea unui calendar realizabil pentru procesul care urmează să se desfășoare.

Este foarte important ca sistemele economice să aibă deja stabilit un cadru de reglementare funcțional, precum și infrastructura pentru consolidarea acestuia. În egală măsură este vital ca organismele naționale de reglementare a standardelor sau alți deținători de interese să se asigure că participă activ la activitățile și procesele organismelor de reglementarea a standardelor internaționale.

Adoptarea oricărui set de standarde globale se bazează pe un număr de factori cheie:

- Standardele trebuie să fie de înaltă calitate, acest fapt conferă încredere celor care le implementează, precum și celor care se bazează pe ele.
- Standardele trebuie aplicate pe cât de uniform posibil, iar deținătorii de interese din întreg lanțul de furnizare a informațiilor financiare trebuie să încurajeze și să sprijine conformarea.
- Adoptarea sau convergența cu standardele internaționale ar trebui percepută ca o prioritate de către organismele naționale de reglementare a standardelor și nu doar privită ca modalitate de menținere a organismelor internaționale de reglementare a standardelor în sine.
- Acele organisme care reglementează standardele internaționale ar trebui să se asigure că există proceduri stabilite, pentru a facilita primirea de sugestii de la nivel național, care vor conduce în cele din urmă la realizarea de standarde de înaltă calitate care pot fi acceptate global.

În conformitate cu site-ul web al Deloitte, IAS Plus, până în martie 2008 peste 120 de țări fie au permis, fie au solicitat standarde internaționale de raportare financiară (IFRS) (incluzând standarde echivalente, adaptate și cu întârzieri). Asimilarea semnificativă într-o perioadă de timp relativ scurtă demonstrează nevoia de standarde globale de calitate în audit și contabilitate.

Standarde globale în audit și contabilitate: asemănări și diferențe

Există clar asemănări în ceea ce privește dificultățile implicate de adoptarea și implementarea atât a IFRS-urilor, cât și a standardelor internaționale de audit (ISA).

Unul dintre cele mai comune aspecte cu care se confruntă un număr de jurisdicții în procesul de implementare atât al IFRS-urilor, cât și al ISA-urilor a fost neînțelegerea legată de sensul cuvântului „adoptare”. Acest lucru este clar evidențiat în constatările cuprinse în *Rapoartele cu privire la Respectarea Standardelor și a Codurilor* (ROSC), emise de către Banca Mondială. Scopul detaliat al acestei inițiative a fost acela de a evalua necesitățile de dezvoltare a sectoarelor financiare private internaționale.

Diversitatea pregnantă descoperită de către ROSC în rapoartele lor emise în 2004 este încă evidentă și în zilele noastre.

Jurisdicțiile care utilizează IFRS-urile într-o formă sau alta pot fi clasificate după cum urmează:

- Adoptarea totală a IFRS-urilor (exemplu: Venezuela)
- Adoptarea totală a IFRS-urilor la un moment dat fără a mai face actualizări ulterioare (exemplu: Uruguay)
- Adoptarea selectivă sau modificată a IFRS-urilor (exemplu: Uniunea Europeană – companiile cotate la bursă) și
- Respectarea standardelor locale bazate pe IFRS-uri (exemplu: Hong Kong).

Implementarea ISA-urilor poate fi clasificată în mod asemănător, deși trebuie menționat că în unele țări s-au adoptat pur și simplu variante simplificate ale ISA-urilor din cauza complexității lor. Este, de asemenea, demn de notat că natura standardelor de audit în

special, precum și interacțiunea lor cu legile și reglementările în vigoare au determinat ca ISA-urile să fie deseori propuse individual de către unele țări. Acest fapt este clar demonstrat în UE, care a adoptat ISA-urile în bloc, dar, realizând nuanțele implicate de cerințele specifice ale fiecărei țări, s-au permis solicitări suplimentare.

Este important de menționat și faptul că impactul standardelor internaționale de contabilitate influențează în mod direct un număr considerabil mai mare de deținători de interese decât standardele omologilor din audit. Chiar dacă va exista fără echivoc o implicație financiară pentru cei care pregătesc orice standarde internaționale de audit revizuite sau potențial mai complexe, aceștia nu vor trebui să le interpreteze sau să le implementeze. În ceea ce privește standardele contabile, indiferent de complexitatea relativă, ei, împreună cu auditorii și alți importanți deținători de interese împreună cu întreg lanțul de aprovizionare vor trebui să se asigure că aceste standarde sunt înțelese.

Întreprinderile mici și mijlocii: reglementările uniforme nu sunt potrivite pentru toate entitățile

Legislația națională în aproape toate țările cere multor entități, dacă nu chiar tuturor să pregătească situațiile financiare conform cu un set standard de principii contabile general acceptate (GAAP). Aceste situații financiare vor trebui apoi să fie auditate conform cu cerințele unui set de standarde de audit general acceptate. La rândul lor, situațiile financiare auditate sunt înregistrate la agențiile guvernamentale care le pun la dispoziția publicului.

În ciuda faptului evident că ambele standarde internaționale contabile și de audit vizează cu precădere marile entități multinaționale de interes public, o mare parte a entităților care înregistrează situațiile financiare sunt întreprinderi mici și mijlocii (IMM-uri). În UE, de exemplu, în urma unor estimări recente s-a ajuns la concluzia că numărul afacerilor care sunt desfășurate prin intermediul întreprinderilor mici și mijlocii se ridică aproape la 99% din totalul afacerilor derulate și că acestea furnizează două treimi din locurile de muncă disponibile în sectorul privat din acele țări. Aceste statistici reflectă, fără echivoc, preponderența întreprinderilor mici și mijlocii în sistemele economice din întreaga lume.

Este demn de notat faptul că în Marea Britanie, unde IFRS-urile sunt obligatorii pentru situațiile financiare de grup ale companiilor listate la bursă, există încă o opțiune care permite tuturor entităților (inclusiv întreprinderilor mici și mijlocii) să adopte IFRS-urile dacă doresc acest lucru. La ora actuală nu există dovezi clare care să sugereze că un număr semnificativ de companii au ales voluntar IFRS-urile în detrimentul UK GAAP-urilor; această constatare este validă și în UE unde această opțiune este valabilă. Chiar dacă există unii factori specifici care au contribuit la acest lucru, cum ar fi incertitudinile cu privire la sistemul fiscal, există mai multe temeri generice care ar fi relevante pentru jurisdicțiile care iau în calcul adoptarea IFRS-urilor. Acestea includ dimensiunea și complexitatea standardelor internaționale și costurile implicate de conformarea cu IFRS-urile în comparație cu beneficiile care ar putea fi obținute. În practică, acest lucru a însemnat că multe jurisdicții au trebuit să își mențină GAAP-urile existente alături de IFRS-uri pentru companiile lor listate la bursă.

În urma constatării incompatibilității evidente a IFRS-urilor pentru IMM-uri, IASB a lucrat la un proiect pentru elaborarea de standarde internaționale pentru IMM-uri. Acest proiect a demarat cu o temă propusă spre discuție în 2004 și s-a ajuns în 2007 la emiterea unei propuneri cu privire la un standard.

Această prezentare-proiect a unor IFRS-uri pentru IMM-uri a urmărit simplificarea IFRS-urilor, făcându-le mai accesibile celor care pregătesc și utilizează situațiile financiare ale IMM-urilor. Cererea pentru un standard internațional care să fie relevant pentru IMM-uri este cel mai bine demonstrată de țări cum ar fi Africa de Sud care, confruntându-se cu problema IFRS-urilor complete pentru IMM-uri, a adoptat deja proiectul de standard IFRS pentru IMM-uri.

Procesul de aplicare al ISA-urilor pentru IMM-uri se confruntă cu aceleași probleme ca și în cazul IFRS-urilor. Din nou, acestea gravitează în jurul greutăților întâmpinate în aplicarea standardelor în auditurile entităților de toate dimensiunile și nu doar ale celor efectuate marilor și complexelor companii multinaționale de interes public. În oarecare măsură, necesitatea ca ISA-urile să fie mai bine adaptate entităților și practicilor mici este mult mai puternică întrucât acestea au fost reglementate astfel încât să fie relevante pentru toate tipurile și dimensiunile de entități. În acest scop, Federația Internațională a Contabililor (International Federation of Accountants – IFAC) din care face parte și IAASB, a format Comisia pentru Practicile Mici și Mijlocii (Small and Medium

Practices Committee – SMP) pentru a se asigura că opiniile venite din partea practicilor mai mici vor fi încorporate în declarații noi și revizuite.

În mod clar este imperativ ca atât IASB, cât și IAASB să faciliteze nevoile entităților mici și mijlocii, fie prin intermediul standardelor specifice fie prin recunoașterea acestor nevoi în standardele propuse deja existente. În același timp, organismele naționale de stabilire a standardelor, guvernele și organismele de reglementare deopotrivă trebuie să se asigure că iau în calcul nevoile speciale ale IMM-urilor și că participă activ la întrunirile organismelor internaționale de reglementare a standardelor.

Concluzie

În concluzie, putem afirma fără echivoc că beneficiile standardelor globale în contabilitate și audit sunt numeroase. Pentru ca aceste beneficii să poată fi fructificate și pentru ca acestea să fie acceptate pe plan internațional, auditorii și contabilii profesioniști din toate organizațiile care stabilesc și reglementează aceste standarde trebuie să colaboreze pentru ca să depășească multitudinea de obstacole care poate apărea în acest proces. Având în vedere variile sisteme lingvistice, realitățile culturale și economice ale potențialilor utilizatori ai acestor standarde, este imperativ necesar ca atât auditorii, cât și contabilii profesioniști (care sunt atât cei care participă la reglementarea standardelor, cât și cei care le utilizează) să țină cont de acești factori. Organismele internaționale de stabilire a standardelor care emit aceste standarde trebuie să realizeze un echilibru între calitate și complexitate. Acestea vor trebui să lucreze cu organizațiile naționale de reglementare care vor utiliza și implementa standardele lor, asigurându-se astfel că există un proces de implementare structurat care îi include pe toți deținătorii de interese.

Bibliografie

<http://www.ifac.org/iaasb/>

<http://www.ifac.org/>

<http://www.scribd.com/doc/9296663/2008-International-Audit-Assurance-Standards-Board-Handbook>

<http://www.iasb.org/Home.htm>

<http://www.iasplus.com/index.htm>

<http://www.worldbank.org/ifa/rosc.html>

Aspectele moderne în organizarea contabilității și auditului în Republica Bulgaria

Stoian STOIANOV*

Abstract

Modern Aspects Regarding the Organising of Accountancy and Audit in Bulgarian Republic

In placing increased emphasis on good accounting practice, the Bulgaria government began providing resources on accounting and auditing, such as guidance documents, case studies, and benchmarking studies. Organization of the national accounting system and the independent financial audit associated with the Act on Accounting, Independent Financial Audit Law, applicable accounting and auditing standards and the organization of the accounting system in the separate company. This article discusses those factors and why was the accounting reform needed in Bulgaria.

Key words: Accounting System, Independent financial audit, Act on Accounting, Independent Financial Audit Law, Legea auditului financiar independent, International Financial Reporting Standards, International Standards on Auditing, Commission on Public Supervision

Cuvinte cheie:

securitizare, obligațiuni ipotecare, criză globală, criză de încredere

Introducere

În general, organizarea, ca noțiune, se înțelege în contextul necesității de a fi creată o ordine anume în funcționarea unui sistem sau în desfășurarea unei activități. În privința contabilității și auditului,

organizarea poate fi proiectată și realizată avându-se în vedere următoarele două aspecte: primul – organizarea sistemului național de contabilitate și audit și, cel de al doilea – organizarea sistemului de contabilitate (al activității) în cadrul întreprinderii.

Organizarea sistemului național de contabilitate și audit

1. Metodologia de cercetare

Organizarea sistemului național de contabilitate și audit financiar independent se face în baza actelor normative, a standardelor aplicabile în domeniul contabilității, a principiilor fundamentale, ale respectării regulamentelor pentru funcționarea autorităților de stat sau altor organisme competente în domeniul metodologic, exercitării controlului, reprezentării și protecției sociale a profesiei de contabil sau auditor, a celor în privința instituțiilor, programelor și practicilor de educație continuă a contabililor sau auditorilor cu diplome de licență. În cadrul metodologiei de cercetare, pentru elaborarea acestei lucrări de sinteză s-au analizat actele normative în domeniu, precum și modul de organizare a profesiei contabile, urmărindu-se a fi scoase în evidență atât punctele de convergență cu practica internațională, cât și elementele specifice practicii în Bulgaria.

* Dr. docent, Șeful Departamentului de Contabilitate și Analiză, Facultatea de Contabilitate și Finanțe - Universitatea de Economie Națională și Mondială - Bulgaria, expert-contabil licențiat și auditor autorizat, e-mail: srsisodit@abv.bg.

2. Analiza legislației

Una dintre primele legi economice adoptate în urma proceselor democratice de la sfârșitul anilor 80 ai secolului trecut, a fost Legea contabilității din Republica Bulgaria. Conform legii, a fost elaborat noul Plan național de conturi contabile ale întreprinderilor și cel de conturi contabile ale băncilor și a început aplicarea acestora. Au fost elaborate și adoptate standarde naționale noi din domeniul contabilității și auditului, în conformitate cu standardele internaționale care fuseseră în vigoare la acea dată.

În prezent, actele normative din Republica Bulgaria privind activitatea contabilă și de audit cuprind: Legea contabilității, Legea auditului financiar independent, Standardele internaționale de contabilitate, Standardele naționale de contabilitate și Planul conturilor.

Noua Lege a contabilității a intrat în vigoare la data de 01.01.2002. Aceasta reglementează următoarele aspecte:

1. cerințele privind integritatea sistemelor de contabilitate/departamentelor contabile la nivelul întreprinderilor
2. conținutul, starea și caracterul public al rapoartelor financiare ale întreprinderilor
3. cerințele în privința persoanelor care întocmesc rapoartele financiare.

Sunt stabilite toate tipurile de documente contabile din punct de vedere al purtătorilor tehnici ai informației, al condițiilor și regulilor pentru elaborarea și circulația

documentelor. Un aspect important îl reprezintă și faptul că legea nu impune modele obligatorii pentru documentele contabile, cu unele mici excepții. Întreprinderile din Bulgaria pot aplica documente primare elaborate după propriul lor model, cu condiția ca acestea să cuprindă informația minimă prevăzută de lege. Întreprinderile bugetare folosesc documente contabile care sunt obligatorii, fiind aprobate de către ministrul finanțelor. De o mare importanță este interdicția pentru efectuarea de corecții și completări în documentele contabile primare, cele greșite vor fi anulate, după ce vor fi scrise din nou. Responsabilitatea privind veridicitatea informației cuprinse în documentele contabile revine persoanelor care le-au întocmit și le-au semnat.

Legea contabilității¹ reglementează principiile de bază din domeniul contabilității, în conformitate cu care întreprinderile economice din Bulgaria își realizează activitatea contabilă și își fac rapoartele financiare. Aceste principii sunt următoarele: metoda calculării; continuitatea activității; prezentarea veridică a informației; prudența; comparabilitatea datelor privind veniturile și cheltuielile; primordialitatea conținutului și nu a formei; păstrarea, dacă este posibil, a politicii de contabilitate care a fost folosită în raportul anterior; neutralitatea informației privind perioadele raportate și a relației dintre bilanțul inițial și final. Se determină, de asemenea, baza evaluării și înscrierii activelor, a capitalului social, a pasivelor, veniturilor și cheltu-

ielilor în momentul dobândirii sau apariției acestora. Acesta este așa numitul preț istoric, care, conform legii, poate fi prețul la care au fost dobândite activele, costul sau prețul justificat. Se admite și un alt preț de bază, în funcție de standardele de contabilitate aplicate. Legea nu prevede o bază concretă pentru evaluări ulterioare ale activelor și pasivelor, menționându-se că acestea urmează a fi făcute în conformitate cu standardele de contabilitate aplicabile.

În Legea contabilității sunt determinate componentele raportului financiar anual al unei întreprinderi, cerințele în privința informației, ordinea și responsabilitățile privind elaborarea rapoartelor, auditul și publicarea rapoartelor financiare. Componentele care trebuie cuprinse într-un raport financiar sunt următoarele: bilanțul contabil, raportul privind veniturile și cheltuielile, fluxurile bănești, capitalul social și anexe.

Întreprinderile ale căror rapoarte financiare anuale sunt supuse obligatoriu auditului financiar independent fac rapoarte anuale privind activitatea, care cuprind cel puțin informația prevăzută de lege. Informația prezentată în raportul financiar trebuie să răspundă la următoarele cerințe: să fie clare, veridice, credibile, comparabile. Întreprinderile ale căror rapoarte financiare anuale sunt supuse obligatoriu auditului financiar independent de către auditori autorizați sunt: societățile pe acțiuni și societățile în comandită pe acțiuni; întreprinderile care emit titluri de valoare listate la bursă; instituțiile

1 Principiile contabilității din Bulgaria sunt în conformitate cu cele din IFRS-uri. Totuși, Legea Contabilității, art. 4, paragraful 1, punctul 7 prevede, ca o cerință contabilă separată, regula privind independența perioadelor de raportare și relația dintre bilanțul inițial și cel final. Acestea se referă la tratamentul și controlul informațiilor contabile. Autorul articolului înțelege că acesta nu este un principiu în sensul IFRS, dar menționează că reprezintă o particularitate pentru legislația din Bulgaria.

de creditare, companiile de asigurări și întreprinderile investiționale, societățile de asigurări sociale de tip suplimentar și fondurile gestionate de acestea, întreprinderile în privința cărora această cerință este prevăzută de lege, precum și celelalte întreprinderi, cu excepția celor ce aplică o formă facilitată a raportului financiar și a întreprinderilor bugetare. Întreprinderile care au dreptul la o formă facilitată a raportului financiar sunt cele care în perioada curentă sau în anul precedent nu depășesc indicatorii bazați pe următoarele două criterii:

- a) valoarea activelor și pasivelor în bilanț, la 31 decembrie, să nu depășească 1,5 milioane leva²
- b) veniturile nete din vânzări pentru anul gestionar să nu depășească 2,5 milioane leva
- c) numărul mediu al personalului pentru anul gestionar este de 50 de persoane.

În sensul Legii contabilității, anul gestionar în Republica Bulgaria este anul calendaristic (1 ianuarie – 31 decembrie). Toate întreprinderile prezintă un raport financiar anual, anul gestionar fiind până la 31 decembrie, dar raportul trebuie înaintat până la 31 martie al anului următor. Societățile comerciale care au calitatea de întreprindere-mamă prezintă rapoarte financiare consolidate. Până la 30 iunie acestea sunt obligate să-și publice rapoartele financiare anuale și cele consolidate, privind activitatea întreprinderii, printr-o publicație economică sau prin internet. Societățile comerciale își vor prezenta la Registrul Comerțului rapoartele financiare în vederea publicării acestora.

Întreprinderile economice fac și rapoarte financiare intermediare

care cuprind o perioadă mai scurtă în cursul anului calendaristic, dacă lucrul acesta este prevăzut de un act normativ sau prin decizia organismului de administrare. Forma, conținutul și periodicitatea rapoartelor financiare, în funcție de nevoile întreprinderii, sunt determinate de organismul de administrare al acesteia.

Conducerea întreprinderii poartă responsabilitatea pentru elaborarea la timp a raportului, pentru conținutul și publicarea rapoartelor financiare și a celor anuale privind activitatea acesteia.

Rapoartele financiare trebuie avizate de către auditori autorizați, ceea ce practic nu eliberează de răspundere organul de conducere al întreprinderii privind legalitatea acțiunilor pe care le-a întreprins în cursul anului supus auditului.

Întreprinderile din Republica Bulgaria elaborează și prezintă rapoartele lor financiare anuale, având ca bază standardele internaționale de contabilitate. Întreprinderile mici și mijlocii pot prezenta și rapoarte financiare anuale în baza standardelor naționale privind rapoartele financiare ale întreprinderilor mici și mijlocii, care sunt aprobate de Consiliul de Miniștri, fiind în conformitate cu normele Uniunii Europene, avându-se în vedere și specificul de nivel național.

Conform Legii contabilității, întreprinderi mici și mijlocii sunt acele întreprinderi care pe o durată de cel puțin doi ani nu depășesc indicatorii bazați pe următoarele criterii:

1. valoarea activelor din bilanț, la data de 31 decembrie: 8 milioane leva

2. veniturile nete din vânzări în cursul anului gestionar: 15 milioane leva
3. numărul mediu al personalului în cursul anului gestionar: 250 de persoane.

3. Organizarea profesională a auditului financiar

Întreprinderile bugetare aplică standarde de contabilitate care sunt elaborate de către Ministerul Finanțelor și sunt aprobate de către ministrul finanțelor.

Organizarea Auditului Financiar Independent din Republica Bulgaria funcționează în baza Legii auditului financiar independent. Această lege reglementează următoarele aspecte:

1. scopul și principiile auditului financiar independent;
2. standardele profesionale ale organizației, documentele pentru desfășurarea activității, conținutul încheierilor făcute în urma efectuării auditului financiar independent.
3. obținerea diplomelor de licență, regulile pentru exercitarea profesiei de auditor autorizat.
4. drepturile și obligațiile auditorilor autorizați care se ocupă cu efectuarea auditului financiar independent.
5. statutul Institutului pentru Experți Contabili Licențiați.
6. modul de funcționare a sistemului de control public asupra auditorilor autorizați.

Auditul financiar independent efectuat asupra raportului financiar anual al unei întreprinderi se realizează de către un auditor autorizat

² Pentru echivalare: 1 euro = 2 leva.

- persoană fizică, sau printr-o firmă specializată în domeniul auditului, dar în cadrul căreia este desemnat un auditor anume care practic răspunde pentru efectuarea auditului. Auditorii autorizați pot participa într-o singură firmă specializată în domeniul auditului. Rapoartele de audit vor fi întocmite în conformitate cu Standardele internaționale de audit.

Pentru obținerea dreptului de a fi expert contabil și auditor autorizat poate candida orice persoană care răspunde condițiilor prevăzute de lege în privința diplomelor de licență, calificării și experienței profesionale. Candidații vor susține examene, date în scris, la Institutul pentru Experți Contabili Licențiați, disciplinele fiind următoarele:

1. contabilitate, inclusiv Standardele internaționale privind raportările financiare
2. drept comercial
3. auditul financiar independent, inclusiv Standardele internaționale de audit
4. legislația fiscală și a asigurărilor sociale

Înainte susținerii examenului de audit financiar, se face selecția candidaților în funcție de stagiul; candidații trebuie să aibă cel puțin doi ani de experiență profesională la o firmă de audit sau la o întreprindere, în calitate de auditori autorizați.

Persoanele care au diplome de licență pentru expert contabil se vor înscrie într-un registru special al Institutul pentru Experți Contabili Licențiați (ÈĂĂÑ). Acestea vor obține dreptul de a parafa rapoartele de audit, de a-și prezenta încheierile în privința rapoartelor financiare dacă au o experiență

profesională de cel puțin un an în cadrul întreprinderii specializate în domeniul auditului sau într-o întreprindere în care au fost numiți în calitate de auditori autorizați. În acest registru se înscriu și toate întreprinderile specializate în domeniul auditului.

Orice persoană care a obținut într-o țară membră a Uniunii Europene sau din Spațiul Economic European dreptul de a semna rapoartele de audit și de a face încheieri în privința acestora, va fi înregistrată în Registrul auditorilor autorizați din Bulgaria, dacă și-a luat examenele în disciplinele: drept comercial bulgar, drept fiscal și al asigurărilor sociale, care se susțin în limba bulgară, la Institutul pentru Experți Contabili Licențiați.

Respectând principiul reciprocității, Institutul pentru Experți Contabili Licențiați îi înscrie în acest registru și pe auditorii/întreprinderile specializate în domeniul auditului din țări, în urma prezentării documentelor prin care se atestă calitatea de auditor și a dovezii faptului că acesta răspunde condițiilor prevăzute de legislația bulgară.

Legea auditului financiar independent prevede drepturile, obligațiile și responsabilitățile auditorilor autorizați. Prima și cea mai importantă obligație a unui auditor constă în respectarea următoarelor principii: imparțialitate, competență profesională, respectarea confidențialității informației, acceptarea unei atitudini obiective. Auditorii înregistrați poartă răspundere materială pentru prejudiciile pricinuite întreprinderii încredințate în cuantum triplu al remunerației convenite pentru efectuarea auditului, dacă daunele aduse întreprinderii rezultă direct din acțiunea sau din inacțiunea acestora.

Limitarea răspunderii nu se aplică în cazul unor acțiuni injuste, din culpa auditorilor. Aceștia însă nu poartă răspunderea pentru neregulile cauzate de organele de administrare sau de funcționarii întreprinderilor supuse auditului.

Activitatea profesională a experților contabili licențiați și a auditorilor autorizați din Republica Bulgaria este organizată și condusă de Institutul pentru Experți Contabili Licențiați - persoană juridică cu gestiune autonomă.

Institutul pentru Experți Contabili Licențiați îi reprezintă pe membrii săi în fața societății, instituțiilor de stat și organizațiilor internaționale. Institutul participă în următoarele organizații internaționale:

1. Federația Internațională a Contabililor – IFAC, începând cu anul 1995;
2. Parteneriatul pentru dezvoltarea contabilității în țările din Europa de Sud-Est– SEEPAD, începând cu anul 1999;
3. Federația Internațională a Experților Contabili Francofoni – FIDEF, începând cu anul 2002;
4. Federația Experților Contabili Europeni – FEE, începând cu anul 2002 – membru corespondent, iar începând cu anul 2006 – membru cu drepturi depline;
5. Federația Experților Contabili din țările mediteraneene – FCM, începând cu anul 2003.

În vederea realizării atribuțiilor de administrare și control prevăzute de Legea auditului financiar independent în timpul exercitării profesiei de auditor de către auditorii autorizați de Institutul pentru Experți Contabili Licențiați au fost inaugurate și funcționează următoarele organisme specializate (consilii): Consiliul de administrare,

Consiliul de control, Consiliul în privința eticii profesionale, Consiliul de control asupra calității serviciilor de audit, Consiliul disciplinar.

Activitatea auditorilor autorizați din Republica Bulgaria este supusă controlului public, care se exercită de către Comisia de Control Public asupra auditorilor autorizați, aceasta fiind creată în conformitate cu cerințele Directivei europene 2006/43 în privința auditului legal asupra rapoartelor financiare sau consolidate.

Această comisie este un organism independent, cu un mandat de 4 ani și este finanțată de către bugetul de stat. Componenta acesteia este: un președinte și 6 membri aleși de către Parlamentul bulgar, respectându-se criteriile prevăzute de lege privind competențele, calificarea și experiența profesională.

Funcțiile și activitățile mai importante ale Comisiei de control public asupra activității auditorilor autorizați sunt următoarele: să exercite controlul asupra activității Institutului pentru Experți Contabili Licențiați, să aprobe regulile și procedurile pentru efectuarea controlului asupra calității serviciilor prestate de către auditorii autorizați, să facă investigațiile necesare în cazul obținerii unor semnale despre eventualele nereguli sau încălcări ale legii, să promoveze cooperarea cu organismele Uniunii Europene și cu autoritățile de control ale celorlalte state membre UE sau din țări terțe, în privința auditului financiar independent, să impună sancțiunile prevăzute de lege etc.

Un rol important în sistemul de contabilitate al Republicii Bulgaria îl au și anumite asociații, instituții și organisme de branșă, care acordă sprijin profesional, protecție sau îi reprezintă pe cei care exercită pro-

fesia de contabili. Una dintre aceste organizații care are o influență relevantă este Uniunea Contabililor din Bulgaria. Celelalte sunt: Institutul Contabililor Profesioniști, Asociația Firmelor de Contabilitate, Asociația Întreprinderilor Specializate în Domeniul Contabilității și altele.

În perioada anilor 2002 – 2006, în Republica Bulgaria a existat un Consiliu național pe problemele contabilității, care funcționa ca organism consultativ pe lângă cabinetul ministrului finanțelor, în vederea sprijinirii activităților legate de elaborarea proiectelor pentru acte normative din domeniul contabilității și auditului financiar independent, precum și pentru întreprinderea unor măsuri care au ca obiectiv dezvoltarea și perfecționarea în continuare a contabilității. Începând cu data aderării Bulgariei la Uniunea Europeană însă, practic, Consiliul național pe problemele contabilității și-a încetat activitatea. O mare parte dintre contabilii și organismele sau instituțiile care îi reprezintă sunt de părere că sistemul național de contabilitate are nevoie de un organism independent național care să se ocupe cu expertizarea tehnică în domeniul contabilității (National Accounting Standards Setter), care, practic, să contribuie la soluționarea tuturor problemelor tehnice legate de estimările financiare, inclusiv la elaborarea standardelor naționale de contabilitate, precum și pentru promovarea bunelor practici europene sau mondiale din domeniul contabilității.

Organizarea activității de contabilitate

Contabilitatea, făcând parte din sistemul producerii de informație care

este necesară administrării sau managementului activității economice, reprezintă un element structural obligatoriu al organizației și managementului unei întreprinderi. În funcție de mărimea și tipul întreprinderii, contabilitatea funcționează sub forma unor structuri cum ar fi: secțiune, departament, direcție, sau alte tipuri de unități structurale. Modul de organizare al activității de contabilitate din aceste unități cuprinde următoarele tipuri concrete de activități:

- organizarea activității de contabilitate;
- organizarea documentelor contabile și a circulației acestora;
- organizarea estimării contabile curente, precizarea formelor;
- organizarea rapoartelor periodice (rapoartelor financiare);
- organizarea efectuării analizelor contabile;
- organizarea controlului financiar intern și a înfăptuirii inventarizării;
- organizarea relațiilor dintre activitățile întreprinderii și beneficiarii externi ai informației contabile.

Modul de organizare al contabilității întreprinderilor din Bulgaria poartă anumite caracteristici din punctul de vedere calitativ. Iată unele dintre ele:

- Trebuie respectate anumite condiții limitative. Aceste condiții sunt prevăzute de Legea contabilității, Codul comercial și de legile speciale în privința întreprinderilor a căror activitate este reglementată de legi separate, precum și de standardele de contabilitate aplicabile, regula-

mentele interne pentru managementul întreprinderilor etc.

- Organizarea activității întreprinderii se realizează prin aplicarea politicii respective de contabilitate și prin planul individual de conturi, acestea fiind conformate cerințelor legii și standardelor de contabilitate. Lucrul acesta oferă activității de contabilitate o stabilitate relativă.
- Unele momente specifice în organizarea contabilității pot fi provocate de următorii factori:
  - statutul juridic și de organizare al întreprinderii;
  - obiectul de activitate;
  - structura organizațională a întreprinderii;
  - echipamentul tehnic etc.

Cea mai importantă parte a modului de organizare a activității de contabilitate este munca. Aceasta se caracterizează prin două componente principale (sau indicatori): volumul muncii din domeniul contabilității și numărul contabililor. Factorul cel mai important însă este volumul activității contabile. În Bulgaria există două variante principale privind modul de organizare a activității contabile: prima variantă – activitatea se determină în funcție de obiectul estimărilor; cea de a doua variantă – în funcție de nivelul competențelor și abilităților. Prima variantă se aplică de obicei în întreprinderile cu un volum considerabil de activități și o gamă mai largă de obiective.

Modul de organizare și repartizare a activității contabile pe principiul funcțional se aplică mai ales în întreprinderile care au un volum mai mic de activitate, care au un număr mai limitat de obiective în privința cărora se fac estimările.

Activitatea de contabilitate se împarte între toți contabilii, în funcție de calificarea și abilitățile acestora, îndeplinind funcții operative sau fiind contabili șefi. Este posibilă, de asemenea, combinarea celor două variante ale activității contabile, astfel încât să fie luate în considerare atât competența contabilului, cât și aria sau numărul procedurilor contabile care urmează a fi îndeplinite. În funcție de locul și modul de funcționare al contabilității în cadrul structurii întreprinderii, de cât de aproape sunt structurile care fac obiectul estimărilor, precum și în funcție de competența contabililor, practic în Bulgaria se aplică două forme de organizare a contabilității: centralizată și descentralizată.

Contabilitatea centralizată funcționează de obicei în întreprinderile mari, toate sucursalele, subdiviziunile sau unitățile acestora. De obicei se desfășoară în sediul centralei (în biroul central de management) sau al întreprinderii-mamă în cazul întreprinderilor cu societăți afiliate. Acolo se primesc și se prelucrează documentele primare și secundare de contabilitate, registrele contabile și rapoartele financiare. Tot acolo este concentrat personalul calificat de contabilitate, activitatea căruia de regulă se repartizează pe principiul combinat (în funcție de obiectiv și funcționalitate). În cadrul sucursalelor sau al departamentelor sau în întreprinderile afiliate lucrează un număr mai mic de contabili operativi, care primesc documentele contabile (cele interne – de la cei care întocmesc documentele primare, precum și cele externe – provenite de la terțe persoane), le pregătesc pentru prelucrarea ulterioară și le înaintează unității centrale de contabilitate.

O formă de contabilitate centralizată care se aplică foarte des în Bulgaria este așa numita contabilitate bugetară a municipalităților. Aceasta se folosește în unitățile finanțate de către bugetul local, cum ar fi, de exemplu, unitățile de sănătate, grădinițele de copii, școlile, azilurile de bătrâni etc.

O altă formă a contabilității centralizate care se folosește în Bulgaria sunt și așa numitele întreprinderi specializate de contabilitate (firme), în sensul Legii contabilității. Spre deosebire de contabilitatea centralizată a unei întreprinderi sau a unui grup economic, firma de contabilitate de obicei prestează servicii de contabilitate, servind un număr mai mare de întreprinderi. Aceasta primește de la clienții săi documentele primare pe care le prelucrează și face rapoartele financiare. Forma descentralizată de contabilitate presupune crearea unor unități contabile la locul unde se realizează activitatea și se efectuează crearea (înregistrarea) informației contabile. Această formă se aplică în grupurile economice mari care adesea au o contabilitate de sine stătătoare.

Activitatea de contabilitate se realizează de către persoane cu calificarea necesară. În actele normative însă sunt prevăzute în mod expres numai persoanele care au dreptul să facă rapoartele financiare, în sensul Legii contabilității. Persoanele care au dreptul să întocmească rapoarte financiare (intermediare, anuale și consolidate) pot fi persoane fizice în relații de muncă cu întreprinderea respectivă, care răspund condițiilor prevăzute de Legea contabilității în privința competențelor minime și experienței profesionale, după cum urmează:

1. să fie cu studii din domeniul științelor economice, să dispună

de experiență profesională în domeniul contabilității, auditului intern și extern, reviziilor financiare, fiscale sau ca lectori în materia contabilității și controlului, după cum urmează:

- a) la gradul de masterat – 2 ani;
- b) la gradul de licență – 3 ani;
- c) la gradul de „specialist” – 4 ani;

2. cu alte studii superioare, dar tot din domeniul economic, experiență profesională de cel puțin 5 ani în domeniul contabilității, al auditului intern și extern, al reviziilor financiare, fiscale sau ca lectori în materia contabilității și controlului;

3. cu studii medii din domeniul științelor economice, să dispună de experiență profesională în domeniul contabilității de cel puțin 8 ani.

Rapoartele financiare pot fi făcute și de persoane juridice, adică de întreprinderi specializate în domeniul contabilității, în sensul Legii contabilității. În cazul acesta legea prevede condițiile la care trebuie să răspundă persoana care conduce și reprezintă această întreprindere, adică ce studii, calificare și experiență profesională trebuie să aibă.

Persoanele care au dreptul să întocmească rapoarte financiare răspund pentru întreaga organizare a activității de contabilitate a întreprinderii. Un rol important pentru modul de organizare a contabilității întreprinderii îl au de asemenea atât administratorul întreprinderii, cât și organele de administrare ale acesteia. Conducătorul întreprinderii, de exemplu, aprobă forma contabilității care urmează să asigure estimarea sincronizată, cronologică și sistemică a informației contabile (analizele sintetice etc.) Organele de administrare ale întreprinderii determină ordinea circu-

lației documentelor contabile, modul în care se va desfășura inventarierea activelor și pasivelor și răspund pentru elaborarea în termenele prevăzute de lege a rapoartelor financiare, pentru conținutul și publicarea acestora. Conducerea întreprinderii aprobă Planul de conturi contabile al întreprinderii care se va folosi pentru organizarea și realizarea estimării contabile curente a activității economice.

Practic, întreprinderile din Bulgaria aplică planuri de conturi contabile individuale care sunt elaborate în baza „Planului național de conturi contabile”, care a existat până în anul 2007, fiind adoptat de către Consiliul național pe problemele contabilității, având în prezent un caracter recomandabil. Întreprinderile bugetare însă aplică un Plan unic de conturi contabile care este obligatoriu, se elaborează de către Ministerul Finanțelor și se aprobă de către ministrul finanțelor.

Concluzii

Pe baza experienței în domeniul contabilității și auditului financiar independent, pot fi diferențiate următoarele lecții asimilate de Bulgaria:

- Luarea de decizii mult înainte de introducerea oricăror modificări

- Acordarea unei atenții sporite construirii de capacități
- Asigurarea sprijinului politic
- Pregătirea pentru reformă a tuturor părților interesate, a contabililor, a auditorilor, a organelor de reglementare, a celor care întocmesc și utilizează situații financiare
- Luarea în considerare a dimensiunii și caracterului economiei (obiective ambițioase, dar realiste)

Cu toate acestea, există un număr de provocări, precum:

- Tranziția de la contabilitatea bazată pe reguli, la contabilitatea bazată pe principii
- O separare clară față de reglementările fiscale
- Traducerea standardelor
- Complexitatea IAS-urilor/IFRS-urilor
- Educația

Unele dintre beneficiile reformelor în domeniul contabilității și auditului sunt exprimate prin:

- Creșterea relevanței întreprinderilor pentru investitorii interni și străini
- Atragerea investitorilor
- Încredere în situațiile financiare
- Comparabilitatea situațiilor financiare la nivel internațional

Bibliografie

- Dimitrov, I., „Teoriya na schetovodstvoto”, 2005
- Dinev M., „Oshte nyakolko shtriha kam teoriyata i praktikata na finansoviya odit”, Annual Book of Articles – ICPA, 2007
- Dushanov I., I. Dimitrov, „Kurs po schetovodstvo na predpriyatieto”, 2007
- Yonkova B., „Osnovi na schetovodstvoto”, II-nd amended edition, 2007
- Stoyanov S., „Obshta teoriya na schetovodstvoto”, 2008
- Accountancy Law – in force as of 1.01.2002
- Independent Financial Audit Law – in force as of 1.01.2002

„Abordări ale auditului financiar”

Prof.univ.dr. **Ion MIHĂILESCU**,
președinte CAFR, despre

Probleme în actualitate, în atenția profesiei

La Seminarul profesional din ciclul „Abordări ale auditului financiar” desfășurat la 14 februarie a.c. la Râmnicu Vâlcea, prof.univ.dr. **Ion Mihăilescu**, președintele Camerei Auditorilor Financiari din România a prezentat audienței – formată din auditori financiari din județe care reprezintă Regiunea de Dezvoltare Sud-Vest - câteva probleme în plină actualitate, importante pentru profesie, precum și evenimente recente care au marcat evoluția Camerei.

Astfel, evocând momentul fericit al primirii organismului nostru profesional ca membru cu drepturi depline în Federația Internațională a Contabililor – IFAC, președintele CAFR s-a referit la condițiile dure în care s-a obținut acest succes, la bruiajele care au fost făcute atât în interiorul țării, cât și în străinătate, în încercarea de a stopa demersul Camerei. Dar asemenea manevre nu au avut succes, seriozitatea cu care Camera s-a pregătit pentru a îndeplini toate cerințele a prevalat.

„Sperăm, spunea președintele, ca acum când avem reprezentare egală cu toți membrii IFAC să înceteze asemenea atacuri. Cu siguranță, timpul va rezolva aceste lucruri și dvs. ați observat că în toată această perioadă, Consiliul și Biroul permanent au promovat o atitudine de conciliere, lipsită de agresivitate, trecând peste invectivele și jignirile care au fost proferate la adresa noastră.

Deci, în ciuda criticilor pe care unii din dvs. ni le-au făcut că suportăm prea multe, noi am dus o politică moderată, cred eu, înțeleaptă și ne-am văzut de treaba noastră. Pas cu pas, am furnizat IFAC-ului și tuturor membrilor acestuia toate informațiile necesare; prin mijloacele financiare și logistice pe care le-am avut la dispoziție – revista, site-ul camerei, diverse intervenții ale mele și ale colegilor în mass-media, întrunirile și seminariile pe care le-am organizat. Acum, fiind membri, deopotrivă cu cei ce au fost împotriva noastră, altfel stau lucrurile.

Și alegerile care vor urma vor face un pas înainte, vor duce la înnoirea celor care au împlinit deja două mandate; iar cei care vor veni vor continua ideea că auditorul nu este subordonat Camerei, ci aceasta, ca organism profesional, are menirea de a se sprijini pe activitatea membrilor săi și de a-i ajuta să-și ducă misiunile la bun sfârșit.

Prin urmare, la nivel internațional avem o reprezentare bună. La Congresul de la Roma al IFAC am fost aplaudați de marea majoritate a reprezentanților organismelor profesionale, apreciindu-se efortul nostru depus pentru preluarea și aplicarea întrutotul a standardelor internaționale de audit și a Codului etic.

De fapt și pe plan intern noi am încercat să promovăm o politică de a nu-i deranja pe alții și a ne concentra în mod consecvent asupra domeniilor ce cad în sarcina noastră. Cred că încet, încet am găsit rezolvarea lor, fapt ilustrat cât se poate de bine de Ordonanța 90/2008, care transpune Directiva europeană 2006/43, ordonanță amendată și aprobată prin Legea 278/2008.

Aș vrea să aduc mulțumiri în acest sens și Ministerului Finanțelor, doamnei director Georgeta Petre, care ne-a sprijinit în demersul nostru de a obține o transpunere cât mai fidelă a directivei europene în legislația noastră. Pentru că, este bine să precizăm, nu am cerut nimic în plus, nimic special să se insereze în legislația națională decât în limita rigorilor stabilite de numita Directivă pe care aveam obligația să le respectăm.

Acum, sigur ne rămâne să amendăm Ordonanța 75/1999 care reglementează activitatea organismului profesional.

Este clar că, în viziunea, în spiritul Ordonanței 90/2008, auditul financiar circumscris și auditul statutar.”

În continuare, Ion Mihăilescu a reiterat relațiile de colaborare cu FIDEF, cu organizații profesionale din zona Europei de Est, anunțând o deplasare în Azerbaidjan pentru stabilirea unei relații cu organismul profesional din acea țară.

Apoi s-au făcut referiri la câteva din amendamentele care vor fi aduse Ordonanței 75/1999. În legătură cu auditul public intern, Ministerul Finanțelor Publice preconizează ca toate comunele, orașele și județele să

realizeze auditul activității financiar-contabile. Iar primarii sunt receptivi la această solicitare, ei caută auditori interni și doresc ca aceștia să fie în primul rând din rândul auditorilor financiari, a căror pregătire este mult mai aproape de cea necesară unui asemenea misiuni decât ale unui simplu angajat, posesor al unor cunoștințe mai mari sau mai mici din domeniul contabilității.

În acest sens, președintele CAFR a adresat un îndemn auditorilor prezenți de a accesa această piață luând legătura cu primarii localităților din județe.

S-a vorbit apoi despre perfecționarea activității de guvernare la nivelul Camerei, în strânsă legătură cu realizarea unor obiective cerute de programul ROSC, programul de acțiune pe țară, din care CAFR va avea cu siguranță de îndeplinit o serie întreagă de obiective, pentru care va fi necesară o atitudine activă din partea membrilor organismului profesional.

„Mai avem o obligație, discutată la conferințele anuale anterioare, cu privire la organizarea unor reprezentări la nivel regional, îndeosebi în strânsă legătură cu îndatoririle legate de ridicarea calității activității auditorilor. Întrucât suntem foarte zgârșciți cu fondurile Camerei, să nu le risipim, mergem spre o formulă de reprezentare la nivelul regiunilor de dezvoltare, formulă pe care o vom supune dezbaterii dvs.

Astfel, în primă fază ne propunem să găsim, la nivel regional, un auditor cu un nivel de competență adecvat și capabil să lucreze cu oamenii, cu colegii auditori și să-l atragem în calitate de angajat al Camerei la Departamentul de monitorizare și control. Și atunci, acesta va participa alături de inspectorii din Departament la efectuarea inspecțiilor planificate în zona respectivă.

O asemenea soluție ne-ar costa mult mai puțin decât a organiza o filială în fiecare județ. O asemenea persoană ar fi dotată cu telefon mobil, i s-ar închiria un birou cu dotări strict necesare și ar ține legătura mai bine cu auditorii din zonă, cu problemele lor. Și sperăm să găsim soluții financiare pentru a crea o asemenea structură fără a fi nevoie să majorăm tarifele și nici să stăm la mâna unor sponsori.

În anul 2009 atât Consiliul, cât și Biroul permanent au o agendă foarte încărcată, pe linia pregătirii examenelor de acces la profesie, a organizării pregătirii

nestructurate a auditorilor. Suntem în faza de finalizare a unor norme în acest domeniu, prin care noi recunoaștem – ca și până acum - toate cursurile care au legătură cu domeniile noastre fundamentale și conexe pentru profesie. Avem încheiate protocoale în acest sens cu Camera Consultanților Fiscali, cu CECCAR, cu ANEVAR. Mai mult, pe baza unui proiect foarte laborios condus de vicepreședintele Ali Eden, în care se prevede acceptarea pregătirii nestructurate cu toate societățile de profil care au agrementul Camerei să poată organiza cursuri, seminarii, anunțate din timp, dacă se respectă normele și conduitele stabilite în acest sens, pentru care se acordă un număr de ore de pregătire nestructurată. Firește, asemenea forme de pregătire vor trebui eșalonate în timp pentru a nu crea aglomerări.”

În final, în legătură cu stagiarii, președintele Mihăilescu a făcut un apel la cei prezenți să fie receptivi la cei care caută îndrumători, să-i accepte și să se ocupe cu atenție de pregătirea lor practică.

Seminar profesional la Timișoara „Abordări ale auditului financiar”

La 28 februarie a.c., la Timișoara, s-a desfășurat seminarul cu tema „Abordări ale auditului financiar”, din ciclul organizat de Camera Auditorilor Financiari din România. Au participat auditori financiari din județele Arad, Caraș Severin, Hunedoara și Timiș, reprezentând Regiunea de Dezvoltare Vest.

Au fost prezentate următoarele comunicări:

- **Emil Culda**, vicepreședinte al CAFR
- "Rolul auditorului (extern-intern) în guvernarea corporativă";
- **Carmen Mataragiu**, membru al Consiliului CAFR
- "Continuitatea activității în contextul crizei financiare";
- **Tom Delaney** - FCCA, CEO Delaney Executive
- "Studiu ACCA privind cauzele crizei creditelor".

În cea de a doua parte a evenimentului de la Timișoara a avut loc desemnarea reprezentanților auditorilor financiari - pe județele din care provin auditorii financiari prezenți - pentru a participa la lucrările Conferinței anuale a CAFR din iunie 2009.

A apărut lucrarea

"Reglementări Internaționale de Audit, Asigurare și Etică: Audit Financiar 2008"

Camera Auditorilor Financiari din România, ca membru cu drepturi depline al IFAC și ca organism profesional care organizează, coordonează și autorizează desfășurarea activității de audit financiar în România, are responsabilitatea de a coordona procesul de traducere în limba română a Standardelor Internaționale de Audit (ISA) și de a promova cunoașterea și utilizarea acestora de către auditorii financiari, de stagiarii în audit financiar și, în general, de toți profesioniștii contabili din România. CAFR a obținut de la IFAC copyright pentru ediția 2008, după ce a gestionat, în prealabil, procesul de traducere a standardelor de audit încă din anul 2000.

Lucrarea **Reglementări Internaționale de Audit, Asigurare și Etică: Audit Financiar 2008** - editată de CAFR împreună cu IRECSO - include standardele și prevederile internaționale de audit, asigurare, etică și servicii conexe emise de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) al Federației Internaționale a Contabililor (IFAC) - organismul internațional responsabil de normalizare în domeniul auditului.

Într-o perioadă în care globalizarea și efectele acesteia își fac simțită prezența atât pe plan internațional, cât și pe plan național, în toate domeniile societății, deci și în mediul economic, conformitatea și alinierea la un set de principii generale sunt acum obiective principale ale autorităților de reglementare și ale organismelor profesionale din domeniu - se arată în prefața lucrării, semnată de prof.univ.dr. **Ion Mihăilescu**, președintele CAFR și **Carmen Matargiu**, membru al Consiliului CAFR.

Procesul de traducere a acestui manual a fost agreat împreună cu reprezentanții IFAC, acesta implicând atât traducerea propriu-zisă, cât și revizuirea ulterioară și consultarea publică a principalelor părți interesate, potrivit Politicii de Traduceri IFAC, document emis în decembrie 2008. Traducerea efectivă a fost efectuată de către o companie externă de traduceri, revizuirea a implicat membri din Consiliul Camerei, din executivul CAFR, precum și practicieni care activează în cadrul companiilor reunite de Forumul de Firme recunoscut de IFAC. Pentru că aceste standarde sunt relevante și sunt utilizate de un mare număr al actorilor de pe scena economico-financiară, procesul de consultare publică a inclus atât organismele profesionale, cât și autoritățile de reglementare, normalizare, marile firme și mediul academic. Desigur, în orice situație în care înțelegerea și interpretarea textului în limba română, a unor termeni, expresii sau paragrafe din cadrul standardelor sau al codului etic, vor genera unele neclarități sau ambiguități, textul original în limba engleză va fi cel de referință. Dorim să menționăm faptul că expresia «profesionist contabil» utilizată în cadrul acestei lucrări este cea consacrată de către IFAC. Aceasta înțelege prin termenul «profesionist contabil» orice membru al unui organism membru al Federației Internaționale a

Contabililor. Prin urmare, Camera Auditorilor Financiari din România

nu își asumă responsabilitatea pentru aplicarea acestor Reglementări Internaționale de Audit, Asigurare și Etică de către profesioniștii contabili care aparțin altor organisme membre IFAC și care nu au calitatea de auditori financiari. Camera Auditorilor Financiari din România a luat măsuri pentru ca auditul să se desfășoare în strictă conformitate cu Standardele Internaționale de Audit, cu respectarea Codului Etic al Profesioniștilor Contabili emis de IFAC - pe care CAFR l-a adoptat *ad litteram*, alături de directivele europene în domeniu și de normele proprii care reflectă cadrul legislativ și realitatea economică din România.

Camera Auditorilor Financiari din România este hotărâtă să demonstreze practic faptul că auditorii români se ridică la cerințele exercitării profesiei la nivel internațional atât din punct de vedere profesional, cât și din cel al eticii și independenței.

Lucrarea, cuprinzând două volume, poate fi procurată de la sediul CAFR.

Reprezentanți ai CAFR la Conferința „Rețeaua IMI și directiva Servicii”

La 25 februarie 2008, o delegație a CAFR formată din **Daniela Ștefănuț**, consilier juridic, și **Irina Pungaru**, expert relații internaționale, a participat la Conferința de informare privind sistemul informatic integrat (IMI) al UE „Rețeaua IMI și directiva Servicii conectarea administrațiilor și instaurarea unui climat de încredere”, organizată de Directoratul General Piața internă și servicii al Comisiei Europene, la Bruxelles, Belgia.

IMI este o rețea instituită de DG Piața Internă în vederea susținerii autorităților competente în implementarea cadrului general de reglementare.

În prezent rețeaua IMI acoperă prevederile Directivei 2006/123/CE - Servicii și Directiva 2005/36/CE - Calificări profesionale. Se dorește extinderea și dezvoltarea rețelei IMI, astfel încât aceasta să fie o bază de cooperare între administrațiile tuturor statelor membre UE și în alte domenii, acoperind cât mai multe aspecte ale legislației care reglementează piața internă a UE.

Reprezentanții Directoratului General Piața internă au subliniat faptul că, până la sfârșitul anului 2009, toate statele membre trebuie să implementeze sistemul IMI, astfel încât acesta să fie operațional. Acest lucru implică înregistrarea în rețea a tuturor autorităților competente identificate de coordonatorul național al IMI în statul său. În acest sens, Camera Auditorilor Financiari din România, prin intermediul persoanelor desemnate pentru înregistrarea Camerei în rețeaua IMI, va depunde toate eforturile necesare în vederea implementării cu succes a platformei de cooperare instituite de Comisia Europeană. [Irina Pungaru]

● Important pentru autori! - Important for the Authors!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din **Consiliul Științific** al revistei, în modalitatea *double-blind-review*, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: noutatea, actualitatea și încadrarea în aria tematică a subiectului; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere.

Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific.

Articolele se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic .doc, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului română sau engleză; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagina; în articol se precizează metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor, referințele și se prezintă bibliografia selectivă; un rezumat în limbile engleză și română de circa 1 pagină, în care se prezintă obiectivul cercetării și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză.

The review of the scientific articles is performed in parallel by at least two members of the **Scientific Council** of the „Financial Audit“ Magazine, a double-blind-review, which means that those who performs the reviews does not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Criteria for articles assessment: newness, actuality and the subject matter of the article; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources uses; contribution made to the research in the area.

The recommending of Scientific Council of the Magazine is: acceptance; acceptance with reviewing; rejection slip. The results of the assessments are communicated to the authors, and are published only the articles approved by the Scientific Council.

The articles are submitted to the redaction by email at: revista@cafr.ro, compulsorily in .doc, format containing the following elements: the language the article is drafted Romanian or English; the text into Romanian is drafted with diacritics in accordance with the norms issued by the Romanian Academy; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs /page spaces included; the article mention the research methodology used, authors contributions, references and presents the selective bibliography; an abstract in both English and Romanian presenting the subject of the research and authors contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, both in English and Romanian.

Programul nr. 1 pentru Audit și Revizuire în România

Disponibil acum într-o nouă versiune

CIEL AUDIT ȘI REVIZUIRE 1.2

MAI PUTERNIC!

! Principalele noi funcționalități:

- ➔ un modul pentru import date mai rapid, capabil să interacționeze cu mai multe aplicații;
- ➔ o nouă metodă de eșantionare, raportată la cont / valoare;
- ➔ un număr sporit de probe de lucru (Impozite și Taxe, Contul de Profit și Pierdere, Verificarea documentelor);
- ➔ Flux de numerar, Fișă cont, introducerea și exportul listei de ajustări.

CIEL Audit și Revizuire:

- ☑ o aplicație specifică, construită conform Standardelor Internaționale de Audit dar în același timp adaptabilă nevoilor tale;
- ☑ permite preluarea datelor de la clienți în diferite formate;
- ☑ calcularea automată a pragului de semnificație și a riscului de audit; propunerea unui mod de a realiza eșantionarea;
- ☑ completarea și listarea Procedurilor și a Caietului de Audit, cu atașarea de probe de lucru
- ☑ **Și multe altele!**

Preț varianta Monopost: 2220 RON / Preț varianta Rețea: 3940 RON

Prețurile includ contractul de abonament (actualizări și asistență tehnică) pentru 1 an și cursuri de pregătire.

URMĂREȘTE-NE !
ciel.ro

Află mai multe:
021.201.53.00